

iuvis

Prix: 350 BEF
Prijs: 350 BEF

Juridisch tijdschrift uitgegeven door de Juridische Commissie
BFE-FIGAS
Revue juridique publiée par la Commission Juridique
FPE-FIGAZ

September 1993
Septembre 1993

3

Distributie van Elektriciteit en Gas
Distribution d'Electricité et de Gaz

Tijdschrift uitgegeven door de Juridische Commissie van de
Bedrijfsfederatie der voortbrengers en verdelers van elektriciteit
in België (BFE) en het Verbond der Gasnijverheid (FIGAS).
Verschijnt drie maal per jaar.

Revue éditée par la Commission juridique de la Fédération
professionnelle des producteurs et distributeurs d'électricité de
Belgique (FPE) et de la Fédération du Gaz (FIGAZ).
Paraît trois fois par an.

Redactiecomité / Comité de rédaction

Fr. Glansdorff, Avocat à Bruxelles
X. Mullens, Advocaat te Antwerpen

P. Bouwens
A. Claes
S. Claeys
C. Declercq
D. Deleenheer
Chr. Devos
P. D'hulster
A. Keteleer
G. Peeters
P. Van den Brulle

S. Janssens (verslag / rapport)

**Grafisch concept en realisatie /
Concept graphique et réalisation**

M. Verduyck

Administratie / Administration

N. Speters

Hoofdredacteurs / Rédacteurs en chef

S. Claeys
G. Peeters

Abonnementen / Abonnements

vzw BFE, Tervurenlaan 34 bus 38, 1040 Brussel
asbl FPE, Avenue de Tervuren 34 - bte 38, 1040 Bruxelles
Tel.: 02/733.96.07

Per nummer: 350 BF
Jaarabonnement: 900 BF
(Voor het buitenland: plus portkosten)
Over te maken op rek. nr.: 210-0345453-88 van de vzw BFE

Le numéro: 350 FB
Abonnement annuel: 900 FB
(Pour l'étranger: frais de port en plus)
Par versement au compte rf: 210-0345453-88 de l'asbl FPE

Verantwoordelijke uitgever / Editeur responsable

G. Peeters, Belgiëlei 14, 2018 Antwerpen

HOF VAN CASSATIE - 28 JUNI 91

1ste Kamer

Zetelend: Dhr. Caenepeel, waarnemend voorzitter; Mevr. Baelé-Swinnen, Dhr. Rauus, Verougstraete en Boes

Rapporteur: Mevr. Baeté-Swinnen

Openbaar ministerie: Dhr. D'Hoore

Advocaten: Mrs. De Gryse en Bützler

GASELWEST T/ VAN TORNOUT EN DROUOT

"...

Gelet op het bestreden vonnis, op 10 november 1989 door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brugge in hoger beroep gewezen;

Over het middel, gesteld als volgt: schending van de artikelen 1382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat het bestreden vonnis de vordering van eiseres tot vergoeding van de schadeposten arbeid en verhoging kosten weddetrekkend personeel van de faktuur dd. 20 september 1983 ongegrond verklaart op grond dat m.b.t. de "juiste toepassing van de artikelen 1382-1383 B.W. (verweerster) de evolutie van de cassatierechtspraak nopens het probleem van de doorbraak van het causaal verband tussen fout en schade door een eigen juridische oorzaak overloopt en meer bepaald in het geval waar de schadelijder niets anders doet dan een contractuele plicht uit te voeren naar aanleiding van een onrechtmatige daad van een derde, om uiteindelijk te komen tot de arresten van het Hoogste Hof van 09.03.1984 (R.W. 1983-84, 2805) en 15.3.1985 (R.W. 1984-85, 2617)". Het laatste arrest (...) een bevestiging inhoudt van het arrest van 09.03.1984 en (...) volgende duidelijke regelen bevat: "1. De vaststelling dat een uitgave of prestatie een contractuele, wettelijke of reglementaire verplichting als rechtsgrond heeft, is niet voldoende om het oorzakelijk verband tussen een onrechtmatige daad van een derde en die uitgave of prestatie te ontkennen.

2. Het bestaan van een contractuele, wettelijke of reglementaire verplichting kan wel verhinderen dat schade in de zin van

art. 1382 B.W. ontstaat, inzonderheid wanneer, blijkens de inhoud of strekking van de overeenkomst, de wet of reglement, de uitgave of prestatie definitief voor rekening moet blijven van diegene die zich ertoe verbonden heeft of die ze ingevolge de wet of reglement moet verrichten, wat ook de feitelijke oorzaak ervan zij.

3. Art. 1382 B.W. verplicht de schadeverwekker de gelaedeerde integraal te vergoeden, wat impliceert dat de benadeelde teruggeplaatst wordt in de toestand waarin hij zou zijn gebleven indien de fout waarover hij zich beklagt, niet was gepleegd". (Eiseres) (...) de discussie poogt vast te houden op het plan van het oorzakelijk verband tussen fout en schade om aan te tonen dat zich tussen de fout en schade geen enkele verbintenis heeft geplaatst die de schade zou kunnen verklaren of die een quasi-delictuele vordering t.o.v. de aansprakelijke zou uitsluiten; de strekking nu echter van de jongste cassatierechtspraak (...) deze (is) waarbij het oorzakelijk verband tussen fout en schade niet zomaar kan ontkend worden door een contractuele, wettelijke of reglementaire verplichting die de uitgave verantwoordt. Het bestaan echter van een contractuele verplichting, in casu tot het betalen van het loon van het herstelpersoneel (...) wel (kan) verhinderen dat schade ontstaat in de zin van artikel 1382 B.W., inzonderheid wanneer, blijkens de inhoud of de strekking van de overeenkomst de te verrichten uitgave of prestatie definitief voor rekening moet blijven van diegene die zich verbonden heeft, zelfs als de omstandigheid op grond waarvan tot uitvoering van de bedongen uitgave of prestatie moet worden overgegaan, een gevolg is van een onrechtma-

tige daad. Zoals (...) (verweerster) terecht opmerkt, (...) deze personeelsleden juist met het oog op de uitvoering van herstellingen, wat ook de oorzaak van de herstellingen weze, (werden) aangeworven; het loon daartoe aangewend (...) een uitgave (is) dat steeds verschuldigd is, welke ook de oorzaak van de herstelling is. Het (...) derhalve tot het risico dat voorzien werd door de intercommunale (behoort). Het tegenargument dat deze loonkosten op zichzelf de schade niet vertegenwoordigen, maar slechts een maatstaf vormen tot begroting ervan en aldus enkel de economische waarde als element van de schade in aanmerking komt, (...) de rechtbank een subtiliteit (lijkt) te zijn die er zou toe leiden dat vergoeding kan bekomen worden als er maar een juiste formulering aan gegeven wordt. De discussie (...) derhalve verplaatst (is) naar het domein van de schade zelf, de vergoedbare schade. Waarin bestaat de schade van het vernielen van een elektriciteitspaal in de zeer specifieke omstandigheden dat deze toebehoort aan een openbaar nutsbedrijf. Deze vraag (...) beantwoord dient te worden met inachtneming van de regel dat de benadeelde teruggeplaatst dient te worden in de toestand waarin hij zou gebleven zijn indien de fout, waarover hij zich beklagt, niet was gepleegd. De toestand waarin (eiseres) (...) verder zou verkeerd hebben mocht de onrechtmatige daad niet zijn gebeurd, (...) duidelijk deze (is) waarbij de elektriciteitspaal rechtop zou blijven staan hebben en dat er continue electriciteit door de bedrading zou zijn gestroomd. Deze toestand dient vergeleken te worden met de toestand waarin de (...) eiseres gebracht werd na het ongeval. Ter zake (...) het duidelijk om vermogensschade gaat. Er

(...) een vermindering van de economische waarde van het patrimonium van (eiseres)(...)(is). Waarin bestaat die waardevermindering nu voor (eiseres) in concreto. Deze vraag (...) essentieel af(wijkt) van de vraag waarin de economische waardevermindering normaal bestaat? Er (...) derhalve wel degelijk rekening (moet) gehouden worden met de specifieke omstandigheid dat (eiseres)(...) als openbaar nutsbedrijf, in dat verband een omkadering heeft vastgesteld waarbij personeel werd aangeworven duidelijk alleen om herstellingen uit te voeren aan de installaties, om welke oorzaak die herstellingen ook nodig zijn. Er (...) door (eiseres)(...) rekening (werd) gehouden met de mogelijkheid dat er zich pannes konden voordoen. Deze pannes kunnen zowel hun oorzaak vinden in de installaties zelf als daarbuiten (onrechtmatige daad van een derde, natuurverschijnselen, technische pannes aan de apparatuur zelf e.a.). Nu (...) het niet uitsluitend om de mogelijkheid van beschadiging en noodzaak tot herstelling wegens een onrechtmatige daad van een derde (is) dat dergelijke personeelseenheid werd ingericht. Enkel in het licht van algemeen te voorziene pannes, waaronder beschadigingen uit onrechtmatige daad, deze dienst (is) te verklaren en het loon dat voor deze personeelsleden wordt betaald (...) zowel (moet) betaald worden ingeval er zich een schade voordoet uit onrechtmatige daad als daarbuiten. (...) Zij (bovendien) geen andere taak te vervullen (hebben) dan deze tot herstelling, om welke oorzaak ook. Evenmin kan aangevoerd worden dat zij andere meer winstgevendende taken konden hebben uitgeoefend, had het ongeval zich niet voorgedaan. Dit personeel (...) enkel ingezet (wordt) om herstellingswerken uit te voeren en het (...) vooralsnog niet bewezen (is) dat zij op dat ogenblik andere taken had te volbrengen. Het (...) derhalve duidelijk (moet) zijn, dat deze personeelsleden (technische en administratieve) op dat ogenblik een opdracht vervulden waarvoor ze normaal diende en ingericht was en deze opdracht niet uitvoerenden naast hun gewone opdracht, gezien hun gewone opdracht er juist in bestond dergelijke pannes te herstellen. Uit de aard en strekking van de verbintenis welke bestaat tussen (eiseres)(...) en dit specifiek aangewor-

ven personeel, maar bovendien daar door (eiseres)(...) niet bewezen wordt dat in onderhavig geval deze personeelsleden weggetrokken zijn geweest van andere meer lucratieve opdrachten, mag afgeleid worden dat de economische last daarvan definitief te dragen is door eiseres (...). Het (...) terzake hier in deze zaak concreet niet bewezen (is) dat het om werken ging die buiten hun gewone taken moesten worden uitgevoerd. Hetzelfde voor het administratief personeel belast met de ongevallen- en panneadministratie (geldt). Bovenstaande motivering (...) hier aldus als herhaald (kan) worden beschouwd, terwijl, eerste onderdeel, eiseres in conclusie m.b.t. de schade liet gelden dat de schade, waarvan zij de vergoeding vorderde de vernieling van eigendom betrof, namelijk van een paal van het electriciteitsnet; dat er derhalve zaakschade was aan een voorwerp, eigendom van eiseres, die de aansprakelijke dient te vergoeden en waarvan de omvang wordt begroot naar de kosten van herstel (...); de bepaling van de omvang van de schadevergoeding niet wordt beïnvloed door het effectief herstel van de zaak, noch door de wijze waarop en door wie de zaak zal worden hersteld; de schadevergoeding dient te gebeuren naar objectieve maatstaven en niet volgens de subjectieve inspanning van de schadelijder i.v.m. herstel; de schade moet worden begroot naar de kosten van herstel in de toestand zonder fout (zie blz. 2, punt 2, 5, 6 en 10 van de conclusie genomen voor de Heer Vrederechter op 25 november 1985 die uitdrukkelijk voor de beroepsrechter werden hernomen en blz. 4 en 5. Punt 4 en 5 van de conclusie, door eiseres genomen voor de rechtbank van eerste aanleg op 18 augustus 1987). Eiseres vervolgens m.b.t. het causaal verband inriep dat dit causaal verband in casu manifest tussen fout (de onaangepaste snelheid van de autobestuurder en de schade (de vernieling van eiseres' eigendom) aanwezig was, geen causaal verband tussen de fout en het herstel van de schade dient te bestaan, het causaal verband immers moet worden beoordeeld op het ogenblik dat de elementen van art. 1382 B.W. verenigd zijn, namelijk wanneer de fout is begaan en de schade is ontstaan (blz. 2, punten 3 en 4 van de besluiten van eiseres dd. 25 november 1985 genomen voor de

Vrederechter en blz. 4 van de besluiten van eiseres dd. 18 augustus 1987 genomen voor de rechtbank van eerste aanleg);

en terwijl het bestreden vonnis geen antwoord inhoudt op bovenvermelde door eiseres op precieze wijze voorgebrachte middelen met betrekking tot de te herstellen schade, de wijze waarop de omvang van de te vergoeden schade dient te worden begroot en m.b.t. het causaal verband tussen de fout en de schade: het vonnis derhalve, bij gebrek aan antwoord, niet regelmatig gemotiveerd is en schending inhoudt van artikel 97 van de Grondwet:

en terwijl, tweede onderdeel, het wettelijk begrip "schade" in de zin van de artikelen 1382-1383 B.W., gelijk is aan het verschil tussen de toestand na de onrechtmatige daad en de toestand waarin het slachtoffer zich zonder die onrechtmatige daad zou hebben bevonden; het slachtoffer in casu zonder de onrechtmatige daad geen (zaak)schade zou hebben geleden; die zaakschade niet enkel bestaat in de kosten van materialen, het vervoer en de kosten van onderaanneming, zoals de feitenrechter in casu aannam, doch ook in de overige herstelkosten zoals de arbeidsprestaties die nodig waren om de zaak terug in haar voorgaande toestand, namelijk vóór de onrechtmatige daad te herstellen; de feitenrechter immers bij de toekenning van een geldelijke schadevergoeding, zoals ter zake, het beginsel van de integrale, juiste en passende schadeloosstelling dient te eerbiedigen, de schade de maat van de schadeloosstelling bepaalt; de schadeloosstelling weliswaar, zoals de schade, in concreto dient te worden beoordeeld doch objectief dient te zijn zodat bestanddelen vreemd aan de schade zelf (zoals in casu het herstel door de schadelijder zelf) bij de begroting van het bedrag van de schadeloosstelling niet in aanmerking mogen worden genomen, de schadeloosstelling immers een objectief herstel dient te beogen en het slachtoffer dient terug te brengen in de toestand, waarin hij zich bevond zonder de onrechtmatige daad, zodat factoren zoals de vermogenstoestand van de partijen, de zwaarte van de fout van de aangesprokene, het herstel door de schade-

INHOUD SOMMAIRE

RECHTSLEER - DOCTRINE _____ 112

RECHTSPRAAK - JURISPRUDENCE _____ 127

Hof van Beroep te Brussel - 6 oktober 1992

BELGACOM t/ N.V. ELECTRABEL _____ 127

*Telegraaf- en telefoonlijnen • Elektriciteitslijnen • Gevaar voor toevallig contact
• Bescherming • Eigenaar van de elektriciteitslijnen • Resultaatsverbintenis
• Overmacht • Elektriciteitsverdelers • Niet aansprakelijk*

*Lignes télégraphiques et téléphoniques • Lignes électriques • Risque de contact
accidentel • Protection • Propriétaire des lignes électriques • Obligation de résultat
• Force majeure • Distributeur d'électricité • Absence de responsabilité*

Noot – Contact tussen elektriciteits- en telecommunicatiekabels: naar een nieuwe wetgeving
Note – Ligne téléphonique en contact avec une ligne électrique: vers une nouvelle législation

Hof van Beroep te Antwerpen - 18 november 1992

C.I.V. EVAG t/ BELGACOM _____ 135

*Telefoonlijnen • Elektriciteitslijn • Gevaar voor toevallig contact • Bescherming
• Eigenaar van de elektriciteitslijn • Resultaatsverbintenis • Overmacht*

*Lignes téléphoniques • Ligne électrique • Risque de contact accidentel • Protection
• Propriétaire de la ligne électrique • Obligation de résultat • Force majeure*

Hof van Beroep te Antwerpen - 28 december 1992

N.V. I.M.E.A. t/ R.T.T. _____ 136

*Telefoonlijnen • Elektriciteitslijnen • Gevaar voor toevallig contact • Bescherming
• Eigenaar van de elektriciteitslijnen • Resultaatsverbintenis • Eigenaar van de
telefoonlijnen • Geen ontheffing van zorgvuldigheidsplicht*

*Lignes téléphoniques • Lignes électriques • Risque de contact accidentel • Protection
• Propriétaire de lignes électriques • Obligation de résultat • Propriétaire de lignes
téléphoniques • Pas d'exonération de l'obligation de prudence*

Rechtbank van Eerste Aanleg te Kortrijk - 12 september 1989

R.T.T. t/ C.V. GASELWEST _____ 137

*Telegraaf- en telefoonlijnen • Elektriciteitslijnen • Gevaar voor toevallig contact
• Bescherming • Eigenaar van de elektriciteitslijnen • Resultaatsverbintenis
• Eigenaar van de telefoonlijnen • Afwezigheid van voorzorgsmaatregelen
• Overmacht • Elektriciteitsverdelers • Niet aansprakelijk*

<p><i>Lignes télégraphiques et téléphoniques • Lignes électriques • Risque de contact accidentel • Protection • Propriétaire de lignes électriques • Obligation de résultat • Propriétaire de lignes téléphoniques • Absence de mesures de protection • Force majeure • Distributeur d'électricité • Absence de responsabilité</i></p>	
Cour d'Appel de Bruxelles - 9 janvier 1990	
R.T.T. c/ S.A. INTERCOM-SIBELGAZ _____	139
<p><i>Lignes télégraphiques et téléphoniques • Lignes électriques • Risque de contact accidentel • Protection • Propriétaire des lignes électriques • Obligation de résultat • Force majeure • Distributeur d'électricité • Absence de responsabilité</i></p> <p><i>Telegraaf- en telefoonlijnen • Elektriciteitslijnen • Gevaar voor toevallig contact • Bescherming • Eigenaar van de elektriciteitslijnen • Resultaatsverbintenis • Overmacht • Elektriciteitsverdelers • Niet aansprakelijk</i></p>	
Hof van Cassatie - 9 mei 1986	
DE REES t/ P.B.E. C.V. _____	141
<p><i>Electriciteits- en T.V.-distributieaansluiting • Schade • Brand • Gebrek van de zaak • Bewijs • Vermoedens</i></p> <p><i>Raccordement à l'électricité et à la télédistribution • Dommage • Incendie • Vice de la chose • Preuve • Présomptions</i></p>	
Rechtbank van Eerste Aanleg te Leuven - 5 mei 1992	
P.B.E. C.V. t/ NAGELS - ANDRIES _____	142
<p><i>Schade aan elektriciteits- en T.V.-distributienet • Brand • Gebrek van de zaak • Bewijs • Vermoedens</i></p> <p><i>Dommage au réseau d'électricité et de télédistribution • Incendie • Vice de la chose • Preuve • Présomption</i></p>	
<p>Noot – Schade aan elektriciteitskabels veroorzaakt door brandend gebouw</p> <p>Note – Dommages occasionnés à des câbles électriques par un incendie d'immeuble</p>	
Justice de Paix de Fosses-La-Ville - 29 novembre 1989	
S.A. NONET c/ UNERG _____	149
<p><i>Bris de câbles souterrains • Obligation de l'entrepreneur • Demande des plans • Localisation</i></p> <p><i>Beschadiging van ondergrondse kabels • Verplichting voor de aannemer • Planaanvraag • Lokalisatie</i></p>	
Tribunal de Commerce de Namur - 14 janvier 1992	
UNERG c/ HOTTAT _____	151
<p><i>Bris de câbles souterrains • Câble enfoui dans une masse de béton • Obligation de localisation</i></p> <p><i>Beschadiging van ondergrondse kabels • Kabel ingewerkt in een betonmassa • Lokalisatieplicht</i></p>	
Tribunal de Commerce de Nivelles - 15 octobre 1992	
ELECTRABEL c/ S.P.R.L. LES ENTREPRISES MELIN - S.C. LES ASSURANCES FEDERALES _____	152
<p><i>Bris de câbles souterrains • Plan imprécis • Obligation de localisation de l'entrepreneur • Accotement proche de la voirie</i></p> <p><i>Beschadiging van ondergrondse kabels • Onnauwkeurig plan • Lokalisatieplicht van de aannemer • Berm vlakbij openbare weg</i></p>	
Hof van Beroep te Antwerpen - 9 maart 1992	
N.V. EBES t/ N.V. ALGEMENE BOUWONDERNEMINGEN VAN RIEL EN VAN DEN BERGH _____	154
<p><i>Beschadiging van ondergrondse kabels • Onvolledigheid van het plan • Lokalisatieplicht</i></p> <p><i>Bris de câbles souterrains • Plan incomplet • Obligation de localisation</i></p>	

Cour d'Appel de Liège - 26 février 1993 ELECTRABEL c/ S.A. TRAVARO _____	155
<i>Bris de cables souterrains • Plan erroné • Obligation de localisation de l'entrepreneur • Sondage insuffisant • Arrêt du repérage sous la voirie Beschadiging van ondergrondse kabels • Foutief plan • Lokalisatieplicht van de aannemer • Onvoldoende peiling • Stopgezette opsporing onder de openbare weg</i>	
Tribunal de Première Instance de Charleroi - 5 mars 1993 S.A. UNERG c/ DANIEL VAN COMPERNOLLE - S.A. ROYALE BELGE _____	157
<i>Dommage aux câbles électriques aériens • Feu de paille • Responsabilité du gardien de la chose Schade aan elektrische luchtlijnen • Brandend stro • Aansprakelijkheid van de bewaarder van de zaak</i>	
Tribunal de Première Instance de Charleroi - 5 février 1991 S.A. ELECTRABEL C/ S.P.R.L. ROUSSEAU _____	158
<i>Bris de câbles souterrains • Plan non conforme à la réalité • Obligation de localisation Beschadiging van ondergrondse kabels • Planafwijking • Lokalisatieplicht</i>	
Errata _____	159
WETGEVING - LEGISLATION _____	161
01.04.93 - 31.08.93	

ELEKTRICITEIT

Opmerkingen van een ingenieur bestemd voor juristen

1. Inleiding

De titel van deze tekst wil niet provoceren. Integendeel, met deze tekst - uiteraard didactisch bedoeld - willen wij een **natuurkundige toelichting** geven, opdat de lezer de voornaamste eigenschappen van deze vorm van energie beter zou begrijpen. Dus geen wiskundige formules wel een fenomenologische uiteenzetting.

Een aantal van mijn collega's zullen misschien steigeren wanneer zij dit horen; mijn antwoord daarop is dat ook de wiskunde enkel een analogische verklaring geeft. Bovendien ben ik van oordeel dat de wiskunde een menselijke uitvinding is terwijl de elektrische fenomenen al dateren van voor de homo sapiens.

2. Voorafgaande opmerkingen

Elektriciteit is geen klassiek produkt. Enkele opmerkingen in verband met de terminologie zijn dan ook niet misplaatst.

Ik denk hierbij aan courante begrippen zoals "voeding", "leveren", "dienst", enz. In verband met elektriciteit hebben zij een andere betekenis dan in het dagelijkse taalgebruik.

L'ELECTRICITE

Quelques commentaires proposés par un ingénieur à la lecture de juristes

1. Préambule

Ce titre ne se veut pas provocant. Au contraire, ce texte, didactique bien sûr, est proposé dans une optique de **compréhension physique**, afin que les caractéristiques principales de cette énergie soient mieux assimilées par le lecteur. Il n'y aura donc pas de développements mathématiques, l'exposé se voulant phénoménologique.

Certains collègues du rédacteur sursauteront peut-être; je leur dirai simplement que les mathématiques aussi n'expliquent que par analogie et que, par ailleurs, la pensée intime de l'auteur est que la mathématique est invention humaine et que les phénomènes électriques existent depuis bien plus longtemps que l'homme raisonnable.

2. Remarques préalables

L'électricité n'étant pas un produit classique, un certain nombre de remarques quant à la terminologie est donc à faire.

Celles-ci concernent des notions courantes telles que fourniture, livraison, service, ... qui n'ont, en matière électrique, pas un sens identique à celui du discours

Bij het begrip transport bij voorbeeld, denken wij aan het verplaatsen van materiaal. In verband met het verplaatsen van elektriciteit is de term transmissie echter beter op zijn plaats. Zo spreken we bij voorbeeld over de transmissie van gegevens.

3. Politiek-wettelijke context

Energie speelt een belangrijke rol in de economische en sociale ontwikkeling; in België vertegenwoordigt zij 5 % van het BNP. Het aandeel van elektriciteit in de energieverlening stijgt van jaar tot jaar. Tussen 1973 en 1992 veranderde het primair energieverbruik in ons land met zo'n 5 %; het elektriciteitsverbruik nam in diezelfde periode met 80 % toe (BVVEB, jaarverslag 1992).

De vertegenwoordigers van het politiek en sociaal bestel hebben dan ook altijd belangstelling gehad voor deze sector. Dat uit zich bij voorbeeld in gedetailleerde studies op nationaal niveau met betrekking tot de leveringen aan de klanten, of in de vorm van overleg dat leidt tot richtlijnen of projecten op Europees niveau (richtlijn inzake transits, doorzichtigheid van de prijzen; project rond de Eengemaakte Energiemarkt, enz.).

Discussies rond de liberalisatie en de wenselijkheid van een harmonisatie van de nationale voorwaarden, een eventuele openstelling van de netwerken, enz. zouden moeten worden gevoerd in het licht van fundamentele vragen als: "Is elektriciteit een produkt of een dienstverlening?" Hier en daar werden al bepaalde keuzen gemaakt, maar er werd wellicht onvoldoende ingegaan op de kern van deze vraag.

We herinneren er hier dan ook aan wat de consument van de elektriciteitsleverancier verwacht:

- voor een bepaalde prijs, variërend afhankelijk van gekende, contractueel bepaalde gegevens (volume energie en arbeidsvermogen, spanning en plaats van de levering, arbeidsfactor [cos ϕ], onderbreking op basis van het contract, uur- en seizoentarieven, enz.);
- een bepaalde kwaliteit (spanning, frequentie, harmonisch, enz.);
- voldoende beschikbaarheid (onopzettelijke stroomonderbrekingen, micro-onderbrekingen, enz.),

kortom een goed evenwicht, in het jargon vertaald door een aanvaardbare prijs-kwaliteitsverhouding.

Wat een "aanvaardbaar" niveau is, zou een gedetailleerde economische studie moeten uitmaken. Dit valt echter buiten het bestek van deze nota.

Tegenwoordig spitst de discussie zich meer en meer toe op de volgende punten: monopolieposities (in feite en/of in rechte), concurrentie en keuze van leverancier en uiteraard

habituel.

Par exemple, le mot transport où, dans notre esprit, l'on voit des déplacements de matière, ne décrit pas celui de l'électricité; le terme transmission serait sans doute plus adéquat, on transmet entre autre de l'information.

3. Contexte politico légal

L'énergie est un facteur important dans le développement économique et social; en Belgique elle contribue à environ 5 % du PNB. L'électricité, composante de cette énergie, voit sa pénétration augmenter d'année en année - si de 1973 à 1992 la consommation d'énergie primaire de notre pays a varié d'environ 5 %, celle de l'électricité a augmenté de 80 % (FPE, rapport annuel 1992).

De ce fait, les représentants des pouvoirs politiques et sociaux se sont toujours préoccupés de ce secteur, que ce soit par des études détaillées au niveau national dans le cadre des livraisons à la clientèle par exemple, ou par des réflexions aboutissant à des directives ou des projets au niveau de la Communauté Economique Européenne (Directive sur les Transits, Transparence des prix, ... projet sur le Marché Intérieur de l'Energie, ...).

Les discussions sur la libération, l'harmonisation souhaitable des conditions nationales, l'ouverture éventuelle des réseaux, ... devraient être toutes influencées par des questions fondamentales telles que: Electricité - Produit ou Service ? ... et même si des choix ont été faits à ce sujet, le fond de la question n'a sans doute pas été analysé en détail.

Rappelons donc ici à quoi s'attend le consommateur de la part du fournisseur d'électricité:

- pour un prix donné, variant en fonction de caractéristiques contractuelles connues (volume en énergie et en puissance, tension et lieu de fourniture, facteur de puissance [cos ϕ], interruptibilité contractuelle, aspects horaire et saisonnier, ...);
- une qualité donnée (tension, fréquence, harmoniques, ...);
- une disponibilité suffisante (coupures involontaires, microcoupures, ...),

un équilibre raisonnable, traduit dans le jargon habituel par un rapport qualité-prix acceptable.

Ce qu'est un niveau "acceptable" nécessite une analyse économique détaillée hors de ce sujet.

Le débat s'élargit aujourd'hui à des aspects de monopole (de fait et/ou de droit), de choix de fournisseur et de concurrence et, bien sûr, le fournisseur le rappelle, de

- dit wordt benadrukt door de leverancier - leveringszekerheid (zal er altijd stroom beschikbaar zijn, zal de voorraad niet uitgeput raken op korte termijn of komt er geen wanverhouding tussen productie en consumptie op lange termijn?).

4. Productie - transport - distributie: fysische aspecten

Het handelsrecht van het westen geeft duidelijk de rechten en plichten aan van de producenten, groothandelaars en kleinhandelaars enerzijds en van de klanten anderzijds, maar met betrekking tot de elektriciteitsvoorziening ligt een en ander veel moeilijker. Zoals we hierna zullen trachten uit te leggen, vormen de productie, het transport en de distributie enerzijds en de consumptie anderzijds hier immers één geheel. Het ene kan niet bestaan zonder het andere. Een adequate vertaling van deze realiteit in contractuele termen is geen voor de hand liggende opdracht.

Laten we even stilstaan bij deze eenheid van productie en consumptie. Fysici leren ons dat wisselstroom moet worden geproduceerd, getransporteerd en gedistribueerd op het ogenblik waarop hij wordt geconsumeerd. Deze **simultaneïteit** betekent dat elektriciteit niet wordt opgeslagen. Het is de klant-gebruiker die beslist; het elektrisch systeem, met inbegrip van de productiecentrales, moet zich dus aanpassen aan de klant.

In economische termen zeggen we dat de klant de markt bepaalt en dat er dus, tenminste **op korte termijn**, geen marketing-effect is.

De aanpassing van het elektrisch systeem aan de consumptie van de klant gebeurt nagenoeg ogenblikkelijk: de elektrische stroom beweegt zich immers voort aan de snelheid van het licht (ongeveer 300.000 km/sec.) Deze binding van producent en consument heeft dan ook een aanzienlijke impact.

Kortom, we zouden kunnen stellen dat de elektriciteit de wetten van de fysica volgt en niet de contractuele voorschriften.

Het probleem is omvangrijk. Als we de wetgevingen inzake elektriciteit van onze verschillende buurlanden (al dan niet lid van de EG) en de overeenstemmende organisatie van de productie- en distributiesectoren vergelijken, stellen we vast dat er uiteenlopende systemen worden gehanteerd. Zoals u weet, hebben in België de gemeenten een distributiemonopolie voor huishoudelijk en ermee gelijkgesteld verbruik; de distributie omvat iedere voeding met een spanning lager dan 30 kV. In Groot-Brittannië bij voorbeeld, vertrekt de distributie met een spanning van 132 kV en kunnen de verdelers de productie beheren. Dit zijn twee zeer uiteenlopende oplossingen.

sécurité de fourniture (y aura-t-il toujours du courant disponible, n'y aura-t-il pas rupture de stock à court terme ou inadéquation production-consommation à long terme?).

4. Aspects physiques de la production - transport - distribution

Si le droit commercial des pays occidentaux reflète bien les droits et devoirs des fabricants-grossistes-détaillants et ceux des clients, la question est plus délicate dans le domaine de l'électricité car, et la suite du texte s'attache à l'explicitier, les aspects production-transport-distribution et consommation sont intégrés physiquement, l'un n'existant pas sans l'autre. Il est donc difficile de traduire de façon adéquate cette réalité en termes contractuels.

L'intégration production-consommation mérite qu'on s'y attache un moment; en effet, les physiciens montrent que le courant électrique alternatif doit être produit-transporté-distribué au moment où il est consommé, c'est cette **simultanéité** qui fait dire que l'électricité ne se stocke pas. C'est donc le client utilisateur qui décide de cela et le système électrique, centrales de production comprises, doit s'adapter au bon vouloir du consommateur.

En termes économiques, on dira que le client détermine le marché et que donc, à **court terme** du moins, il n'y a pas d'effet de type marketing.

L'adaptation du système électrique à la consommation du client se fait quasi instantanément, le fluide électrique se propageant à la vitesse de la lumière (environ 300.000 km/s). On comprend donc bien l'impact de l'intégration du producteur au consommateur.

Lapidairement, l'on dit que l'électricité suit des lois physiques et non des contrats.

Ces problèmes sont vastes et il suffit de comparer les législations sur l'électricité des différents pays voisins (CEE ou non) et l'organisation correspondante des secteurs production-distribution, pour voir les diversités de systèmes proposés. En Belgique, on le sait, un monopole de distribution existe au profit des communes pour le client domestique ou assimilé et la distribution couvre les domaines d'alimentation aux tensions inférieures à 30 kV. En Grande-Bretagne par exemple, la distribution commence à 132 kV et les distributeurs peuvent gérer la production; voilà déjà deux conceptions fort différentes.

Maar wat is nu precies elektriciteit? Specialisten praten er veel over, maar geven er misschien niet genoeg uitleg bij. Het publiek, met andere woorden de klant, interesseert er zich enkel voor wanneer er een stroomonderbreking is of wanneer het zijn rekening ontvangt.

Wij leren op school dat elektriciteit voor huishoudelijk en industrieel gebruik wordt geproduceerd in centrales die worden aangedreven met fossiele of nucleaire brandstof, met water of soms ook met wind. Deze elektriciteit bereikt ons via een contactdoos of een schakelaar. Wij weten ook dat een elektronenstroom (gemeten in Ampère) zich door metaaldraden verplaatst. Vandaar de notie elektrische stroom.

Verder weten wij dat deze energievorm wordt gekenmerkt door een elektrische spanning (uitgedrukt in V (= Volt)) en dat deze van land tot land kan verschillen (220 V, 230 V, uitzonderlijk 120 V). Bij de aansluiting van laagspannings-toestellen moet hiermee rekening worden gehouden. Dankzij de normalisatie komt er echter meer en meer gelijkvormigheid.

Onze leraar fysica leerde ons ook dat wanneer het voedingscircuit uitvalt in geval van een te hoog verbruik, we onze smeltveiligheid moeten verzwaren (bij voorbeeld van 6 naar 10 of 16 A en de capaciteit van de bedrading van het gebouw moeten nagaan). Voor ons huishoudelijk verbruik betalen we een prijs evenredig aan de hoeveelheid verbruikte energie (kWh, produkt van de spanning (V), ampères (A) en tijd (uren)). Hierbij worden dan nog de jaarlijkse vaste vergoedingen geteld.

Wat velen onder ons vergeten zijn, is dat het bij elektrische energie om wisselstroom gaat, en dat de spanninggolven en de stroom niet constant zijn in de tijd; zij evolueren periodiek⁽¹⁾ en veranderen 50 keer per seconde (in de VS, een deel van Japan en Zuid-Amerika 60 keer) van teken (van plus naar min en terug).

Dat heeft alles te maken met de wijze waarop de elektriciteit wordt geproduceerd in de elektrische centrales, waar de produktiemachines (alternatoren), die worden aangedreven door hydraulische of stoomturbines, enz., over het algemeen draaien, tegen 50 toeren per seconde.

Dat is helemaal niet uitzonderlijk. Ook automotoren vertonen een analoge werking: hier wordt de alternatieve beweging van de zuigers omgezet in een rechtlijnige beweging van de auto.

Het was J.B. Fenn⁽²⁾ die zei dat het voor **vrije en normaal begaafde mensen**, zij die bij voorbeeld de verklaringen

Mais qu'est-ce que cette électricité, dont les spécialistes parlent beaucoup; expliquant peut-être trop peu, et qui n'intéresse le public, c'est-à-dire le client que lorsqu'il n'en a plus ou lorsqu'il reçoit sa facture?

Nous apprenons au cours de nos études que l'électricité domestique et industrielle, produite dans des centrales qui consomment des combustibles fossile, nucléaire, de l'eau, ... parfois du vent, arrive chez nous généralement via une prise ou un interrupteur. Nous savons aussi qu'un flux (courant) d'électrons (mesuré en ampère) se déplace le long de fils métalliques, d'où la notion de courant électrique.

Le public sait aussi, gare aux doigts, qu'une tension électrique (en V = Volt) caractérise cette énergie et que suivant les pays celle-ci peut être différente (220 V, 230 V, plus rarement 120 V), il faut donc y adapter son appareil de consommation basse tension. Mais la normalisation crée de plus en plus l'harmonisation.

Il se rappelle que lorsque le circuit qui l'alimente déclenche parce qu'il consomme de trop, il doit renforcer son "fusible" de protection (passer de 6 ... 10 à 16 A par exemple et vérifier la capacité des fils de son immeuble), et qu'il paiera, en tant que client domestique, un prix proportionnel à la quantité d'énergie consommée (kWh, produit de la tension (V), par les ampères (A) et le temps (heures)), prix auquel se rajoutent des redevances fixes annuelles, par exemple.

Le public devrait aussi savoir, mais là il l'a souvent oublié, que le courant, l'énergie électrique est alternative, et que les ondes de tension et le flux de courant ne sont pas constants dans le temps, elles évoluent périodiquement⁽¹⁾ et changent de signes (plus à moins et retour) 50 fois par seconde (60 fois aux USA, une partie du Japon et de l'Amérique du Sud).

Ceci est dû à la façon dont l'électricité est produite dans les centrales électriques où les engins de production (alternateurs) tournent en général 50 fois par seconde, entraînés par des turbines hydrauliques ou à vapeur...

Ceci n'a rien de particulier, des phénomènes analogues existent aussi dans les moteurs de nos véhicules, le mouvement alternatif des pistons se transformant en mouvement rectiligne de la voiture automobile.

C'est J.B. Fenn⁽²⁾ qui rappelait que pour des **gens libres et éduqués**, ceux qui se sentent en accord avec les

⁽¹⁾ Sinusoïdaal in wiskundige termen.

⁽²⁾ J.B. Fenn - ENGINES, ENERGY AND ENTROPY - W.H. Freeman and Co, New York - ISBN 0-7167-1282-2.

⁽¹⁾ sinusoïdalement, diront les mathématiciens.

⁽²⁾ J.B. Fenn - ENGINES, ENERGY AND ENTROPY - W.H. Freeman and Co, New-York - ISBN 0-7167-1282-2.

van de rechten van de mens onderschrijven, even belangrijk is over Shakespeare te kunnen praten als de werkingsprincipes te begrijpen van de motor van de auto waarmee ze naar het theater rijden. Dat geldt evenzeer voor elektriciteit.

Daarom geeft figuur 1 een **hydraulische** analogie weer van de productie, het transport en de consumptie van elektriciteit. Hierop is te zien dat wanneer er periodieke veranderingen in plus en min optreden in de druk en het debiet van de vloeistof, de **unidirectionele** (dus niet heen- en teruggaand) ronddraaiende beweging van de turbine (links) wordt omgezet in bidirectionele, alternatieve fenomenen ter hoogte van de pomp, die eveneens unidirectioneel wordt aangedreven (rechts). De analogie met een automotor is duidelijk.

Er bestaan ook nog andere energiebronnen zoals batterijen en accumulatoren. De hoeveelheid geproduceerde energie is hier echter laag en bovendien zijn deze middelen vaak peperduur.

Simultaneïteit en gebrek aan opslagmogelijkheden, voortplanting aan de snelheid van het licht, naleving van de wetten van de fysica in plaats van contractuele - wat de uitwisseling uiteraard aan banden legt - maken het fluïdum elektriciteit tot een bijzondere waar die zich van de courantere waren onderscheidt.

Een gewone industrieel die minder productie- en transportbeperkingen ondervindt, waarborgt zijn produkten door middel van een contract. Een leverancier van elektriciteit kan dat niet, gelet op de technische context. Zijn verbintenissen tegenover de cliënteel zijn eerder middelen- dan wel resultaatsverbintenissen.

5. Transport, transmissie of voortplanting?

Laten we nog eens terugkomen op de voortplanting. We hadden het eerder reeds over de snelheid van het licht en elektronenstromen in metalen geleiders.

Figuur 2 geeft een analogie weer, dit keer een mechanische, van een impulsoverdracht. Er wordt een stoot gegeven tegen een aantal op een lijn geplaatste biljartballen, met als resultaat een transport aan de **snelheid van het geluid** en een trage beweging van de laatste bal. De stoot veroorzaakt zeer snel een beweging op afstand die nogal traag is in vergelijking met de **voortplanting** van de impuls.

Figuur 2.b toont een metalen draad in rusttoestand, met vrije elektronen (een kenmerk van elektrische geleiders); deze planten zich traag voort in alle richtingen. Bekijkken we nu wat er gebeurt wanneer een **elektrische impuls** wordt gegeven aan de geleider door middel van bijvoorbeeld

déclarations sur les droits de l'homme par exemple, il est aussi important de pouvoir parler de Shakespeare que de comprendre comment fonctionne en principe le moteur du véhicule qui les conduit au théâtre. Il en est de même pour l'électricité bien sûr.

Le croquis 1 donne, dans cet esprit, une analogie **hydraulique** à la production, transport et consommation d'électricité; l'on y voit que, si dans les tuyaux il y a des variations périodiques en plus et moins des pression et débit de fluide, le mouvement circulaire de la turbine (à gauche) **unidirectionnel** (sans aller ni retour) se communique par ces phénomènes bidirectionnels alternatifs, à la pompe qui est entraînée unidirectionnellement également (à droite). L'analogie avec un moteur de voiture automobile est facilement compréhensible.

D'autres moyens existent tels piles, batteries, accumulateurs. Mais ici les quantités d'énergie sont faibles et les prix souvent prohibitifs.

Simultanéité et non stockage, propagation à la vitesse de la lumière, respect des lois physiques et non des contrats, ce qui limite naturellement les échanges, font que ce fluide électricité est bien particulier et qu'il ne se comporte pas comme une denrée plus courante.

Un industriel classique qui a moins de contraintes de fabrication, de transport, ... garantira contractuellement ses produits. Un électricien ne pourra faire tout à fait de même vu le contexte technique. Ses engagements vis-à-vis de sa clientèle seront dès lors plutôt des engagements de moyens que de résultats.

5. Transport, transmission ou propagation?

Revenons sur cette propagation. On a parlé ci-dessus de vitesse de la lumière d'une part, et de flux d'électrons dans des conducteurs métalliques d'autre part.

Le croquis 2 donne ici aussi une analogie, mécanique cette fois, le transfert d'une impulsion, c'est-à-dire d'un choc, dans une série de boules de billard juxtaposées (ou de croquet si vous préférez), transport à la **vitesse du son** et mouvement **lent** de la dernière boule. Le choc provoque rapidement à distance un mouvement fort lent comparé à celui de la **propagation** de l'impulsion.

La seconde partie du croquis montre un fil métallique au repos, avec des électrons libres (caractéristique de conducteurs électriques); ceux-ci se propagent lentement dans tous les sens. Considérons ensuite le **choc électrique** obtenu en l'alimentant par exemple par une

beeld een batterij ($V = 12\text{ V}$ in het geval van een auto-batterij). De **preferentiële oriëntering** die hier het gevolg van is, voltrekt zich aan de snelheid van het licht, maar de elektronen blijven zich in de geleider voortplanten aan veel lagere snelheden. De verbruiker beschikt echter onmiddellijk over elektrische energie wanneer hij de schakelaar aanzet.

Aan de hand van deze voorbeelden krijgen we een beeld van de voortplanting van elektriciteit.

Hoe vindt het transport plaats?

Figuur 3 is een schematische voorstelling van **een klassiek elektrisch systeem**, waarbij transportlijnen met een extra hoge spanning (EHS = 400 kV)⁽³⁾ worden gevoed door hydraulische of thermische centrales (of andere); we zien transformaties met een lage verdeelspanning (100 - 200 kV) en een grote distributie (20 kV); de distributienetten voeden de huishoudelijke afnemers (220-380 V). Afhankelijk van hun belangrijkheid krijgen de grote industriële afnemers 100-200 kV of 10-30 kV; huishoudelijke afnemers krijgen, alleen al uit veiligheidsoverwegingen, altijd 220-380 V in de vorm van laagspanning.

Het elektrisch netwerk is over het algemeen "**gemaasd**", waarmee we bedoelen dat er verscheidene parallelwegen zijn tussen de productiecentrales en de knopen van het elektrisch net (industriële afnemers, voeding van het stedelijk of landelijk distributienet). Dit net is redundant, zodat er in geval van storing nog steeds **reservecapaciteit** beschikbaar is (tijdens een storm bijvoorbeeld); de elektrische stroom maakt hierbij gebruik van de stroomkringen die beschikbaar zijn volgens de natuurkundige wetten van deze energievorm. Wanneer bij voorbeeld een lijn onverwachts wordt uitgeschakeld, zoekt de elektrische stroom opnieuw een weg in het gemaasde net aan de snelheid van het licht.

Tussen de centrales en de afnemers bevindt zich dus een heel netwerk waarin de geproduceerde elektrische energie en ook de uit het buitenland geïmporteerde energie zich met elkaar vermengen, net zoals het water van rivieren. Elektronen hebben geen kleur! Het is ook niet zo dat bepaalde elektronen, afkomstig van een bepaalde centrale in het binnen- of buitenland, aan één bepaalde verbruiker worden geleverd. Dat werpt meteen een ander licht op de discussies over de opstelling van de netten en de vrije concurrentie.

⁽³⁾ Bij een gegeven elektrisch vermogen, aangezien dit het produkt is van V (spanning) $X I$ (stroom), is de stroom n keer lager indien de spanning n keer hoger is

want $VXI = (nV) \times \frac{I}{n}$; door de EHS-lijnen lopen dus stromen die

n keer lager zijn en het transportverlies, evenredig met het kwadraat P , is n^2 keer lager. Door de transportspanning te vermenigvuldigen met 2, neemt het verlies af met 4.

batterie ($V = 12\text{ V}$ s'il s'agit d'une batterie de voiture) et **l'orientation préférentielle** concomitante. Cette orientation se fait à la vitesse de la lumière, mais les électrons eux se propagent toujours à des vitesses infiniment plus faibles dans le conducteur. L'énergie électrique est néanmoins disponible quasi instantanément chez le consommateur au moment où l'on ferme l'interrupteur.

Ces deux exemples explicitent bien la notion de propagation de l'électricité.

Voyons maintenant comment s'organise le transport.

Le croquis 3 schématise cette fois **un système électrique classique** où l'on voit des centrales hydrauliques, thermiques, ... alimentant des lignes très haute tension (THT = 400 kV) pour le transport⁽³⁾, des transformations aux tensions de répartition inférieure (100-200 kV) et de grande distribution (20 kV) et puis les réseaux de distribution alimentant la clientèle domestique (220-380 V). Suivant leur importance, les gros clients industriels sont alimentés en 100-200 kV ou en 10-30 kV; les clients domestiques sont toujours alimentés en basse tension 220-380 V, ne fut-ce que pour des questions de sécurité du public.

Il existe en général un réseau électrique **maillé** c'est-à-dire avec plusieurs voies parallèles, entre les centrales de production et les noeuds du réseau électrique (clients industriels, alimentation du réseau urbain ou rural de distribution). Ce réseau permet, par redondance, des **secours** en cas de panne (en temps d'orage par exemple), le courant électrique utilisant les circuits électriques disponibles suivant les lois physiques de cette énergie; en cas de déclenchement fortuit d'une ligne, par exemple, le réaménagement du courant électrique dans le réseau maillé se fera à nouveau à la vitesse de la lumière.

Entre les centrales et les clients, il y a donc un réseau dans lequel l'énergie électrique produite et aussi importée de l'étranger se mélange, tout comme l'eau des rivières. Les électrons n'ont pas de couleur! Il n'y a pas non plus de fournitures d'électrons à un consommateur, provenant d'une centrale ou d'une importation déterminée. Cela éclaire donc sous un jour différent les discussions sur l'ouverture des réseaux et sur la concurrence.

⁽³⁾ A puissance électrique donnée, comme celle-ci est le produit de V (tension) $X I$ (courant), si la tension est n fois plus élevée le courant est n fois plus petit

car $VXI = (nV) \times \frac{I}{n}$; les lignes THT sont donc parcourues par des courants

n fois plus faibles, et les pertes de transport, proportionnelles au carré P , sont n^2 fois plus faibles. Multiplier la tension de transport par 2 fait diminuer les pertes par 4.

Wanneer bij voorbeeld elektrische energie wordt ingevoerd vanuit Frankrijk naar België, kan op het douaneformulier niet worden ingevuld:

oorsprong: centrale van in Frankrijk
en levering aan (klant)

maar: oorsprong: Frankrijk
bestemming: België!

Het begrip "transport" moet dus worden vervangen door "overdracht van elektrische energie" (en niet van elektronen) aan een buitengewoon hoge snelheid.

6. Internationale uitwisselingen

De recente politieke ontwikkelingen, de ratificatie van het Verdrag van Maastricht, enz. zullen een weerslag hebben op de internationale activiteiten.

We zullen hierna de gevolgen voor dit specifieke domein bekijken.

Nemen we bij voorbeeld 3 regio's (of 3 landen) A, B en C, die ieder over centrales beschikken met een vermogen P_A , P_B en P_C en afnemers Q_A , Q_B en Q_C ; we gaan er verder van uit dat deze 3 netten een of meer onderlinge elektrische verbindingen hebben - A met B en B met C.

Als er geen **geprogrammeerde** uitwisseling is tussen de regio's, staan de onderlinge verbindingen niet onder stroom, waarbij (op de transportverliezen na):

$$\begin{aligned} P_A &= Q_A \\ P_B &= Q_B \\ P_C &= Q_C \text{ in kW op ieder ogenblik, aangezien er simultaneïteit is tussen de productie en de consumptie.} \end{aligned}$$

Er is geen transport AB en BC. Aangezien de afnemers in de praktijk willekeurig consumeren, is er echter steeds een licht verschil tussen P_A , P_B , P_C en respectievelijk Q_A , Q_B , Q_C . Het is de taak van het controlecentrum (dispatching) van ieder netwerk ervoor te zorgen dat er een evenwicht is. Zo zijn er compenserende uitwisselingen AB en BC met een gemiddelde waarde nul; zij schommelen echter lichtjes in de tijd en treden corrigerend op wanneer er een licht onevenwicht is tussen de productie en consumptie in iedere regio.

Indien nu A gedurende 1 uur een hoeveelheid vermogen ΔP aan C verkoopt, moet het de toestemming krijgen van B om dit vermogen door te geven, want er is geen rechtstreekse verbinding A.C. Het is verkeerd te spreken over **transport** van elektriciteit; het is beter te spreken over een aanpassing van het regionaal evenwicht tussen productie en consumptie.

Par exemple, lorsqu'il y a importation d'énergie électrique de France vers la Belgique, il n'y a pas moyen d'inscrire sur le formulaire douanier ad hoc:

origine: centrale de ... en France
et livraison à ... (client)

mais origine: France
destination: Belgique!

Le "transport" est donc une notion qu'il faut remplacer par "transfert d'énergie électrique" (et non d'électrons) et ceci à vitesse infiniment grande à l'échelle humaine.

6. Enchanges internationaux

Les évolutions politiques des dernières années, la ratification du Traité de Maastricht, ... auront un impact sur les activités internationales.

Voyons comment cela se comporte dans ce domaine particulier.

Prenons par exemple 3 régions (ou 3 pays) A, B, C, chacune ayant des centrales de puissance P_A , P_B , P_C et des clients Q_A , Q_B , Q_C ; supposons aussi que ces 3 réseaux aient une/des interconnexion(s) électrique(s) entre eux, A avec B et B avec C.

S'il n'y a pas d'échanges **programmés** entre régions, les interconnexions sont à courant nul et (aux pertes de transport près)

$$\begin{aligned} P_A &= Q_A \\ P_B &= Q_B \\ P_C &= Q_C \text{ en kW à chaque instant, puisqu'il y a simultanéité de la production et de la consommation.} \end{aligned}$$

Les transports AB et BC sont nuls. En pratique comme les clients consomment à leur gré aléatoirement P_A , P_B , P_C sont toujours légèrement différents respectivement de Q_A , Q_B , Q_C ; c'est le rôle du Centre de Surveillance (Dispatching) de chaque réseau de s'assurer de l'équilibre. Il y a donc des échanges AB et BC de compensation en moyenne nuls, mais variables légèrement, en plus ou moins au cours du temps qui corrigent les légers déséquilibres entre production et consommation de chaque région.

Si maintenant A vend à C une quantité ΔP de puissance pendant 1 heure, il lui faudra l'accord de B pour laisser passer cette puissance car il n'y a pas de liaison directe A.C. C'est un abus de langage de dire qu'il y a **transport** d'électricité mais il faut plutôt dire qu'il y a modification des équilibres régionaux production-consommation.

Indien A ΔP aan C verkoopt, produceert het $P_A + \Delta P$ ⁽⁴⁾; deze extra ΔP bevindt zich op de lijn AB en voedt de afnemers van B die zich op de grens met A bevinden. Als gevolg van de wetten van de fysica wordt de stroom gewijzigd in net B, dat niets verkoopt aan of afneemt van A of C; aangezien een deel van zijn afnemers nu worden gevoed door ΔP afkomstig van A, produceert het te veel ΔP .

Deze overtollige produktie van de regio B bevindt zich dus op de verbinding BC. Afnemers in het grensgebied van net C worden nu gevoed door B (voor een hoeveelheid ΔP), en aangezien C de koper is, reduceert het zijn produktie P_C tot $P_C - \Delta P$. **Dit nieuwe evenwicht geeft de indruk dat er sprake is van energietransport; in werkelijkheid wordt het regionaal evenwicht produktie-consumptie beetje bij beetje hersteld.**

Uiteraard is het moeilijk dit soort activiteiten te beschrijven in een contract; er zijn dan ook experts nodig om deze commerciële operaties te regelen.

Indien er bij voorbeeld een storing optreedt op de netten A, B of C, is dit mooie "evenwicht" verbroken. De elektrische stroom zoekt onmiddellijk een nieuwe weg in de gemaasde stroomkringen, en zo kunnen er nieuwe moeilijkheden of zelfs kritieke situaties ontstaan.

Figuur 4 geeft een voorbeeld weer van aankoop en verkoop tussen Duitsland en Italië; uit de cijfers blijkt dat heel wat landen betrokken zijn bij de transits. We mogen ook niet vergeten dat de transits plots kunnen schommelen afhankelijk van:

- de specifieke produktie en consumptie op verschillende netten,
- het stilleggen, uitvallen en weer opstarten van centrales,
- lijnverbrekingen voor onderhoud of herstellingen of als gevolg van een plotse storing.

Het personeel van de besturings- en dispatchingcentra moet dus steeds onmiddellijk over een produktiereserve en geschikte transportmiddelen kunnen beschikken. Zowel de produktiemachines als de transportlijnen mogen dus nooit op maximale capaciteit werken.

7. Conclusies

Het fluïdum "elektriciteit" heeft een eigen wetgeving; het speelt immers een belangrijke rol in de economische en sociale werking van de betrokken landen.

De technische en economische beheersing van de materie ligt nogal moeilijk als gevolg van haar eigenschappen, de

Si A vend ΔP à C, il produira $P_A + \Delta P$ ⁽⁴⁾, ce ΔP supplémentaire se retrouvera sur la ligne AB et alimentera les clients de B voisins de la frontière avec A. Le réseau B qui ne vend ni n'achète rien à A ni à C, constate par l'impact des lois physiques, que les courants dans son réseau se modifient et que, puisqu'une partie de ses clients est alimentée par le ΔP venant de A, il produit ΔP de trop.

Cette production excédentaire de la région B se retrouve alors sur la liaison BC. Le réseau C voit donc une partie frontalière de ses clients (pour une quantité ΔP) alimentée par B, et comme il est acheteur, il réduit sa production PC à $P_C - \Delta P$. **Ce nouvel équilibre laisse croire qu'il y a transport d'énergie alors qu'il n'y a que réaménagement de proche en proche des équilibres régionaux production-consommation.**

On comprend bien qu'il est difficile de traduire en contrat de telles activités et qu'il faille des experts compétents et bien outillés pour régler ces opérations commerciales.

Si par exemple, un incident affecte les réseaux A, B ou C, ce bel "équilibre" est rompu, des réaménagements de courant dans les circuits maillés ont lieu toujours instantanément et des contraintes nouvelles d'exploitation, voire des situations critiques, apparaissent.

Le croquis 4 donne l'exemple d'un achat-vente entre l'Allemagne et l'Italie; les chiffres montrent que beaucoup de pays sont concernés par les transits. N'oublions pas non plus que ceux-ci varient d'un instant à l'autre en fonction

- des productions et consommations propres dans divers réseaux,
- des démarrages, arrêts ou pannes fortuites de centrales,
- des coupures de lignes, ... pour entretiens ou réparations, ou pour pannes subites.

Les exploitants des services de conduite et des dispatchings doivent donc à chaque instant prévoir des réserves instantanées de production et de transport adéquates, ce qui fait que tant les machines de production que les lignes de transport ne peuvent jamais être utilisées à leur capacité maximale.

7. Conclusions

Le fluide "électricité" est soumis à des législations propres vu son importance dans l'ensemble économique et social des pays concernés.

Ses caractéristiques, propagation à la vitesse de la lumière, simultanéité production et consommation, transmission

⁽⁴⁾ We houden geen rekening met het verlies op het net.

⁽⁴⁾ On néglige les pertes du réseau de transport.

snellheid waarmee ze zich voortplant (snellheid van het licht), haar simultane produktie en consumptie en haar transmissie volgens de wetten van de fysica via gemaasde netten. Het personeel van de centrales, netwerken en besturings- en dispatchingcentra draagt bij tot het behoud van de kwaliteit en de beschikbaarheid van elektriciteit aan een redelijke prijs.

Er bestaat een vorm van internationale samenwerking tussen al deze betrokkenen; dat blijkt uit het toenemend aantal commerciële uitwisselingen over de grenzen heen. Dankzij deze uitwisselingen kan de verkoopprijs ook worden gedrukt.

De huidige organisatievormen zijn gebaseerd op meer dan 100 jaar ervaring met het produceren van elektriciteit, meer dan 50 jaar ervaring met internationale uitwisselingen en een onophoudelijk zoeken naar aangepaste technieken voor toekomstige behoeften en in de eerste plaats de behoeften van de cliënteel.

Met de fenomenologische beschrijvingen in deze tekst hopen wij de wisselwerking tussen mensen met een verschillende, maar elkaar aanvullende vorming te bevorderen. Het lag zeker niet in onze bedoeling de technische en economische impact van de elektrische industrie op de maatschappij te berekenen, te ramen of te meten.

*Jean-Pierre Waba
Directeur
van het CPTE*

dans les réseaux maillés suivant des lois physiques, rendent sa maîtrise technique et économique délicate. Aujourd'hui, les professionnels de cette activité, dans leurs centrales, réseaux et centres de conduite et de dispatching, contribuent au maintien de sa qualité, à sa disponibilité et à son coût limité.

La collaboration internationale existe entre ces professionnels; ceci apparaît dans le volume des échanges commerciaux transfrontaliers en constante augmentation. Ces échanges contribuent à la réduction des prix de vente à la clientèle.

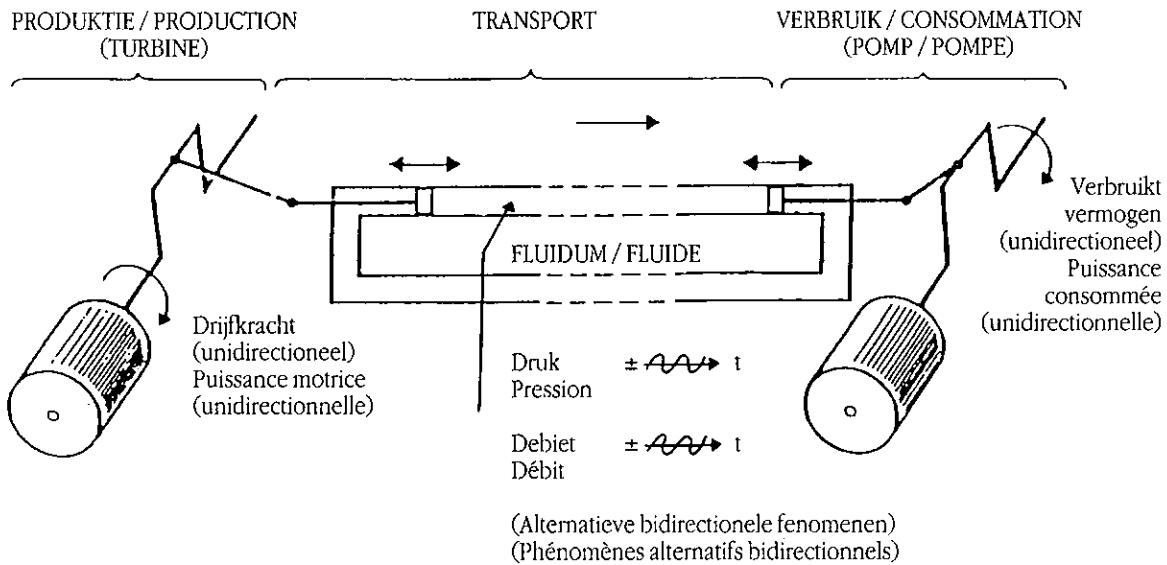
Les organisations actuelles sont basées sur l'expérience de plus de 100 ans de production d'électricité, de plus de 50 ans d'échanges internationaux et d'une quête permanente pour l'adaptation de ces techniques aux besoins futurs et en premier lieu à ceux de la clientèle.

Les descriptions phénoménologiques faites dans ce texte n'ont pour but que d'ouvrir les échanges entre personnes de formations différentes mais complémentaires, elles ne sont pas là pour chiffrer ni estimer ou mesurer les impacts techniques et économiques de l'industrie électrique sur la société.

*Jean-Pierre Waba
Directeur
de la CPTE*

FIGUUR I

CROQUIS I

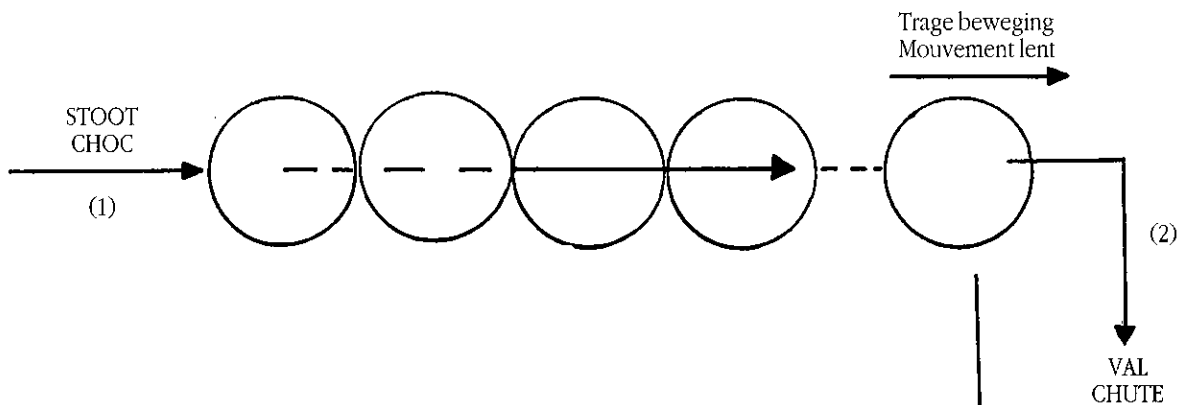

FIGUUR 2.a

CROQUIS 2.a

BEWEGING VAN BILJARTBALLEN

MOUVEMENT DE BOULES DE BILLARD

(1) → De impuls wordt doorgegeven van de ene bal naar de andere aan de snelheid van het **geluid** in de materie. Er is nagenoeg geen verplaatsing van materie.

(1) → L'impulsion se propage de boule en boule à la vitesse du **son** dans la matière. Il n'y a quasi pas de déplacement de matière.

(2) → De laatste bal **rolt voort** en valt in het gat van de biljartafel ...

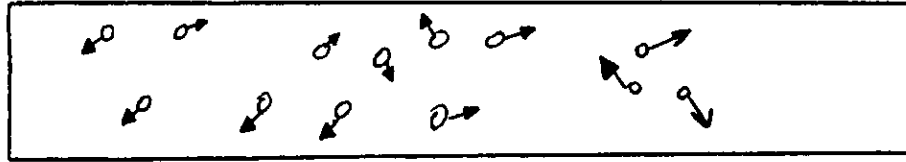
(2) → La dernière boule **avance**, elle se déplace et tombe dans le trou du billard ...

De energie van de "stoot" veroorzaakt de verplaatsing van de **laatste** bal.

L'énergie du "choc" provoque le déplacement de la **dernière** boule.

FIGUUR 2.b

METALEN GELEIDERS SPANNINGSLOOS

Vrije elektronen / Electrons libres

Deze bewegen zich willekeurig aan een lage snelheid (enkele m/sec.)

Er is geen geordende elektronenstroom of geen preferentiële oriëntering.

De elektronen veranderen van richting en wisselen energie uit door middel van "stoten" met de metaalkristallen.

CROQUIS 2.b

CONDUCTEURS METALLIQUES HORS TENSION

Ceux-ci ont un mouvement aléatoire; les vitesses sont faibles (quelques m/s).

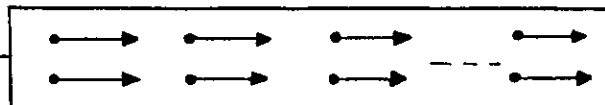
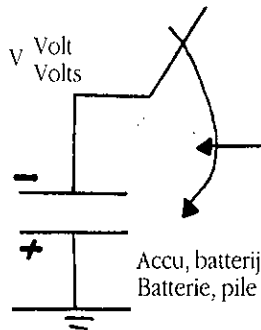
Il n'y a pas de flux ordonné d'électrons, ni de direction préférentielle.

Les électrons changent de direction et échangent de l'énergie par "choc" avec les cristaux métalliques.

FIGUUR 2.c

EEN GELEIDER WORDT ONDER SPANNING GEZET

SCHAKELAAR I
INTERRUPTEUR I

STROOM
COURANT

Verbruiker / Consommateur

(elektrische gloeilamp, bij voorbeeld)
(ampoule électrique, par exemple)

- Wanneer men de schakelaar I aanzet, gaat de spanning V van de batterij over op de metalen geleider; de elektronen(stroom) krijgen nu een **preferentiële** oriëntering.
De snelheid van de elektronen blijft traag (enkele m/sec.) zonder enige belangrijke verplaatsing.

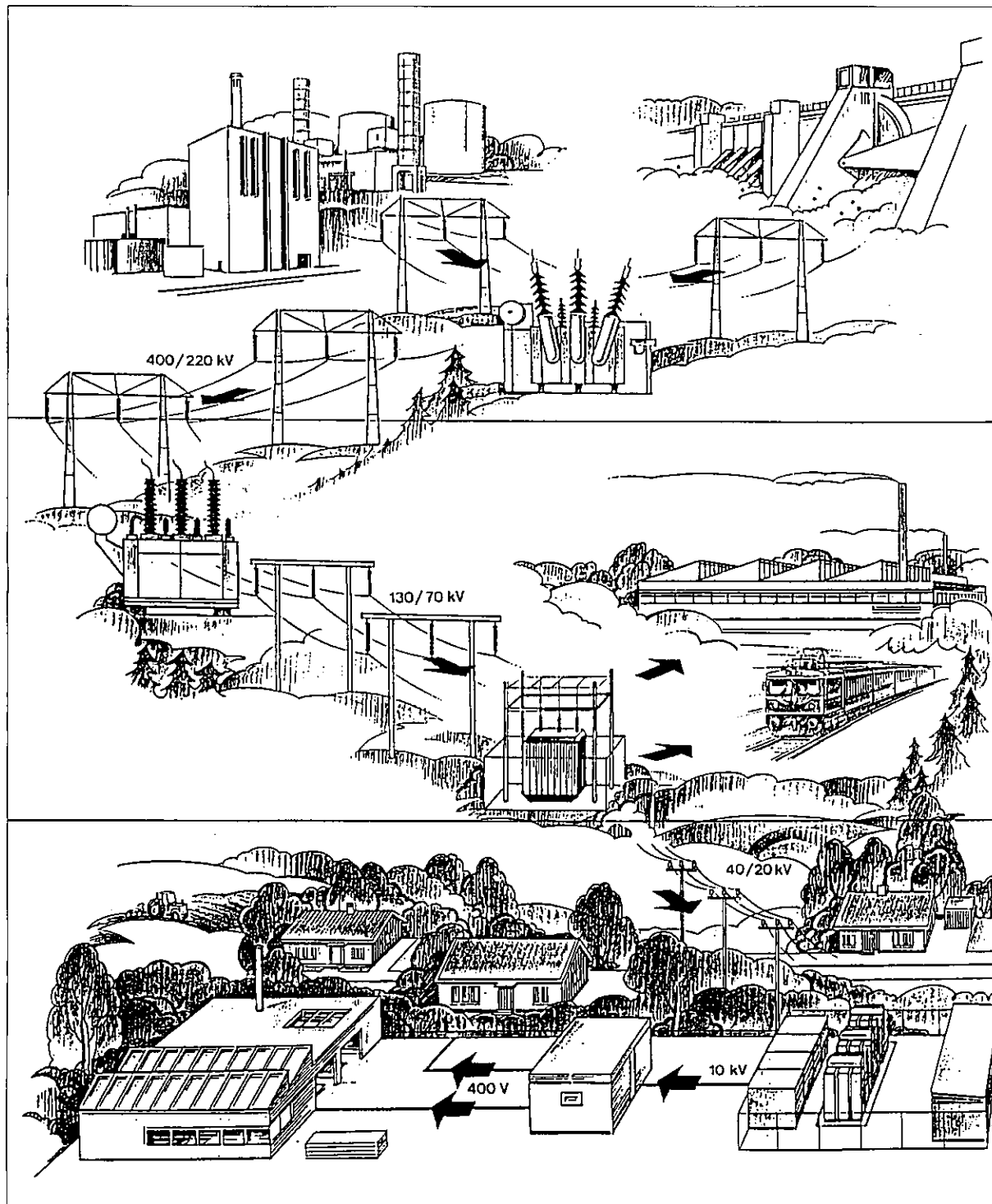
- Wanneer de schakelaar wordt aangezet, komt de geleider heel snel onder spanning te staan, aan de **snelheid van het licht** in het materiaal.
Net zoals in het voorbeeld met de biljartbal voeden de elektronen uiterst rechts in de geleider de verbruiker nagenoeg onmiddellijk.

- Quand on ferme l'interrupteur I, la tension V de la batterie s'applique au conducteur métallique; une direction **préférentielle** apparaît dans le mouvement des électrons (flux).
La vitesse des électrons reste faible (quelques m/s) sans déplacement important.

- Le conducteur se met sous tension lors de la fermeture de l'interrupteur très rapidement à la **vitesse de la lumière** dans la matériau.
Tout comme la boule de billard, les électrons de l'extrémité droite du conducteur alimentent quasi instantanément le consommateur.

FIGUUR 3

CROQUIS 3

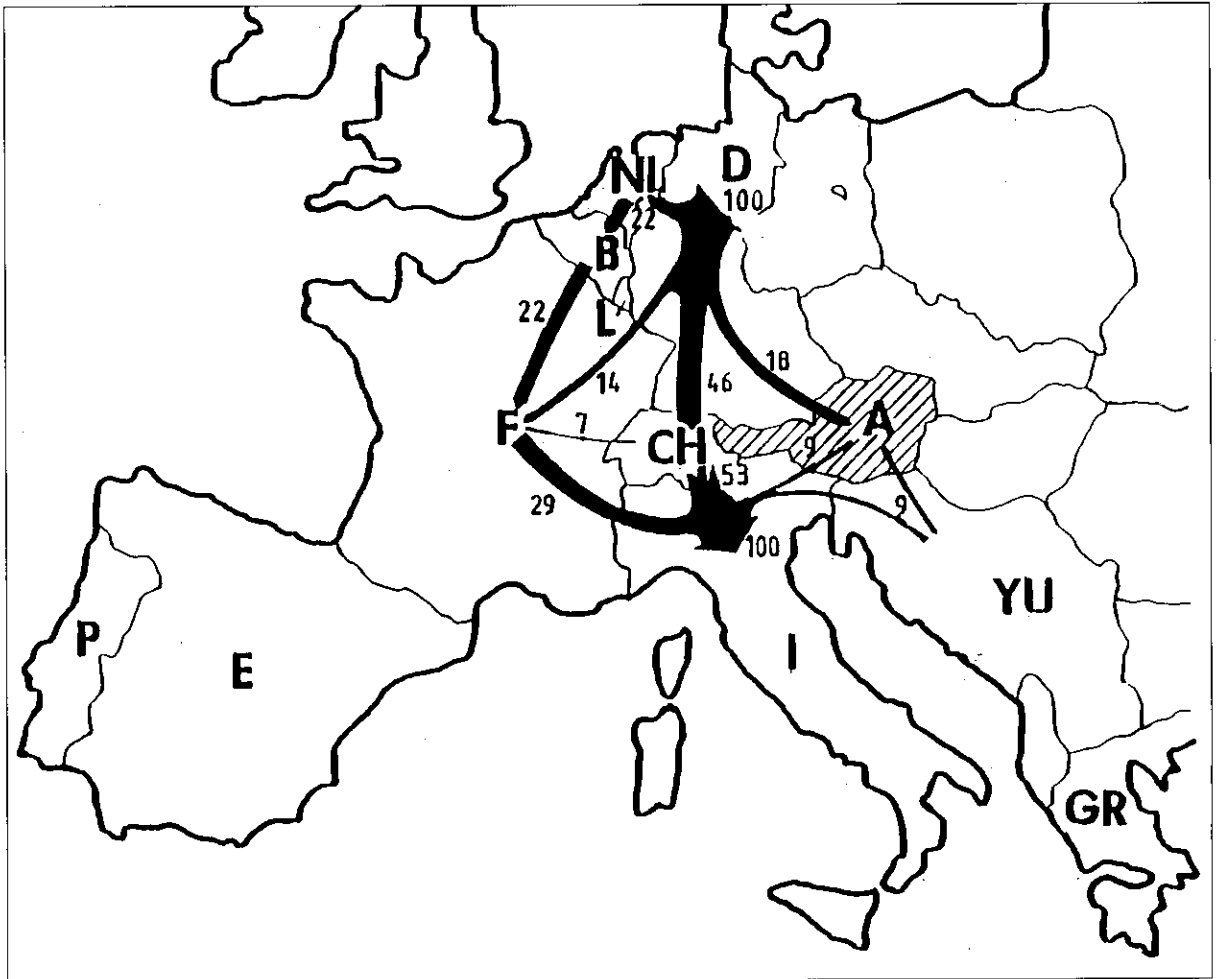

FIGUUR 4

VOORBEELD VAN EEN VERMOGENSTROOM
(ogenblikkelijke situatie)

CROQUIS 4

EXEMPLE DE FLUX DE PUISSANCE
(situation instantanée)

BW/Li
9/1991

RECHTSPRAAK JURISPRUDENCE

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL - 6 OKTOBER 1992

1ste Kamer

Zetelend: dhr. Van Orsboven, voorzitter, hb. Winderickx en van der Eecken
Advocaten: mr. Talboom en mr. Buelens loco mr. Vrijdaghs

BELGACOM T/ N.V. ELECTRABEL

Telegraaf- en telefoonlijnen • Elektriciteitslijnen • Gevaar voor toevallig contact • Bescherming • Eigenaar van de elektriciteitslijnen • Resultaatsverbintenis • Overmacht • Elektriciteitsverdeler • Niet aansprakelijk

1. Artikel 13 van de wet van 13 oktober 1930 legt aan de eigenaar van elektriciteitslijnen een resultaatsverbintenis op om telegraaf- en telefoonlijnen doelmatig te beschermen tegen de gevaren van toevallig contact met elektriciteitslijnen. Deze resultaatsverbintenis sluit niet uit dat overmacht in aanmerking wordt genomen.

Dit laatste is het geval wanneer het contact veroorzaakt wordt door de nalatigheid van het telegraaf- en telefoonbedrijf zelf, nalatigheid die erin bestaat de bescherming van de elektriciteitskabel op de plaats van de kruising te hebben weggenomen, n.a.v. het plaatsen van de telefoonkabel. Dit kan worden afgeleid uit het feit dat:

– de elektriciteitskabel op een diepte van 70 cm lag en de telefoonkabel op een diepte van 65 cm, wat erop wijst dat deze laatste werd aangelegd na de elektriciteitskabel;

– op de plaats van de kruising van beide kabels de beschermende bakstenen verdwenen zijn, terwijl ze nochtans over de ganse resterende lengte van de elektriciteitskabel waarneembaar zijn.

Lignes télégraphiques et téléphoniques • Lignes électriques • Risque de contact accidentel • Protection • Propriétaire de lignes électriques • Obligation de résultat • Force majeure • Distributeur d'électricité • Absence de responsabilité

1. L'article 13 de la loi du 13 octobre 1930 impose au propriétaire de lignes électriques une obligation de résultat visant à protéger efficacement les lignes télégraphiques et téléphoniques contre les risques de contact accidentel avec les lignes électriques. Cette obligation de résultat n'exclut pas la prise en considération de la force majeure.

Il y a force majeure lorsque le contact est causé par la négligence de l'entreprise de télégraphie et de téléphonie elle-même, qui a enlevé la protection du câble électrique à l'endroit du croisement, lors de la pose du câble téléphonique. Ceci résulte du fait que:

– le câble électrique avait été placé à 70 cm de profondeur et le câble téléphonique à une profondeur de 65 cm, ce qui implique que le placement de ce dernier est postérieur à l'installation du câble électrique;

– les dalles de protection ont disparu à l'endroit du croisement des deux câbles, alors qu'elles sont perceptibles sur toute la longueur restante du câble électrique.

Overigens is het voor de elektriciteitsverdelers onmogelijk om, telkens wanneer een telegraaf- en telefoonbedrijf werken uitvoert, na te gaan of de door de verdelers aangebrachte bescherming van de telegraaf- en telefoonlijnen door de eigenaar zelf van deze lijnen niet wordt weggenomen.

De elektriciteitsverdelers kan er zich onmogelijk aan verwachten dat het telefoonbedrijf zijn kabel pal tegen de elektriciteitskabel zou leggen, nu krachtens art. 234 par. 2 ARAB een energiekabel derwijze moet aangelegd worden dat al zijn punten zich bevinden op minstens 50 cm van de bestaande telecommunicatiekabels.

2. Artikel 14 van de wet van 13 oktober 1930, krachtens hetwelk de elektrische inrichtingen zo moeten aangelegd, onderhouden en gebezigd worden dat ze geen storing in de dienst van de telegraaf- en telefoonlijnen brengen, houdt geen resultaatsverbintenis in ten laste van de elektriciteitsverdelers.

En outre, il est impossible pour le distributeur d'électricité de vérifier à chaque fois qu'une entreprise de télégraphie et de téléphonie effectue des travaux, si la protection des lignes télégraphiques et téléphoniques placée par le distributeur n'est pas enlevée par le propriétaire même de ces lignes.

Le distributeur est dans l'impossibilité de s'attendre à ce que l'entreprise de téléphonie pose son câble directement contre le câble électrique, étant donné qu'en vertu de l'article 234 par. 2 du RGPT, un câble d'énergie doit être posé de telle sorte qu'il se trouve en tous ses points à une distance minimum de 50 cm des câbles de télécommunication existants.

2. L'article 14 de la loi du 13 octobre 1930, en vertu duquel les installations électriques doivent être établies, entretenues et utilisées de manière à n'apporter aucun trouble dans le service des lignes télégraphiques et téléphoniques, n'établit pas une obligation de résultat à charge du distributeur d'électricité.

“... Gelet op de processtukken, inzonderheid het bestreden vonnis dat op 17 oktober 1986 werd gewezen door de rechtbank van koophandel te Mechelen, het arrest dat op 19 december 1988 werd uitgesproken door het hof van beroep te Antwerpen en het verwijzend arrest van het Hof van Cassatie van 21 september 1990;

Overwegende dat de oorspronkelijke vordering ertoe strekt appellante te horen vergoeden voor de beschadiging die omstreeks 11 december 1984 werd toegebracht aan haar telefoonkabel gelegen in de Grootbrug te Mechelen ingevolge “inbranding” door een elektriciteitskabel waarvoor geïntimeerde moet instaan;

Overwegende dat de eerste rechter deze vordering ongegrond heeft verklaard; dat het hof van beroep te Antwerpen haar integendeel gegrond heeft verklaard; dat het Hof van Cassatie deze beslissing heeft vernietigd behalve in zoverre zij het hoger beroep ontvankelijk verklaart;

Overwegende dat blijkens de tegensprekelijke vaststellingen en het eveneens tegensprekelijk expertiseverslag van ingenieur Appeltans, eraan geïntimeerde's ondergrondse kabel van de openbare verlichtingsinstallatie (hierna genoemd de O.V.-kabel) een defect is ontstaan op

de plaats waar zij de telefoonkabel van appellante kruist; dat hierdoor de telefoonkabel werd beschadigd;

Overwegende dat de O.V.-kabel op een diepte van 0,70 m lag; dat de telefoonkabel 0,65 m diep lag; dat de O.V.-kabel was afgedekt met bakstenen; dat op de plaats van de kruising met de telefoonkabel, tevens de plaats van het defect, deze stenen verdwenen waren; dat er op die plaats fysisch contact bestond tussen beide kabels;

Overwegende dat het deskundigenonderzoek geen uitsluitel heeft gebracht omtrent de oorzaak van de schade aan de O.V.-kabel; dat de afgevaardigden van geïntimeerde de mogelijkheid hebben geopperd dat deze schade is ontstaan ingevolge de uitvoering “van welke werken dan ook”; dat de deskundige zelf naar voor brengt “dat het een niet onbekend verschijnsel is dat op een punt waar twee kabels vlak tegen mekaar liggen, de kans bestaat dat er vroeg of laat moeilijkheden optreden, die te maken hebben met zwerfstromen en roestvorming door elektrolyse”;

Overwegende dat, krachtens artikel 13 van de wet van 13 oktober 1930, telegraaf- en telefoonlijnen doeltreffend (“efficacement” in de Franse tekst) moeten worden beschermd tegen de geva-

ren van toevallig contact met de elektriciteitsleidingen; dat de beschermingsinstallatie door de eigenaar van de elektriciteitsleiding moet worden tot stand gebracht en onderhouden; dat deze laatste tevens instaat voor ongevallen en schade die door een gebrekkige bescherming worden veroorzaakt;

Overwegende dat deze wetsbepaling aan de eigenaar van de elektriciteitsleiding een resultaatsverbintenis oplegt (Cass. 6 okt. 1972, Pas., 1973, I, 137; Bocken, H., Van fout naar risico, T.P.R., 1984, nr. 13, blz. 338-339);

Overwegende dat de krachtens die wetsbepaling op de eigenaars van elektrische lijnen rustende resultaatsverbintenis het in aanmerking nemen van overmacht niet uitsluit (verwijzend arrest van het Hof van Cass. van 21 sept. 1990);

Overwegende dat uit de respectieve ligging van de kabels zonder twijfel moet worden afgeleid dat de kabel van appellante werd aangelegd na de O.V.-kabel; dat appellante bij het plaatsen van zijn kabel de bakstenen op de plaats van de kruising heeft weggenomen en zijn kabel vlak op de elektriciteitskabel heeft gelegd;

Overwegende dat overmacht weliswaar slechts kan worden aanvaard wanneer

het de schuldenaar totaal onmogelijk is zijn verbintenis uit te voeren wegens omstandigheden die niet aan zijn fout te wijten zijn; dat deze onmogelijkheid echter op mensmaat moet worden beoordeeld, in het licht van de concrete omstandigheden van de zaak;

Overwegende dat de elektriciteitskabel voortreffelijk was uitgerust met een rubberen mantel, een geasfalteerde loodmantel, minstens twee lagen papier die gedrenkt werden in een vocht- en gasbestendige stof, twee lagen staalband en een buitenmantel in thermoplastisch materiaal (verslag blz. 6-7); dat geïntimeerde deze kabel na de plaatsing bovendien heeft beschermd met een laag bakstenen;

Overwegende dat het redelijkerwijze voor geïntimeerde volstrekt onmogelijk is om, telkens wanneer een telegraaf- of telefoonbedrijf werken in de ondergrond uitvoert, na te gaan of de door haar aangebrachte bescherming van de telegraaf- of telefoonlijn door de eigenaar zelf van deze lijnen niet wordt weggenomen; dat zij er zich onmogelijk kon aan verwachten dat het telefoonbedrijf zijn kabel pal tegen de hare zou leggen nu zij zelf luidens art. 234 par. 2 van het Algemeen

Reglement voor de Arbeidsbescherming haar kabels derwijze dient aan te leggen dat al zijn punten zich op minstens 0,50 m van de bestaande telefoonkabels bevinden;

Overwegende dat geïntimeerde alles wat menselijkerwijze mogelijk was heeft gedaan om de telefoonlijn van appellante te beschermen tegen contact met haar eigen leiding; dat zij onmogelijk kon voorzien en beletten dat appellante zelf deze beschermingsmaatregelen zou teniet doen;

Overwegende dat met de deskundige moet worden aangenomen dat de schade aan de telefoonkabel niet zou zijn ontstaan indien de voorgeschreven afstand tussen beide kabels was nageleefd geweest (verslag blz. 7);

Overwegende dat dan ook moet worden aangenomen dat de door appellante gevolgde werkwijze voor geïntimeerde een toestand van overmacht heeft opgeleverd; dat daarbij moet worden opgemerkt dat art. 13 van de wet van 13 oktober 1930 aan geïntimeerde niet de verplichting oplegt te vermijden dat er een defect ontstaat op haar leiding; dat deze wetsbepaling haar enkel verplicht de tele-

graaf- en telefoonlijnen te beschermen tegen contact met al of niet defecte elektriciteitsleidingen;

Overwegende dat appellante zich ten onrechte beroept op art. 14 van de wet van 13 oktober 1930 krachtens hetwelk de elektriciteitsleidingen derwijze moeten aangelegd, onderhouden en gebruikt worden dat zij geen stroomis aan de dienst van de telegraaf- en telefoonlijnen berokkenen; dat deze bepaling geen resultaatverbintenis inhoudt; dat appellante trouwens van de daaruit voortvloeiende verbintenis werd bevrijd ingevolge overmacht zoals hierboven werd aangetoond;

OM DEZE REDENEN,

HET HOF:

Recht doende op tegenspraak;

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935;

Verklaart het beroep ongegrond;

Bevestigt het bestreden vonnis; ..."

Contact tussen elektriciteits- en telecommunicatiekabels: naar een nieuwe wetgeving

1. Met dit arrest wordt een jarenlange procedure afgesloten m.b.t. een schadegeval dat zich in 1984 had voorgedaan en te wijten was aan de inbranding van een telefoonkabel door een elektriciteitsleiding op de plaats waar beide kabels elkaar kruisten.

In eerste aanleg had de R.T.T. betoogd dat de schade een gevolg was van de fout van de elektriciteitsmaatschappij, die bij het leggen van haar ondergrondse elektriciteitskabel had nagelaten de door artikel 234 paragr. 2 van het A.R.A.B. voorgeschreven beveiligingsmaatregelen te treffen ⁽¹⁾. Dit argument werd door de rechtbank van koopban-

⁽¹⁾ Artikel 234 paragr. 2 A.R.A.B. luidt: "In de nabijheid van en bij de kruising met ondergrondse telecommunicatiekabels wordt elke energiekabel derwijze aangelegd dat al zijn punten zich bevinden op tenminste 0,50 m van de op het ogenblik van zijn plaatsing bestaande telecommunicatiekabels".

Ligne téléphonique en contact avec une ligne électrique: vers une nouvelle législation

1. Le présent arrêt achève une procédure qui dure depuis plusieurs années concernant un sinistre datant de 1984 et provoqué par le contact accidentel entre un câble téléphonique et une ligne électrique.

En première instance, la RTT avait démontré que le dommage était la conséquence d'une faute commise par la société d'électricité, qui lors de la pose de son câble électrique souterrain, avait omis de prendre les mesures de protection nécessaires prévues à l'article 234, par. 2 du R.G.P.T. ⁽¹⁾. Cet argument a été rejeté par le jugement

⁽¹⁾ L'article 234 paragr. 2 du R.G.P.T. stipule: "Au voisinage et au croisement des câbles souterrains de télécommunication, tout câble d'énergie est posé de manière à se trouver en chacun de ses points à 0,50 m au moins des câbles de télécommunication existant au moment de la pose".

del te Mecbelen bij vonnis van 17 oktober 1986⁽²⁾ verworpen, op grond van de overweging dat de voorschriften van het A.R.A.B. moeten worden nageleefd door diegene die het laatst zijn kabel legt, en dit in casu de R.T.T. was, gezien haar kabel boven die van de elektriciteitsmaatschappij lag.

Dit vonnis werd te niet gedaan door het hof van beroep te Antwerpen, dat zich bij arrest van 19 december 1988⁽³⁾ steunde op artikel 13 van de wet van 13 oktober 1930 om de aansprakelijkheid van de elektriciteitsmaatschappij te weerhouden. Deze laatste, aldus het Hof, was immers de haar door art. 13 opgelegde gedragsplicht niet nagekomen, daar de afwezigheid van gevaarlijk contact, zijnde een resultaatsverbintenis, niet was bereikt. De -al of niet bewezen- fout van de R.T.T. bij het aanleggen van de telefoonkabel nadat de maatschappij haar elektriciteitskabel had geplaatst deed aan deze verbintenis, aldus het hof, geen afbreuk en kon niet beschouwd worden als een grond van rechtvaardiging.

Het is deze laatste beslissing die het Hof van Cassatie ertoe bracht om het beroepsarrest te verbreken: in zijn arrest van 21 september 1990⁽⁴⁾ stelt het Hof dat de krachtens art. 13 op de elektriciteitsmaatschappijen rustende resultaatsverbintenis, het in aanmerking nemen van overmacht uiteraard niet uitsluit en dat de fout van de benadeelde zelf overmacht of vreemde oorzaak kan opleveren. De zaak werd daarop verwezen naar het Hof van Beroep te Brussel dat met zijn hierboven afgedrukt arrest de zienswijze van het Hof van Cassatie bijtreedt.

2. De problematiek van de nabijheid van elektriciteits- en telecommunicatiekabels die aan de orde is in dit arrest en in de volgende vier in dit nummer gepubliceerde uitspraken, wordt reeds geruime tijd in grote mate beheerst door de artikelen 13 en 14 van de wet van 13 oktober 1930 tot samenordering der verschillende wetsbepalingen op de telegrafie en de telefonie met draad⁽⁵⁾.

Voor een goed begrip geven we hier de integrale tekst van deze twee wetsbepalingen weer:

"De bovengrondse en ondergrondse telegraaf- en telefoonlijnen moeten doelmatig worden beschermd tegen de gevaren van toevallig contact met de lijnen bestemd voor het overbrengen en verdelen van elektrische energie. De beschermingsinrichtingen worden door de eigenaars van de elektrische lijnen, op eigen kosten, tot stand gebracht en onderhouden. Deze laatste zijn verantwoordelijk voor de ongevallen en de schade te weeggebracht door ontoereikende bescherming of door het ontbreken hiervan. Zij zijn gehouden hun lijnen spanningloos te maken om de wer-

rendu le 17 octobre 1986 par le tribunal de commerce de Malines⁽²⁾, au motif que les prescriptions du R.G.P.T. doivent être respectées par la société qui pose son câble en dernier lieu, à savoir dans le cas présent la RTT (son câble se trouvait au-dessus du câble de la société d'électricité).

Ce jugement a été reformé par la Cour d'appel d'Anvers, qui, dans son arrêt du 19 décembre 1988⁽³⁾, s'est fondée sur l'article 13 de la loi du 13 octobre 1930 afin de retenir la responsabilité de l'entreprise d'électricité. Cette dernière, déclara la Cour, n'avait pas respecté la conduite prescrite à l'article 13, l'absence de contact accidentel constituant une obligation de résultat. La faute -prouvée ou non prouvée- commise par la RTT lors de la pose de son câble téléphonique, après que la société distributrice d'électricité soit intervenue pour la pose de son câble électrique, n'atténuait en rien, selon la Cour, ladite obligation et ne pouvait être considérée comme une cause de justification.

C'est cette dernière considération qui amena la Cour de Cassation à casser l'arrêt: dans son arrêt du 21 septembre 1990⁽⁴⁾, la Cour décide que l'obligation de résultat qui, en vertu de l'art. 13, incombe aux sociétés de distribution d'énergie électrique, n'exclut nullement la prise en considération de la force majeure, et que la faute de la partie lésée peut elle-même constituer une force majeure ou une cause étrangère. L'affaire a ensuite été renvoyée à la Cour d'appel de Bruxelles qui, par son arrêt publié ci-dessus, se rallie à la jurisprudence de la Cour de Cassation.

2. La problématique relative à la proximité des câbles d'électricité et de télécommunications, qui fait l'objet de l'arrêt annoté et des quatre décisions suivantes publiées dans ce numéro, est depuis longtemps réglée par les articles 13 et 14 de la loi du 13 octobre 1930 coordonnant les différentes dispositions législatives concernant à la télégraphie et la téléphonie avec fil⁽⁵⁾.

Nous croyons utile de reproduire ci-après le texte intégral des deux dispositions légales précitées:

"Les lignes télégraphiques et téléphoniques aériennes et souterraines doivent être protégées efficacement contre les risques de contact accidentel avec les lignes affectées au transport et à la distribution de l'énergie électrique. Les dispositifs de protection sont réalisés et entretenus par les soins et aux frais des propriétaires des lignes d'énergie. Ces derniers répondent des accidents et dommages provoqués par l'insuffisance ou l'absence de protection. Ils sont tenus de mettre leurs lignes hors tension pour permettre d'exécuter, en parfaite sécurité, les travaux de

⁽²⁾ Kb. Mecbelen, 17 oktober 1986, onuitg., A.R. nr. 30.865.

⁽³⁾ Antwerpen, 19 december 1988, onuitg., A.R. nr. 2942/86.

⁽⁴⁾ Cass., 21 september 1990, R.W., 1990-91, 682, J.T., 1991, 340.

⁽⁵⁾ B.S., 20-21 oktober 1930.

⁽²⁾ Comm. Malines, 17 octobre 1986, inédit, R.G., n° 30.865.

⁽³⁾ Anvers, 19 décembre 1988, inédit, R.G., n° 2942/86.

⁽⁴⁾ Cass., 21 septembre 1990, J.T., 1991, 340, R.W., 1990-91, 682.

⁽⁵⁾ M.B., 20-21 octobre 1930.

ken voor het aanleggen, onderhouden of herstellen van de telegraaf- en telefoonlijnen in volkomen veiligheid te laten uitvoeren" (artikel 13).

"Al de elektrische inrichtingen, om het even op welke afstand zij van de telegraaf- en telefoonlijnen gelegen zijn, moeten, zelfs wanneer zij geen enkel deel van het openbaar domein bezetten, zo aangelegd, onderhouden en gebezigd worden dat, noch door inductie, noch door nevensluiting, noch op enige andere wijze, storing in de dienst van die lijnen kan gebracht worden" (artikel 14).

Praktisch identieke bepalingen vinden we overigens terug in de artikelen 11 en 12 van de wet van 3 januari 1934 betreffende het aanleggen van onder- of bovengrondse telefoon- en telegraafverbindingen voor 's lands defensieve organisatie⁽⁶⁾.

We stellen vast dat deze wetsartikelen aan de elektriciteitsmaatschappijen drie specifieke verplichtingen opleggen:

- verplichtingen inzake **bescherming** met het oog op het vermijden van **contact** met telecommunicatiekabels (artikel 13, eerste drie zinnen);
- verplichtingen inzake het **spanningloos** maken van hun leidingen met het oog op de veilige uitvoering van werken aan telecommunicatiekabels (artikel 13, vierde zin);
- verplichtingen inzake de wijze van aanleg en exploitatie van hun leidingen met het oog op het vermijden van **storing** (artikel 14).

Het geannoteerde arrest en de andere in dit nummer gepubliceerde uitspraken hebben alleen betrekking op de eerste categorie van verplichtingen: bescherming van telecommunicatiekabels om contact met elektriciteitskabels te vermijden.

3. De toepassing van artikel 13 van de wet van 13 oktober 1930 heeft in het verleden reeds aanleiding gegeven tot heel wat -tegenstrijdige- rechtspraak.

Zo zou, volgens sommige rechtbanken, artikel 13 enkel het gemeen recht bevestigen: het creeert weliswaar een veiligheidsverplichting in hoofde van de elektriciteitsmaatschappij, maar ontslaat de R.T.T. er niet van om, bij een schadegeval, het bewijs te leveren van een fout van de maatschappij of van haar aangestelden, ofwel van een gebrek in de installaties waarvan de maatschappij de bewaarder is⁽⁷⁾. Anderen stellen daarentegen dat het om een objectieve aansprakelijkheid gaat⁽⁸⁾. Het Hof van

pose, d'entretien ou de réparation des lignes télégraphiques et téléphoniques" (article 13).

"Toutes les installations électriques, à quelque distance qu'elles se trouvent des lignes télégraphiques et téléphoniques, doivent, alors qu'elles n'empruntent aucune partie du domaine public, être établies, entretenues et utilisées de manière à n'apporter, par induction, dérivation ou de toute autre façon, aucun trouble dans le service de ces lignes" (article 14).

Des dispositions quasi identiques sont en outre reprises aux articles 11 et 12 de la loi du 3 janvier 1934 relative à l'établissement des liaisons téléphoniques et télégraphiques souterraines ou aériennes pour les besoins de l'organisation défensive du pays⁽⁶⁾.

Nous constatons que ces articles imposent aux sociétés de distribution et de transport d'énergie électrique trois obligations spécifiques:

- des obligations quant à la **protection** en vue de prévenir tout **contact** avec les câbles de télécommunications (art. 13, trois premières phrases);
- des obligations quant à la mise **hors tension** de leurs lignes en vue de permettre une exécution en parfaite sécurité des travaux aux câbles de télécommunications (art. 13, quatrième phrase);
- des obligations quant à la manière de pose et d'exploitation de leurs lignes en vue de prévenir tout **trouble** (art. 14).

L'arrêt annoté ainsi que les autres décisions publiées dans ce numéro concernent exclusivement la première catégorie d'obligations: protection des câbles de télécommunications afin de prévenir tout contact avec les câbles électriques.

3. L'application de l'article 13 de la loi du 13 octobre 1930 a déjà donné lieu à certaines décisions contradictoires.

Ainsi, certains tribunaux sont d'avis que l'art. 13 ne constitue qu'une confirmation du droit commun: cet article crée, il est vrai, une obligation de sécurité dans le chef de la société de distribution d'énergie électrique, mais n'exempte pas pour autant la RTT de prouver, en cas de sinistre, la faute commise par cette société ou par ses préposés, ou d'un vice dans les installations dont cette société est le gardien⁽⁷⁾. D'autres estiment au contraire qu'il s'agit d'une responsabilité objective⁽⁸⁾. Enfin, la Cour de Cassation, comme un grand nombre de

⁽⁶⁾ B.S., 12 januari 1934.

⁽⁷⁾ Luik, 4 maart 1932, J.T., 1932, 193; Brussel, 24 december 1948, J.C.B., 1952, 90; Luik, 23 januari 1973, Pas., 1973, II, 84; DALCO, R.O., Traité de la responsabilité, I, 1967, nr. 205 en verwijzingen; R.P.D.B., v^o Energie électrique et gaz, Complément IV, nrs. 183-184 en verwijzingen.

⁽⁸⁾ Kh. Bergen, 20 april 1942, R.G.A.R., 1946, 3945, noot G. LIENARD; Rb. Luik, 26 januari 1953, Bull. Ass., 1953, 410; R.P.D.B., l.c., nr. 182 en verwijzingen.

⁽⁶⁾ M.B., 12 janvier 1934.

⁽⁷⁾ Liège, 4 mars 1932, J.T., 1932, 193; Bruxelles, 24 décembre 1948, J.C.B., 1952, 90; Liège, 23 janvier 1973, Pas., 1973, II, 84; DALCO, R.O., Traité de la responsabilité, I, 1967, n° 205 et renvois; R.P.D.B., v^o Energie électrique et gaz, Complément IV, n° 183-84 et renvois.

⁽⁸⁾ Comm. Mons, 20 avril 1942, R.G.A.R., 1946, 3945, note G. LIENARD; Civ. Liège, 26 janvier 1953, Bull. Ass., 1953, 410; R.P.D.B., l.c., n° 182 et renvois.

Cassatie tenslotte, hierin gevolgd door heel wat lagere rechtbanken, meent dat artikel 13 aan de elektriciteitsmaatschappij een resultaatsverbintenis oplegt: zodra het resultaat, nl. de afwezigheid van gevaarlijk contact tussen elektriciteits- en telefoonkabels niet is bereikt, is er een tekortkoming aan een gedragsplicht van de elektriciteitsmaatschappij⁽⁹⁾. Daarbij wordt in vele gevallen overmacht in aanmerking genomen, die zijn oorsprong kan vinden ofwel in de fout van de R.T.T. zelf (die bv. achteraf haar eigen kabel plaatste op te korte afstand of bij de plaatsing de beschermende dekpannen wegnam) ofwel in de fout van een derde (bv. aannemers die werken uitvoerden en daarbij eveneens de bescherming van de elektriciteitskabels verwijderden).

4. We maken van de publicatie van deze rechtspraak gebruik om even dieper in te gaan op de recente en ingrijpende wijziging van het wettelijk kader terzake. De wet van 13 oktober 1930 werd immers integraal opgeheven door artikel 123 van de wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven⁽¹⁰⁾. Titel III van deze wet vormt thans het nieuwe wettelijk kader van de telecommunicatie in België en bevat o.m. een hoofdstuk IX dat bepalingen bevat inzake "Kabels, bovengrondse lijnen en bijbehorende uitrustingen". De problematiek van de nabijheid van elektriciteits- en telecommunicatielijnen wordt hierin geregeld door het artikel 104 dat als volgt luidt:

"De beheerder van elektrische of andere inrichtingen die zich boven, in, tegen of op openbaar domein of privé-eigendom bevinden en die, wegens hun nabijheid, hun fysieke of technische kenmerken of hun gebruiksomstandigheden, een nadelige invloed uitoefenen of kunnen uitoefenen op de telecommunicatie-infrastructuur, op de personen die aan deze infrastructuur werken of op de gebruikers van deze infrastructuur, moet op zijn kosten alle maatregelen nemen, die noodzakelijk zijn om deze nadelige invloed te vermijden.

De beheerder van elektrische of andere inrichtingen die zich boven, in, tegen of op openbaar domein of privé-eigendom bevinden, moet, op specifiek verzoek van BELGACOM, op zijn kosten deze inrichtingen spanningloos maken of alle andere maatregelen nemen of laten

juridictions inférieures, juge que l'article 13 impose une obligation de résultat au distributeur d'électricité: dès le moment où le résultat, à savoir l'absence de contact accidentel entre les câbles électrique et téléphonique, n'a pas été atteint, il y a un manquement à l'obligation dans le chef du distributeur d'électricité⁽⁹⁾. Dans ce cas, la force majeure est généralement prise en considération: elle trouve son origine dans une faute incombant à la RTT elle-même (posant p.ex. ultérieurement son câble à trop courte distance ou enlevant, lors de la pose, des dalles de protection) ou encore dans la faute commise par un tiers (p. ex. des entrepreneurs exécutant des travaux et retirant également la protection des câbles électriques).

4. A l'occasion de la publication de cette jurisprudence, nous nous intéresserons davantage à la récente et profonde modification du cadre législatif à ce propos. En effet, la loi du 13 octobre 1930 a été intégralement abrogée par l'article 123 de la loi du 21 mars 1991 portant réforme de certaines entreprises publiques économiques⁽¹⁰⁾. Le titre III de cette loi constitue dorénavant le nouveau cadre législatif des télécommunications en Belgique et comprend e.a. un chapitre IX qui présente les dispositions en matière de "Câbles, lignes aériennes et équipements connexes". La problématique du voisinage des lignes électriques et téléphoniques y est réglée par l'article 104, qui dispose que:

"Le gestionnaire d'installations électriques ou autres situées au-dessus, dans, contre ou sur un domaine public ou une propriété privée et qui, par leur proximité, leurs caractéristiques physiques ou techniques ou leurs conditions d'utilisation, ont ou peuvent avoir un effet néfaste sur l'infrastructure de télécommunication, sur les personnes travaillant à cette infrastructure ou sur les utilisateurs de cette infrastructure, doit prendre, à ses frais, toutes les dispositions nécessaires pour éviter cet effet néfaste.

Le gestionnaire d'installations électriques ou autres situées au-dessus, dans, contre ou sur un domaine public ou une propriété privée doit, sur demande spécifique de BELGACOM, à ses frais, mettre ces installations hors tension ou encore prendre ou faire prendre toutes les

⁽⁹⁾ Cass., 6 oktober 1972, Arr. Cass., 1973, 136, R.W., 1972-73, 1037, J.T., 1973, 76, Pas., 1973, I, 137; Cass., 21 september 1990, R.W., 1990-91, 682, J.T., 1991, 340.

Zie ook: Vred. Nijvel, 6 januari 1939, Bull. Ass., 1939, 276; Kb. Luik, 20 april 1946, J.T., 1946, 506, noot A. LAGASSE; Kb. Gent, 19 juni 1947, J.T., 1948, 159, noot A. LAGASSE; Luik, 30 november 1954, R.G.A.R., 1955, 5496; Rb. Brussel, 26 juni 1987, onuitg., A.R., nr. 11.142; Rb. Kortrijk, 12 september 1989, in dit nummer; Brussel, 9 januari 1990, in dit nummer; Brussel, 6 oktober 1992, in dit nummer; Antwerpen, 18 november 1992, in dit nummer; Antwerpen, 28 december 1992, in dit nummer. Zie ook BOCKEN, H., "Van fout naar risico: een overzicht van de objectieve aansprakelijkheidsregelingen van Belgisch recht", T.P.R., 1984, 339. ⁽¹⁰⁾ B.S., 27 maart 1991.

⁽⁹⁾ Cass., 6 octobre 1972, Arr. Cass., 1973, 136, J.T., 1973, 76, Pas., 1973, I, 137, R.W., 1972-73, 1037; Cass., 21 septembre 1990, J.T., 1991, 340, R.W., 1990-91, 682. Voir également: J.P. Nivelles, 6 janvier 1939, Bull. Ass., 1939, 276; Comm. Liège, 20 avril 1946, J.T., 1946, 506, note A. LAGASSE; Comm. Gand, 19 juin 1947, J.T., 1948, 159, note A. LAGASSE; Liège, 30 novembre 1954, R.G.A.R., 1955, 5496; Civ. Bruxelles, 26 juin 1987, inédit, R.G., n° 11.142; Civ. Courtrai, 12 septembre 1989, dans le présent numéro; Bruxelles, 9 janvier 1990, dans le présent numéro; Bruxelles, 6 octobre 1992, dans le présent numéro; Anvers, 18 novembre 1992, dans le présent numéro; Anvers, 28 décembre 1992, dans le présent numéro. Voir également BOCKEN, H., "Van fout naar risico: een overzicht van de objectieve aansprakelijkheidsregelingen van Belgisch recht", T.P.R., 1984, 339. ⁽¹⁰⁾ M.B., 27 mars 1991.

nemen, die nodig zijn om werken aan de openbare telecommunicatie-infrastructuur veilig te laten uitvoeren.

De eigenaar of rechthebbende van een goed moet alle maatregelen nemen om, zonder hinder, de werken te laten uitvoeren aan de kabels, bovengrondse lijnen en bijbehorende uitrustingen”.

5. Wanneer men weet dat het oude artikel 13 aanleiding gegeven heeft tot talrijke en zeer gediversifieerde rechtspraak, dan rijst onmiddellijk de vraag of deze rechtspraak nog enige relevantie heeft, eens artikel 13 zal zijn opgeheven door de wet van 21 maart 1991⁽¹¹⁾.

De voorbereidende werken laten toe op deze vraag te antwoorden.

Reeds het voorontwerp van wet betreffende de telecommunicatie en de oprichting van het overheidsbedrijf BELGACOM van 8 december 1988, legde aan de eigenaars van elektrische inrichtingen, net zoals in de wet van 1930, de verplichting op om de nodige beschermingsinrichtingen aan te brengen of de nodige maatregelen te nemen, en stelde hen verantwoordelijk “voor de schade en de ongevallen teweeggebracht door ontoereikende bescherming of het ontbreken ervan”⁽¹²⁾. In het tweede voorontwerp van 19 december 1989 echter werden deze beschermingsverplichting, alsook de aansprakelijkheidsbepaling geschrapt⁽¹³⁾ en sindsdien, in de opeenvolgende versies alsook in het door de regering neergelegde wetsontwerp betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven, niet meer hernomen. Het was dus duidelijk de bedoeling van de wetgever om af te stappen van het door artikel 13 van de wet van 1930 voorziene aansprakelijkheidssysteem.

We stellen trouwens vast dat in de Memorie van toelichting bij de artikelen uit het hoofdstuk “Kabels, bovengrondse lijnen en bijbehorende uitrustingen” telkens verwezen wordt naar de overeenstemmende bepalingen uit de wet van 1930, die door de wet van 1991 werden herzien en geactualiseerd en dat daarbij voor artikel 104 alleen wordt verwezen naar het oude artikel 14 van de wet van 1930; de bedoeling van de wetgever was dus **alleen** artikel 14

mesures nécessaires pour faire exécuter les travaux à l'infrastructure publique de télécommunications en sécurité.

Le propriétaire ou l'ayant-droit d'un bien doit prendre toutes les mesures pour permettre une exécution sans entrave de tous les travaux aux câbles, lignes aériennes et équipements connexes”.

5. Puisque l'ancien article 13 a donné lieu à une jurisprudence abondante et très diversifiée, la question se pose aussitôt de savoir si cette jurisprudence présente encore quelque importance dès l'abrogation de l'article 13 par la loi du 21 mars 1991⁽¹¹⁾.

Les travaux préparatoires permettent de répondre à cette question.

L'avant-projet de loi relatif aux télécommunications et à la création de l'entreprise publique BELGACOM du 8 décembre 1988, imposait aux propriétaires des installations électriques, tout comme la loi de 1930, l'obligation de mettre en place les installations de protection nécessaires ou de prendre les mesures nécessaires, et rendait ces propriétaires responsables “des dommages et accidents provoqués par l'insuffisance ou l'absence de protection”⁽¹²⁾. Dans le second avant-projet du 19 décembre 1989, ladite obligation de protection ainsi que la responsabilité consécutive ont été supprimées⁽¹³⁾. Elles n'ont plus été réintégrées dans les versions successives ni dans le projet de loi portant réforme de certaines entreprises publiques économiques, déposé par le gouvernement. L'intention du législateur d'abandonner le système de responsabilité prévu à l'article 13 de la loi de 1930 est dès lors évidente.

Nous constatons d'ailleurs que dans l'Exposé des motifs des articles du chapitre “Câbles, lignes aériennes et équipements connexes”, on fait chaque fois référence aux dispositions correspondantes de la loi de 1930, revues et actualisées par la loi de 1991, et que pour l'article 104 on fait uniquement référence à l'ancien art. 14 de la loi de 1930; l'intention du législateur était donc **uniquement**

⁽¹¹⁾ Deze opheffing alsook artikel 104 treden, overeenkomstig artikel 128 van de wet, in werking nadat:

1° BELGACOM ingedeeld werd bij de autonome overheidsbedrijven (hetgeen gebeurde door art. 2 alinea 2 van het K.B. van 19 augustus 1992, B.S., 4 september 1992);

2° de termijn van drie maanden na de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad van het administratief en geldelijk statuut van het personeel en van de personeelsformatie en van het taalkader van het B.I.P.T. (Belgisch Instituut voor Postdiensten en Telecommunicatie) is verstreken.

⁽¹²⁾ Artikel 61 paragr. 1 van het voorontwerp van 8 december 1988 (waarin de Memorie van Toelichting de datum van 29 november 1988 draagt).

⁽¹³⁾ Artikel 38 paragr. 1 van het voorontwerp van 19 december 1989.

⁽¹¹⁾ Conformément à l'article 128 de la loi, cette abrogation ainsi que l'article 104 entrent en vigueur après que:

1° BELGACOM a été classée parmi les entreprises publiques autonomes (classement qui fait l'objet de l'art. 2, alinéa 2 de l'A.R. du 19 août 1992, M.B., 4 septembre 1992);

2° le délai de trois mois après la publication au Moniteur Belge du statut administratif et pécuniaire du personnel et du cadre organique et du cadre linguistique de l'I.B.P.T. (Institut Belge des services postaux et des télécommunications) est expiré.

⁽¹²⁾ Article 61 paragr. 1 de l'avant-projet du 8 décembre 1988 (l'Exposé des Motifs porte la date du 29 novembre 1988).

⁽¹³⁾ Article 38 paragr. 1 de l'avant-projet du 19 décembre 1989.

(m.b.t. **storing**) te vervangen door artikel 104⁽¹⁴⁾, en niet artikel 13 (m.b.t. **contact**).

Tenslotte blijkt uit de bespreking in de Senaatscommissie dat de woorden "nadelige invloed" van artikel 104 enkel slaan op de gevolgen van bepaalde verschijnselen die zich voordoen bij nabijgelegen leidingen, zoals bv. kortsluiting in ondergrondse elektriciteitskabels, interferentie ingevolge kathodische bescherming van nutsleidingen (zwerfstromen), opwarming van de bodem door ondergrondse stoominstallaties⁽¹⁵⁾.

We kunnen bijgevolg stellen dat de nieuwe wet geen enkele bepaling bevat die de beschermingsverplichting i.v.m. contact, voorzien door art. 13 van de wet van 13 oktober 1930, vervangt.

Deze interpretatie ligt volkomen in de lijn van de geest van de wet van 21 maart 1991, wat betreft het aansprakelijkheidsregime dat voortaan de activiteiten van BELGACOM zal beheersen. In deze wet is men duidelijk geëvolueerd naar een ruimere aansprakelijkheid voor BELGACOM dan voorheen het geval was met de R.T.T.⁽¹⁶⁾:

– t.o.v. de **gebruikers** wordt de principiële aansprakelijkheidsbeperking, die volledig was krachtens artikel 24 van de wet van 19 juli 1930 tot oprichting van de Regie van Telegraaf en Telefoon, weliswaar behouden, maar toch gevoelig beperkt door vier uitzonderingen die in artikel 64 van de wet uitdrukkelijk worden vermeld⁽¹⁷⁾; tijdens de bespreking van het wetsontwerp in de Kamercommissie, stelde de Minister trouwens zelf dat het de bedoeling van de indieners van het ontwerp was geweest de aansprakelijkheid van BELGACOM te verruimen⁽¹⁸⁾;

– de **niet-gebruikers** kunnen BELGACOM uiteraard aanspreken, op grond van art. 1382-1384 B.W., voor schade die ze lijden uit een extra-contractuele fout van BELGACOM; hierop voorziet de wet slechts één uitzondering, nl. wanneer het schade aan een goed betreft die onvermijdelijk is bij werken die nodig zijn voor de aansluiting van dit goed⁽¹⁹⁾.

6. Uit wat voorafgaat volgt onvermijdelijk de conclusie dat, eens de opheffing van artikel 13 door de wet van 1991 in

de remplacer l'article 14 (concernant le **trouble**) par l'article 104⁽¹⁴⁾, et non par l'article 13 (concernant le **contact**).

Enfin, la discussion au sein de la commission du Sénat prouve que les termes "effet néfaste" de l'article 104 ne visent que les conséquences de certains phénomènes provoqués par la proximité de canalisations, tels qu'un court-circuit dans les câbles électriques souterrains, une interférence à cause de la protection cathodique de canalisations (courants vagabonds), un échauffement du sol par des installations souterraines à vapeur⁽¹⁵⁾.

Nous constatons dès lors que la nouvelle loi ne comprend aucune disposition remplaçant l'obligation de protection en matière de contact, prévue à l'art. 13 de la loi du 13 octobre 1930.

Cette interprétation s'inscrit parfaitement dans le cadre de la loi du 21 mars 1991, en ce qui concerne le régime de responsabilité auquel les activités de BELGACOM seront dorénavant soumises. Avec cette loi, la responsabilité de BELGACOM sera plus étendue que celle précédemment prévue pour la RTT⁽¹⁶⁾:

– à l'égard des **utilisateurs**, l'exonération de responsabilité, qui était complète en vertu de l'art. 24 de la loi du 19 juillet 1930 créant la RTT, est maintenue, mais toutefois sensiblement limitée par quatre exceptions explicitement mentionnées à l'article 64⁽¹⁷⁾; au cours de la discussion du projet de loi à la commission de la Chambre, le Ministre a d'ailleurs lui-même déclaré que l'intention des auteurs du projet était bel et bien d'élargir la responsabilité de BELGACOM⁽¹⁸⁾;

– les **non-utilisateurs** ont évidemment la possibilité, sur pied des art. 1382-1384 C.C., de demander à BELGACOM la réparation de dommages causés par une faute extra-contractuelle imputable à BELGACOM; la loi n'y prévoit qu'une seule exception, à savoir l'hypothèse d'un dommage causé inévitablement à un bien, lors de travaux nécessaires pour le raccordement de celui-ci⁽¹⁹⁾.

6. De ce qui précède, on conclut inévitablement que dès

⁽¹⁴⁾ Parl. St., Kamer, 1989-90, nr. 1287/1, 63. Deze verklaring slaat in feite alleen op de eerste alinea van artikel 104, vermits de tweede alinea overeenkomt met de laatste zin van het oude art. 13 (m.b.t. het spanning-loos maken van leidingen).

⁽¹⁵⁾ Parl. St., Senaat, 1990-91, nr. 1173/2, 132.

⁽¹⁶⁾ GEELLEN, K., "De aansprakelijkheid van BELGACOM in de Wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven" *Computerr.*, 1991, 246.

⁽¹⁷⁾ Het gaat om de aansprakelijkheid ingevolge: dood of lichamelijke letsel; een overtreding van artikel 111 of 112, tweede lid door personeelsleden bij de uitoefening van hun functie; het onzorgvuldig beheren of verwerken van gegevens betreffende gebruikers van gereserveerde diensten; schade uit opzetelijk of roekeloos handelen.

⁽¹⁸⁾ Parl. St., Kamer, 1989-90, nr. 1287/10, 112.

⁽¹⁹⁾ Artikel 103 van de wet van 21 maart 1991.

⁽¹⁴⁾ Doc. Parl., Chambre, 1989-90, n° 1287/1, 63. En fait, cette déclaration ne vise que le premier alinéa de l'article 104, le deuxième alinéa correspondant à la dernière phrase de l'ancien art. 13 (relative à la mise hors tension des lignes).

⁽¹⁵⁾ Doc. Parl., Sénat, 1990-91, n° 1173/2, 132.

⁽¹⁶⁾ GEELLEN, K., "De aansprakelijkheid van BELGACOM in de Wet van 21 maart 1991 betreffende de hervorming van sommige economische overheidsbedrijven, *Computerr.*, 1991, 246.

⁽¹⁷⁾ Il s'agit de la responsabilité à la suite: d'un décès ou d'une lésion corporelle; d'une infraction aux articles 111 ou 112, 2e alinéa, commise par les membres du personnel lors de l'exercice de leur fonction; de la gestion ou de la maîtrise défectueuse de données concernant les utilisateurs des services réservés; de dommages causés intentionnellement ou inconsidérément.

⁽¹⁸⁾ Doc. Parl., Chambre, 1989-90, n° 1287/10, 112.

⁽¹⁹⁾ Article 103 de la loi du 21 mars 1991.

werking zal zijn getreden ⁽²⁰⁾, de verplichtingen en de aansprakelijkheid van de elektriciteitsmaatschappijen inzake **contact** van hun leidingen met telecommunicatiekabels, niet meer het voorwerp zullen uitmaken van een specifieke wetgeving. Hun aansprakelijkheid zal m.a.w. moeten beoordeeld worden met inachtneming van de regels van gemeen recht (art. 1382-1384 B.W.).

En zelfs indien een rechtbank artikel 104 zou toepassen op schade aan telecommunicatiekabels door contact met elektriciteitsleidingen, dan nog dient onderlijnd te worden dat artikel 104, alinea 1 slechts een middelenverbintenis aan de elektriciteitsmaatschappijen oplegt: op hen rust alleen de verplichting alle noodzakelijke maatregelen te nemen om nadelige invloed te vermijden. Bij een schadegeval zal het dus aan BELGACOM toekomen te bewijzen dat die noodzakelijke maatregelen niet werden getroffen.

Gelet op het groot aantal gevallen dat in het verleden reeds aan onze rechtbanken werd voorgelegd, lijdt het geen twijfel dat wij ook na de opheffing van de wet van 1930, zullen geconfronteerd worden met - hopelijk interessante - rechtspraak terzake.

Dries DELEENHEER
Bedrijfsjurist

⁽²⁰⁾ Zie voetnoot 11.

l'entrée en vigueur de l'abrogation de l'art. 13 par la loi de 1991 ⁽²⁰⁾, les obligations et la responsabilité des sociétés de distribution et de transport d'énergie électrique en matière de **contact** entre leurs lignes et les câbles de télécommunications, ne feront plus l'objet d'une législation spécifique. Leur responsabilité devra, en d'autres termes, être jugée suivant les règles du droit commun (art. 1382-1384 C.C.).

Même au cas où un tribunal appliquerait l'art. 104 à un dommage causé aux câbles de télécommunications par contact avec des lignes électriques, il faut souligner que l'art. 104, alinéa premier, n'impose aux sociétés de distribution d'énergie électrique qu'une obligation de moyen: seule leur incombe l'obligation de prendre toutes les mesures nécessaires afin d'éviter un effet néfaste. En cas de sinistre, il appartiendra dès lors à BELGACOM de démontrer que lesdites mesures nécessaires n'ont pas été prises.

Vu le nombre important de cas précédemment soumis à nos tribunaux, il est probable que nous serons, même après l'abrogation de la loi de 1930, confrontés à une jurisprudence - espérons-le intéressante - en la matière.

Dries DELEENHEER
Juriste d'entreprise

⁽²⁰⁾ Voir renvoi n° 11.

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN - 18 NOVEMBER 1992

20ste Kamer

Zetelend: dhr. Janssens, alleenzetelend voorzitter
Advocaten: mr. Mullens en mr. Buyck loco mr. Talboom

C.I.V. EVAG T/ BELGACOM

Telefoonlijnen • Elektriciteitslijn • Gevaar voor toevallig contact • Bescherming • Eigenaar van de elektriciteitslijn • Resultaatsverbintenis • Overmacht

De telefoonlijn werd 17 jaar na de elektriciteitskabel gelegd.

De dekpannen boven de telefoonkabel op de plaats van de schade werden nadien wellicht (of mogelijk) door derden verwijderd.

De elektriciteitsverdelers kan op grond hiervan overmacht invoeren.

Lignes téléphoniques • Ligne électrique • Risque de contact accidentel • Protection • Propriétaire de la ligne électrique • Obligation de résultat • Force majeure

La ligne téléphonique a été posée 17 ans après le câble électrique.

Les couvre-câbles protégeant le câble téléphonique à l'endroit du dommage ont probablement (ou peut-être) été enlevés ultérieurement par des tiers.

Par conséquent, le distributeur d'électricité peut invoquer la force majeure.

"...
Het bestreden vonnis van de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen van 18.1.1990 verklaart de vordering van geïntimeerde lastens appellante gegrond door deze te veroordelen tot betaling van 277475 F (+ intresten en kosten).

De vordering was het gevolg van de schade op 20.3.86 veroorzaakt aan een ondergrondse kabel van geïntimeerde te Ekeren (hoek Kapelsesteenweg/Oude Baan) ingevolge "een overslag van een nabijgelegen elektriciteitskabel" toebehorende aan appellante en steunde op art. 14 van de wet van 13.10.1930 (tot samenordering der verschillende wetsbepalingen op de telegrafie en de telefonie met draad) en op art. 1382 e.v. B.W.

De eerste rechter oordeelt dat appellante aansprakelijk is voor de schade "veroorzaakt door haar gebrekkige kabel".

Appellante roept, tot staving van haar hoger beroep, overmacht in: ter zitting van het Hof van 28.10.1992 legt zij het

arrest van het Hof van Cassatie voor (d.d. 21.9.1991 - nr. 6957/1) haar stelling stavend.

Ter voormelde zitting hervat Belgacom (ingevolge het K.B. van 19.8.1992) het geding als geïntimeerde en gedraagt zich uitdrukkelijk naar de wijsheid van het Hof ingevolge de hiervoor aangehaalde rechtspraak.

Overwegende dat de feitelijke gegevens aan de oorsprong van onderhavige betwisting liggend, de oorzaak van de beschadiging van de kabel van geïntimeerde en de gevolgen hiervan door partijen niet worden betwist en trouwens blijken uit het overgelegde verslag Appeltans;

Overwegende dat uit deze gegevens blijkt dat de elektriciteitskabel gelegd werd in 1940 en de telefoonkabel in 1957, dat deze (telefoon)kabel beschermd was met betonnen dekpannen behalve op de plaats van de schade; dat op deze plaats de dekpannen (boven de telefoonkabel) over een afstand van ongeveer 1 m ver-

dwenen waren en "in die omgeving over de ganse loop rode gebakken dekpannen aanwezig waren" (verslag Appeltans);

Overwegende dat uit deze gegevens duidelijk blijkt dat de dekpannen boven de telefoonkabel op de plaats van de schade, (wellicht) correct gelegd in 1957 (17 j. na het leggen van de elektriciteitskabel), nadien (op een niet bewezen tijdstip) wellicht (of mogelijk) door derden werden verwijderd;

Dat op grond hiervan appellante terecht "overmacht of vreemde oorzaak" inroept en geïntimeerde zich ten onrechte beroept op art. 13 van de supra aangehaalde wet van 13.10.1930;

Overwegende dat geïntimeerde geen andere fout (in de zin van art. 1382 e.v. B.W.) lastens geïntimeerde bewijst;

Dat de eerste rechter de vordering ongegrond had moeten verklaren.
..."

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN - 28 DECEMBER 1992

14de Kamer

Zetelend: dbr. Bijl, alleenzetelend voorzitter

Advocaten: mrs. Nijs en Talboom

N.V. I.M.E.A. T/ R.T.T.

Telefoonlijnen • Elektriciteitslijnen • Gevaar voor toevallig contact • Bescherming • Eigenaar van de elektriciteitslijnen • Resultaatsverbintenis • Eigenaar van de telefoonlijnen • Geen ontheffing van zorgvuldigheidsplicht

Lignes téléphoniques • Lignes électriques • Risque de contact accidentel • Protection • Propriétaire de lignes électriques • Obligation de résultat • Propriétaire de lignes téléphoniques • Pas d'exonération de l'obligation de prudence

De eigenaar van de telefoonlijn is onzorgvuldig wanneer hij een telefoonlijn te dicht legt bij een elektriciteitslijn, zonder dat hij de eigenaar van de elektriciteitslijn inlicht of dat hij voorzorgsmaatregelen treft.

De resultaatsverbintenis in hoofde van de eigenaar van de elektriciteitskabel overeenkomstig artikel 13 en 14 van de wet van 13 oktober 1930, ontbeft de eigenaar van de telefoonkabel niet van zijn eigen verplichting tot zorgvuldigheid.

Le propriétaire d'une ligne téléphonique commet une imprudence s'il pose cette ligne téléphonique trop près d'une ligne d'électricité sans avertir le propriétaire de la ligne électrique ou de prendre les précautions nécessaires. L'obligation de résultat dans le chef du propriétaire de la ligne électrique en vertu des articles 13 et 14 de la loi du 13 octobre 1930, ne libère pas le propriétaire de la ligne téléphonique de sa propre obligation de prudence.

...
Overwegende dat uit de overgelegde stukken volgende feiten vaststaan:

- in april 1955 wordt er door appellante een elektriciteitskabel voor de openbare verlichting gelegd zonder beschermingsinrichtingen omdat er geen andere kabels in de nabijheid liggen;
- in de loop van 1980-1981 voert geïntimeerde werken uit in de nabijheid van deze elektriciteitskabel door zelf een telefoonkabel te leggen;
- er is geen enkel spoor van enige voorafgaandelijke raadpleging door geïntimeerde van de andere nutsbedrijven die ter plekke installaties zouden kunnen hebben;
- het staat wel vast dat geïntimeerde overtuigd was dat de reeds bestaande elektriciteitskabel geen belemmering was voor het leggen van haar nieuwe leiding vermits er geen verandering werd aangevraagd;
- het valt te betwijfelen dat geïntimeerde appellante zou hebben ingelicht over haar werkzaamheden en het staat vast dat geïntimeerde op geen enkel ogenblik appellante er op wees dat zij beschermingsinrichtingen moest aanbrengen aan haar kabel om elk gevaar van toevallig contact te voorkomen;
- het is bewezen dat geïntimeerde op minder dan 0,5 m afstand haar kabel legde boven een kruising van de bestaande onbeschermd elektrische kabel;

- juist op deze kruisingsplaats doet er zich een beschadiging voor aan beide kabels, waarvoor allerlei hypothesen worden vooropgezet die allen evenwel één gemeenschappelijk kenmerk vertonen, m.n. dat de schade aan de telefoonkabel in elk geval niet tot stand zou zijn gekomen moest hij gelegd zijn geworden op een afstand van minstens 0,5 m;

Overwegende dat te dezen geen bewijs wordt geleverd dat de schade aan de telefoonkabel veroorzaakt werd door een gebrek in de elektriciteitskabel, ongeacht de verdere oorzaak van dit gebrek; dat bijgevolg artikel 1384 B.W. niet toepasselijk is;

Overwegende dat geïntimeerde tussen de verschillende hypothesen de voor haar meest gunstige vooropstelt in conclusie: de schade is het gevolg van een kortsluiting tussen beide leidingen, vermoedelijk veroorzaakt door het feit dat de kabel van geïntimeerde te dicht geplaatst was bij de kabel van appellante;

Overwegende dat in deze hypothese geïntimeerde haar vordering doet steunen op de verplichtingen van appellante, als eigenaar van de elektrische lijn, zoals bepaald in de artikelen 13 en 14 van de wet van 13/10/1930;

Overwegende dat de enkele omstandigheid dat deze bepalingen een resultaat-

verbintenis opleggen aan appellante die niet verdwijnt door de anterioriteit van haar kabellegging, evenwel geen risico-aansprakelijkheid lastens appellante doet ontstaan waarbij geïntimeerde zelf ont-heven zou worden van haar eigen verplichting tot naleving van bepaalde voorschriften en de algemene zorgvuldigheidsnorm;

Overwegende dat te dezen bewezen is dat geïntimeerde zelf onzorgvuldig is geweest door zonder enige inlichting te verstrekken aan appellante, noch zonder enige voorzorgsmaatregel te treffen of te doen treffen, wijzigingen aan te brengen aan een bestaande toestand door een telefoonkabel te leggen te dicht bij een niet-beschermd elektrische kabel, waarvan zij de aanwezigheid en het hieraan verbonden gevaar kon en moest weten;

Overwegende dat appellante geen inbreuk heeft gepleegd op de ingeroepen artikelen 13 en 14 van de wet van 13/10/1930 omdat door toedoen van geïntimeerde zij niet eens wist dat deze verplichtingen ontstaan waren.

..."

RECHTBANK VAN EERSTE AANLEG TE KORTRIJK - 12 SEPTEMBER 1989

3de Kamer

Zetelend: dbr. Vandenbroucke

Advokaten: mr. Dhaenens loco mr. Kluykens en mr. Deleu

R.T.T. T/ C.V. GASELWEST

Telegraaf- en telefoonlijnen • Elektriciteitslijnen • Gevaar voor toevallig contact • Bescherming • Eigenaar van de elektriciteitslijnen • Resultaatsverbintenis • Eigenaar van de telefoonlijnen • Afwezigheid van voorzorgsmaatregelen • Overmacht • Elektriciteitsverdelers • Niet aansprakelijk

Lignes télégraphiques et téléphoniques • Lignes électriques • Risque de contact accidentel • Protection • Propriétaire de lignes électriques • Obligation de résultat • Propriétaire de lignes téléphoniques • Absence de mesures de protection • Force majeure • Distributeur d'électricité • Absence de responsabilité

Door een elektrische doorslag van de elektriciteitskabel die tegen de R.T.T. kabel ligt wordt schade veroorzaakt aan de R.T.T. kabel.

De elektriciteitskabel ligt onder de R.T.T. kabel waaruit blijkt dat de R.T.T. kabel later werd aangelegd dan de elektriciteitskabel.

R.T.T. moet bij de latere aanleg van een telefoonlijn de nodige voorzorgen in acht nemen met betrekking tot de elektriciteitsleiding of zij moet de elektriciteitsverdeler ter plaatse roepen.

Verder belet artikel 13 van de wet van 13 oktober 1930 niet dat de R.T.T. een fout van de elektriciteitsverdeler in verband met het schadegeval moet kunnen bewijzen.

Par un percement du câble électrique se trouvant en contact avec le câble R.T.T., ce dernier est endommagé. Etant donné que le câble électrique se trouve sous le câble R.T.T., il peut être supposé que le câble R.T.T. a été posé ultérieurement.

Lors de la pose ultérieure d'une ligne téléphonique, la R.T.T. est tenue de prendre les précautions nécessaires par rapport à la canalisation électrique ou d'appeler le distributeur d'électricité sur place.

Par ailleurs, l'article 13 de la loi du 13 octobre 1930 n'empêche pas que la R.T.T. doit pouvoir prouver une faute du distributeur d'électricité par rapport au dommage.

“..."

Bij dagvaarding betekend dd. 7 september 1988 door gerechtsdeurwaarder Jan van Niel Schuuren met standplaats te Kortrijk, vordert eiseres de veroordeling van verweerster tot het betalen van de som van 114.077 frank, meer de vergoedende rente vanaf 2 december 1986, de gerechtelijke rente en de kosten van het geding.

De raadslieden van partijen hebben de zaak in openbare zitting uiteengezet en de stukken werden ingezien.

1. Op 2 december 1986 stelde eiseres vast dat te Vichte, ter hoogte van het Beukenhof 53-57, de junctiekabel Kortrijk-Anzegem was beschadigd. Uit nader onderzoek bleek dat de schade het gevolg was een elektrische doorslag van de elektriciteitskabel -eigendom van verweerster- die tegen de RTT kabel lag.

Terzake werd een zonder gevolg gerangschikt strafdossier opgemaakt met not. 5061839/G/86.

Eiseres stelt dat verweerster overeenkomstig art. 13 van de wet van 13 oktober 1930 en de art. 1382 e.v. BW voor het schadegeval verantwoordelijk is. De schade bedraagt 114.077 frank, met rente en kosten, voorwerp van de vordering.

2. Verweerster betwist de vordering.

Zij wijst er op dat er terzake geen tegensprekelijke vaststellingen gebeurd zijn, hetgeen nochtans gebruikelijk is. In het

proces-verbaal hebben de verbalisanten geen enkel relevant detail omtrent het ontstaan van de schade kunnen vaststellen; wel werd vastgesteld dat de elektrische kabel onder de telefoonlijn lag (p. 3 strafdossier). (Dit laatste wordt bevestigd door stuk blz. 2 eiseres: “junktiekabel ligt op elektriciteitskabel op de plaats van de beschadiging.”) Daaruit blijkt dat de RTT kabel pas later werd aangelegd en blijkbaar veel te dicht bij de elektriciteitskabel. Het is dan ook meer dan waarschijnlijk dat beschadigingen in de isolatiemantel van de kabel -waardoor mogelijk het schadegeval ontstond- door latere werken veroorzaakt zijn.

Verweerster benadrukt dat eiseres ten onrechte art. 13 van de wet van 13 oktober 1930 tracht aan te wenden als was het een vermoeden van aansprakelijkheid “ten laste van de andere kabel” (electriciteitskabel). De bewijslast in hoofde van eiseres blijft namelijk bestaan en eiseres faalt daarin. Waar de weinige gegevens duidelijk aanwijzen dat de RTT haar telefoonlijn boven de bestaande elektriciteitsleiding heeft gelegd, is eiseres slecht gekomen om te beweren dat verweerster haar leiding niet dermate heeft aangelegd dat de goede staat en de veiligheid van de telefoonlijn gewaarborgd bleef.

3. Eiseres antwoordt daarop dat de schade slechts kan veroorzaakt zijn door een kortsluiting in de elektriciteitskabel en dat art. 13 van de wet van 13 oktober 1930 aan verweerster een resultaatsverbintenis oplegt, die erin bestaat ervoor te zor-

gen dat haar leidingen geen schade aan de RTT leidingen kunnen aanbrengen. Deze resultaatsverbintenis impliceert onder meer dat verweerster haar leidingen derwijze moet plaatsen, dat, ook al wordt later een telefoonlijn aangelegd, deze geen schade kan veroorzaken aan de telefoonleidingen.

4. De rechtbank kan deze laatste zienswijze niet bijtreden, omdat eiseres daarmee een te brede betekenis geeft aan art. 13: indien er eerst een elektriciteitsleiding aangelegd is -hetgeen hier klaarblijkelijk het geval is (eiseres ontkent dit niet, -zie overigens haar laatst vermelde redenering- bewijst noch het tegendeel, noch biedt aan dit te bewijzen) dan dient eiseres ongetwijfeld bij de latere aanleg van een telefoonlijn de nodige voorzorgen in acht te nemen met betrekking tot de reeds aanwezige elektriciteitsleiding of dient zij zo nodig verweerder ter plaatse te roepen teneinde de nodige aanpassings- en/of beveiligingswerken uit te voeren. Volledige beveiliging van toekomstige (?) telefoonlijnen is voor verweerster praktisch gezien een onmogelijke opdracht.

Het art. 13 van de wet van 13 oktober 1930 is daarbij in hoofde van eiseres geen vrijbrief om alle schade voortspruitende uit om het even welke oorzaak van de elektriciteitsmaatschappij te recupereren. Zoals verweerster terecht stelt, blijft de bewijslast in verband met het schadegeval bestaan in hoofde van eiseres.

In onderhavig geval bewijst eiseres geen fout in hoofde van verweerster: de minime gegevens van het strafdossier laten niet toe tot dergelijke fout te besluiten en de eigen vaststellingen en beweringen van eiseres zijn aan verweerster niet tegenstelbaar.

Waar verweerster van meet af aan haar verantwoordelijkheid ontkend heeft (zie 2d blad strafdossier-verklaring Marc Vandevoorde), had eiseres de nodige tegensprekelijke vaststellingen moeten laten verrichten.

De vordering komt dan ook ongegrond voor.

OM DEZE REDENEN,

DE RECHTBANK,

Gelet op de artikel 2, 34, 36, 37 en 41 van de taalwet van 15 juni 1935.

Wijzende op tegenspraak.

Verklaart de vordering toelaatbaar, doch ongegrond.

...

Opmerking

Tegen dit vonnis werd beroep aangetekend.

Remarque

Ce jugement a été frappé d'appel.

COUR D'APPEL DE BRUXELLES - 9 JANVIER 1990

1ère chambre

Siég.: MM. Bellemans et Verdoodt, présidents, M. Maréchal

Avocats : Me Remy et Me Neirinck loco Me Dath

R.T.T. C/ S.A. INTERCOM-SIBELGAZ

Lignes télégraphiques et téléphoniques • Lignes électriques • Risque de contact accidentel • Protection • Propriétaire des lignes électriques • Obligation de résultat • Force majeure • Distributeur d'électricité • Absence de responsabilité

Telegraaf- en telefoonlijnen • Elektriciteitslijnen • Gevaar voor toevallig contact • Bescherming • Eigenaar van de elektriciteitslijnen • Resultaatsverbintenis • Overmacht • Elektriciteitsverdelers • Niet aansprakelijk

L'article 13 de la loi du 13 octobre 1930 impose au propriétaire de lignes électriques une obligation de résultat, qui n'exclut cependant pas la prise en considération de la force majeure.

L'absence de dalles de protection, précisément à l'endroit du sinistre, ne peut s'expliquer que par la négligence des entrepreneurs qui, entre le moment où les lignes ont été placées et la date du sinistre, y ont certainement effectué des travaux de voirie. Or, la ligne téléphonique n'aurait pas été endommagée si les dalles de protection n'avaient pas été enlevées.

Compte tenu des contraintes de la vie moderne, on ne peut exiger du distributeur d'électricité qu'il vérifie en permanence si, en un point quelconque de son réseau, un entrepreneur réduit à néant, à son insu, les mesures de protection effectivement prises.

L'origine du sinistre est donc la faute d'un tiers, libératoire de la responsabilité du distributeur d'électricité.

Artikel 13 van de wet van 13 oktober 1930 legt aan de eigenaar van elektriciteitslijnen een resultaatsverbintenis op, die evenwel het weerhouden van overmacht niet uitsluit.

De afwezigheid van beschermingspannen, juist op de plaats van het ongeval, is alleen maar te verklaren door de nalatigheid van aannemers die er ongetwijfeld wegenwerken hebben uitgevoerd tussen het moment waarop de lijnen werden gepaast en de dag van het ongeval. Welnu, de telefoonlijn zou niet beschadigd geweest zijn als de beschermingspannen niet waren weggenomen.

Gelet op de druk van het moderne leven, kan van een elektriciteitsverdelers niet verwacht worden dat hij permanent nagaat of een aannemer niet ergens op zijn net de beschermingsmaatregelen die hij genomen had, teniet doet.

Bijgevolg is het ongeval te wijten aan de fout van een derde, die de elektriciteitsverdelers bevrjdt van zijn aansprakelijkheid.

Attendu que la demande originaire de l'appelante tend à obtenir l'indemnisation des conséquences préjudiciables d'un arc électrique (coup de feu) provenant d'un câble basse tension appartenant à l'intimée;

Attendu que l'appelante fait grief au premier juge de l'avoir déboutée de sa demande au motif que l'intimée n'a pas méconnu l'article 13 de la loi du 13 octobre 1930 coordonnant les différentes dispositions législatives concernant la télégraphie et la téléphonie avec fil; Qu'elle rappelle en outre qu'elle a basé l'action originaire également sur la disposition de l'article 1384 du code civil;

Attendu que le premier juge a résumé de manière exacte l'objet de la demande et les éléments de fait du litige qui porte essentiellement sur la détermination de la cause de la dégradation du câble téléphonique de l'appelante, survenue le 20 juillet 1983, au coin des rues des Prés Communs et de Heembeek à 1020 Bruxelles;

Attendu qu'il suffit de mentionner que le câble d'Intercom avait été placé en septembre 1962, à 0,70 m de profondeur, tandis que celui de la R.T.T. fut placé avant fin mars 1962, à une profondeur de 0,60 m;

Attendu que l'expert Van de Leemput, désigné par le bureau de coordination des expertises, signale que selon Sibelgaz les dalles de protection au dessus du câble électrique étaient disparues à l'endroit du sinistre; qu'il ajoute qu'étant donné qu'il s'est écoulé plus de 20 ans depuis la pose, il est certain que d'autres entreprises, pratiquement impossibles à retrouver, ont travaillé au trottoir;

Attendu que l'article 13 de la loi du 13 octobre 1930 sur les télégraphes et téléphones met à charge des propriétaires des lignes d'énergie les dommages provoqués par l'insuffisance ou l'absence de protection des câbles;

Attendu que la disposition de l'article 1384 alinéa 1er du code civil dont l'appelante demanda l'application dans ses conclusions déposées le 17 mars 1986 devant le premier juge, suppose qu'elle établisse que la chose, en l'espèce la ligne d'énergie électrique, était affectée d'un vice;

Attendu que le premier juge a relevé à bon droit que les mesures de sécurité et de protection nécessaires ont effectivement été prises par l'intimée lors de la pose de ce câble en 1962; qu'il n'est pas concevable qu'elle n'ait pas pris cette précaution élémentaire consistant à recouvrir le câble de dalles de protection;

qu'avec raison l'intimée fait observer que l'absence de dalles de protection, précisément à l'endroit du sinistre, ne peut s'expliquer que par la négligence des entrepreneurs qui, entre 1962 et 1983 ont certainement effectué des travaux au trottoir; que le câble téléphonique n'aurait pas été endommagé si les dalles de protection n'avaient pas été enlevées;

Attendu -ainsi que le premier juge l'a judicieusement déclaré- que, compte tenu des contraintes de la vie moderne, on ne peut exiger de l'intimée qu'elle vérifie en permanence si, en un point quelconque de son réseau, un entrepreneur réduit à néant, à son insu, les mesures de protection effectivement prises;

Attendu qu'avec raison le premier juge a conclu à la force majeure libératoire de la responsabilité de l'intimée; que celle-ci a fait le nécessaire pour empêcher l'événement de se produire, dans la mesure de ses moyens; que dans la genèse de l'accident elle est exempte de tout reproche quel qu'il soit;

Attendu que l'appelante ne rapporte pas davantage la preuve du vice du matériel dont l'intimée a la garde;

Attendu qu'il s'ensuit que la demande originaire est non fondée et que l'appel est également dénué de fondement;

..."

N O T E

N O O T

Il nous semble utile de citer un extrait du jugement a quo, rendu le 3 février 1987 par le tribunal de première instance de Bruxelles:

...
Attendu que l'article 13 de la loi du 13 octobre 1930 impose aux propriétaires de lignes électriques une obligation de résultat; que le débiteur de l'obligation peut cependant être libéré s'il établit la force majeure;

Qu'en l'espèce, les mesures de sécurité ont bien été prises lors de la pose du câble; que c'est l'acte d'un tiers qui est à l'origine du sinistre et non une insuffisance quelconque du dispositif de protection;

Bien que l'arrêt annoté n'énonce pas explicitement que l'article 13 de la loi du 13 octobre 1930 impose une obligation de résultat, nous pouvons néanmoins en déduire que la Cour d'Appel rejoint la position du Tribunal de Commerce, puisque celle-ci a repris intégralement les arguments de ce dernier.

Het lijkt ons interessant hierna een uittreksel weer te geven uit het vonnis a quo, uitgesproken op 3 februari 1987 door de rechtbank van koophandel te Brussel:

Que compte tenu des contraintes de la vie moderne, on ne peut exiger de la défenderesse qu'elle vérifie en permanence si, en un point quelconque de son réseau, un entrepreneur détériore à son insu les mesures de protections prises;

..."

Hoewel het geannoteerde arrest in art. 13 van de wet van 13 oktober 1930 niet uitdrukkelijk een resultaatverbintenis leest, kunnen we ervan uitgaan dat het Hof van Beroep er wat dat betreft dezelfde mening op naboudt als de Rechtbank van Koophandel, daar de argumenten van deze laatste integraal werden overgenomen.

HOF VAN CASSATIE - 9 MEI 1986

Iste Kamer

Zetelend: dbr. Caenepeel, wnd. voorzitter, mevr. Baeté-Swinnen, hb. Rauws, Mattheijs en Poupart

Rapporteur: dbr. Mattheijs

Openbaar Ministerie: dbr. Velu

Advokaten: mrs. Houtekier en Bützler

DE REES T/ P.B.E. C.V.

Electriciteits- en T.V.-distributieaansluiting • Schade • Brand • Gebrek van de zaak • Bewijs • Vermoedens

Raccordement à l'électricité et à la télé-distribution • Dommage • Incendie • Vice de la chose • Preuve • Présomptions

Artikel 1384, eerste lid B.W. verplicht de schadelijder niet het gebrek van de zaak te bepalen; het is voldoende dat hij bewijst dat de schade niet mogelijk zou zijn geweest, indien het gebrek van de zaak niet had bestaan; het bewijs van het gebrek van de zaak mag door vermoedens geleverd worden.

L'article 1384, premier alinéa du C.C. n'impose pas au préjudicié de déterminer le vice de la chose; il suffit qu'il prouve que le dommage n'aurait été possible, si le vice de la chose n'avait existé; la preuve du vice de la chose peut être fournie par des présomptions.

“... Gelet op het bestreden vonnis, op 12 oktober 1984 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Leuven; Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1315, 1349, 1353, 1184, eerste lid, en 1386 van het Burgerlijk Wetboek, doordat het vonnis eiser veroordeelt om aan verweerster de som te betalen van 21.798 frank op grond: dat uit het afschrift van het geseponeerd strafdossier blijkt dat de schuur van eiser volledig uitbrandde; dat volgens de verbalisanten de brand waarschijnlijk is ontstaan in het voorste gedeelte van de schuur terwijl volgens het advies van de brandweercommandant de oorzaak van het onheil onbekend is en dat het niet ging om een vrijwillige brandstichting; dat de verbalisanten ook hebben vastgesteld dat door het hevige vuur de elektriciteitskabels, die naar de woning leidden, werden doorgebrand; ... dat de aansprakelijkheid van eiser op basis van artikel 1384, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek een gebrek vereist van de zaak die de schade heeft veroorzaakt; dat het vuurvatten van een schuur als dusdanig geen gebrek is van die schuur of van een van de zaken die

haar samenstellen; dat evenwel blijkt uit wat hierboven werd uiteengezet dat geen fout kan worden weerhouden in hoofde van eiser; dat de vaststellingen van de rijkswacht en de brandweer eveneens de daad van een derde hebben uitgesloten; dat ook overmacht en toeval dienen uitgesloten te worden, gezien er nergens sprake is van bijvoorbeeld noodweer; dat al deze vaststellingen de gewichtige, bepaalde en met elkaar overeenstemmende vermoedens uitmaken die de rechtbank doen aannemen dat de brand veroorzaakt werd door een gebrek van de schuur of van de onderdelen die haar samenstellen; dat het bijgevolg op basis van artikel 1384, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek is dat eiser de schade van verweerster dient te vergoeden, terwijl, eerste onderdeel, nu het vonnis enerzijds vaststelt dat volgens het advies van de brandweercommandant de oorzaak van het onheil onbekend is, het anderzijds uit het feit dat de vaststellingen van de rijkswacht en de brandweer de fout van eiser en van derden, en ook overmacht of toeval uitsluiten, ten onrechte afleidt dat alzo door vermoedens bewezen is dat de brand door een gebrek van de schuur of van haar bestanddelen veroorzaakt is; immers de vaststelling

dat de oorzaak van het onheil onbekend was, tot gevolg heeft dat het vonnis uit de vastgestelde feiten niet wettig heeft kunnen afleiden dat de brand door een gebrek van de schuur of van een onderdeel van de schuur ontstaan is (schending van de artikelen 1315, 1349, 1353 en 1384, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek); tweede onderdeel, het vonnis geen enkele specificatie noch aanduiding van enige aard van het in aanmerking genomen gebrek geeft en evenmin aanduidt of het om een gebrek gaat van de schuur of van een der onderdelen van de schuur; het, bij ontstentenis van enige nadere bepaling of aanduiding van het gebrek, onmogelijk is na te gaan of de wettelijke voorwaarden, gesteld voor de aansprakelijkheid van eiser, nageleefd werden en welk gebrek, buiten de brand zelf, van het gebouw of van zijn bestanddelen weerhouden werd (schending van artikel 1384, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek); derde onderdeel, nu het vonnis vaststelt dat de schuur volledig uitgebrand is, eiser slechts verantwoordelijk kan worden gesteld op grond van artikel 1386 van het Burgerlijk Wetboek, dat de toepasselijkheid van artikel 1384, eerste lid, van dit wetboek, verdringt (schending van de

artikelen 1384, eerste lid, en 1386 van het Burgerlijk Wetboek); daarbij eiser op grond van artikel 1386 van het Burgerlijk Wetboek alleen aansprakelijk is wanneer de instorting van het gebouw te wijten is aan een verzuim van onderhoud of een gebrek in de bouw; de beslissing van het vonnis, volgens welke de brand te wijten is aan een gebrek van de schuur of van de onderdelen die haar samenstellen, niet toelaat vast te stellen dat het ter zake om een verzuim van onderhoud of een gebrek in de bouw gaat, zodat eiser ten onrechte veroordeeld wordt (schending van artikel 1386 van het Burgerlijk Wetboek):

Wat het eerste en het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat hij die op grond van artikel 1384, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek vergoeding vordert van de door een zaak veroorzaakte schade, moet bewijzen dat de verwerende partij een door een gebrek aangetaste zaak onder haar bewaring had en dat er een oorzakelijk verband tussen dit gebrek en de schade bestaat;

Overwegende dat artikel 1384, eerste lid, de schadelijder niet verplicht het gebrek van de zaak te bepalen; dat het voldoende is dat hij bewijst dat de schade niet mogelijk zou zijn geweest, indien het gebrek van de zaak niet had bestaan;

Overwegende dat het bewijs van het gebrek van de zaak door vermoedens mag worden geleverd;

Overwegende dat het vonnis vaststelt: dat door het uitbranden van de schuur die eiser onder zijn bewaring had, schade werd veroorzaakt aan de elektriciteitskabels van verweerster; dat, hoewel volgens het advies van de brandweercommandant de oorzaak van de brand onbekend is, op grond van de gegevens van het strafdossier als oorzaken moeten worden uitgesloten: de vrijwillige brandstichting, de fout van eiser, de daad van derden en het geval van overmacht en toeval;

Overwegende dat de appelrechters oordelen "dat deze vaststellingen de gewichtige, bepaalde en met elkaar overeenstemmende vermoedens uitmaken die de rechtbank doen aannemen dat de brand veroorzaakt werd door een gebrek van de schuur of van de onderdelen die haar samenstellen";

Overwegende dat de rechters, na alle mogelijke oorzaken van de brand, andere dan een gebrek van de zaak, te hebben onderzocht en uitgesloten, uit deze eliminatie, in feite, wettig hebben kunnen afleiden dat de schade alleen door een gebrek van de schuur of van een onderdeel ervan is veroorzaakt;

Dat de onderdelen niet kunnen worden aangenomen;

Wat het derde onderdeel betreft:

Overwegende dat eiser voor de feitenrechter niet heeft aangevoerd dat, nu de schuur volledig is uitgebrand, hij slechts op grond van artikel 1386 van het Burgerlijk Wetboek aansprakelijk kan worden gesteld; dat de feitenrechter evenmin op eigen initiatief daarover heeft beslist;

Dat het middel, gegrond op een wettelijke bepaling die niet van openbare orde noch dwingend is, nieuw en derhalve niet ontvankelijk is;

OM DIE REDEN,

Verwerpt de voorziening;
..."

Opmerking

Zie de noot onder de volgende uitspraak.

Remarque

Voir la note après le jugement suivant.

RECHTBANK VAN EERSTE AANLEG TE LEUVEN - 5 MEI 1992

Zetelend: mevr. Schollen

Advokaten: mrs. Wierinckx, Fourie en Michel

P.B.E. C.V. T/ NAGELS - ANDRIES

Schade aan elektriciteits- en T.V.-distributienet • Brand • Gebrek van de zaak • Bewijs • Vermoedens

Wanneer vast staat dat de brand van een tuinhuisje zijn oorsprong vindt in een kortsluiting en dat alle mogelijke oorzaken voor deze kortsluiting aantonen dat er een gebrek was van de zaak, dan rust er een vermoeden van aansprakelijkheid op de bewaarder van de zaak en kan dit vermoeden enkel weerlegd worden door een tegenbewijs van de bewaarder.

Dommage au réseau d'électricité et de télédistribution • Incendie • Vice de la chose • Preuve • Présomption

Lorsqu'il est établi que l'incendie d'un abri de jardin est causé par un court-circuit et que ce court-circuit trouve son origine dans un vice de la chose, une présomption de responsabilité repose sur la personne ayant la garde de cette chose. Cette présomption ne peut être réfutée que par une preuve du contraire fournie par le gardien de la chose.

“..."

Overwegende dat hoger beroep wordt ingesteld op verzoek van de Provinciale Brabantse Energiemaatschappij bij verzoekschrift dat werd neergelegd ter griffie van deze rechtbank op 18.07.91 tegen een vonnis van de vrederechter van het kanton Tienen de dato 12.11.90 waarvan geen akte van betekening wordt voorgelegd; Dat de eis oorspronkelijk werd ingesteld op verzoek van huidige appellante die vrijwillig tussenkwam in het geding dat aanhangig was gemaakt door Willy Nagels tegen Lydia Andries en welke eis ertoe strekte betaling te bekomen van de schade die Nagels Willy leed naar aanleiding van de brand op 15.08.89 in het tuinhuisje -zijn eigendom- verhuurd aan Andries Lydia;

Dat de eis van appellante ertoe strekte van beide partijen, hetzij Nagels Willy en Andries Lydia solidair of in solidum betaling te bekomen van de schade die hij leed door dezelfde brand, hetzij 12.800 F meer de intresten vanaf 29.09.89;

Dat door Andries Willy een tusseneis werd ingesteld teneinde van verweerder Andries Lydia vrijwaring te bekomen voor elke veroordeling die tegen hem zou worden uitgesproken;

Dat de eerste Rechter bij het thans bestreden vonnis onder meer de eis van aanlegger Nagels Willy tegen Andries Lydia gegrond verklaarde tot een bedrag van 92.034 F met aankleven, terwijl de eis van de huidige appellante ongegrond werd verklaard en de kosten ten hare laste werden gelaten;

Dat het hoger beroep ertoe strekt betaling te bekomen lastens Nagels Willy en Andries Lydia solidair of de ene bij gebreke van de andere van een bedrag van 12.800 F meer de intresten en de kosten;

Overwegende dat het hoger beroep regelmatig is naar de vorm en tijd en het ontvankelijk is;

Dat geïntimeerden ten onrechte laten gelden dat het hoger beroep niet ontvankelijk is, nu de eis van appellante slechts 12.800 F bedraagt;

Dat de aanleg inderdaad bepaald wordt onder meer op grond van de art. 618 en 560 Ger Wb en zodat het hoger beroep wel degelijk toelaatbaar is en verder ook regelmatig;

Dat ook het incidenteel hoger beroep van Nagels Willy regelmatig en ontvankelijk is;

DE FEITEN

Uit een officieel afschrift van de minuut van een strafdossier dat zonder gevolg werd gerangschikt blijkt dat er zich op 15.08.89 om 16,30 uur een brand heeft voorgedaan te Hoeleden, Geldbergenstraat nr. 18, hetzij een tuinhuisje in de voortuin van een aldaar geplaatste caravan, welke in huur is bij Lydia Andries en eigendom is van Nagels Willy;

Andries Lydia verklaart dat zij zag dat de buitenverlichting nog ontstoken was, dat zij trachtte deze te doven, maar daar niet in slaagde, dat zij rook uit het tuinhuisje zag komen en vrijwel onmiddellijk nadien vlammen, dat de elektriciteitskast, de gas- en wateraansluiting, de grasmaaier, wasmachine, bromfiets en tuingerief zich in het tuinhuisje bevonden, dat één van de butaanflessen in het tuinhuisje ontploft is en tot aan de overzijde van de straat is gevlogen en dat zij huurster is van het geheel en niet verzekerd is; Volgens de brandweer, die ter plaatse komt is de oorzaak van de brand een kortsluiting in de elektriciteitskast van het tuinhuisje;

Nagels Willy bevestigt dat hij twee dagen nadien gaan kijken is, dat het geheel inderdaad verhuurd is aan Andries Lydia, dat hij evenmin verzekerd is tegen brand; De verbalisanten stellen vast, onder meer, dat de kabels van de elektriciteit die de inleiding vormen naar de woonplaats ontbloeit op de grond liggen ter hoogte van het tuinhuisje;

Verder blijkt dat op verzoek van Willy Nagels een deskundige werd aangesteld door de vrederechter van het kanton Tienen met welbepaalde opdracht van onderzoek, die door partijen in der minne nadien werd uitgebreid tot onderzoek naar de oorzaak en de verantwoordelijkheid voor de brand;

De deskundige komt tot het besluit dat de oorzaak van de brand gelegen is in een kortsluiting in de elektrische installatie en dat deze kortsluiting veroorzaakt is of door een onaangepast gebruik van de originele goedgekeurde installatie of door een na de goedkeuring door PBE toegevoegde niet aangepaste installatie of door een defect aan de wasmachine;

DE GROND

Overwegende dat de appellante stelt dat door het deskundig onderzoek is komen vast te staan dat Andries Lydia een fout heeft begaan in de zin van art 1382 BW, minstens dat er een gebrek in de zaak was, zodat zij overeenkomstig art. 1384, 1e lid BW aansprakelijk is en minstens dat er een verstoring is geweest van het evenwicht tussen naburen en zodat schade wordt gevorderd op grond van art. 544 BW en dit lastens beide geïntimeerden solidair of in solidum;

Dat Willy Nagels daar tegenover stelt dat geen enkele fout of tekortkoming tegen hem kan worden weerhouden en zodat de eis tegen hem gericht als ongegrond moet afgewezen worden, terwijl hij in ondergeschikte orde een eis in vrijwaring stelt tegen Andries Lydia, die hem moet vrijwaren voor elke veroordeling die tegen hem zou worden uitgesproken;

Andries Lydia daar tegenover stelt dat evenmin tegen haar enige fout of tekortkoming is bewezen en zodat de eis tegen haar gericht evenals de eis in vrijwaring ongegrond dient te worden verklaard;

Overwegende dat het vaststaat dat de brand zijn oorzaak vindt in een kortsluiting in de elektrische installatie;

Dat er aldus kan gesproken worden van een gebrek aan de elektrische installatie waarvan Andries Lydia de bewaarster was;

Dat er als oorzaak voor de kortsluiting drie mogelijkheden worden gegeven, die alleen aantonen dat er een gebrek was in de aldus gebruikte zaak;

Dat er aldus een vermoeden van aansprakelijkheid komt te rusten op de bewaarder van de zaak, hetzij Andries Lydia;

Dat zij dat vermoeden kan weerleggen door het bewijs van toeval, overmacht, fout van een derde of de schadelijder zelf;

Dat dergelijk tegenbewijs niet wordt geleverd;

Dat de louter bewering van appellante destijds dat de eigenlijke oorzaak niet zou gekend zijn dat tegenbewijs niet levert;

Dat het bewijs van de kortsluiting in de elektrische installatie, zoals gezegd, reeds voldoende is;

Overwegende dat de schade in se niet betwist wordt en door het deskundig onderzoek is bewezen;

Overwegende dat de eis in vrijwaring niet gegrond is, nu er geen veroordeling wordt uitgesproken tegen Nagels Willy;

OM DEZE REDENEN,

DE RECHTBANK,

Rechtdoende op tegenspraak;

Verklaart het hoger beroep en het incidenteel hoger beroep ontvankelijk en gegrond zoals hierna, voor het overige de beroepen ongegrond;

Bevestigt het bestreden vonnis voor zover de eis van appellante ongegrond werd verklaard tegen Nagels Willy, voor zover de kosten van deze eis tegen Nagels Willy ten laste van appellante werden gelaten voor zover die eis in vrijwaring van Nagels Willy tegen Andries Lydia impliciet ongegrond werd verklaard en voor zover de gerechtskosten werden begroot; Hervormt voor het overige en opnieuw rechtsprekende, verklaart de eis van appellante gericht tegen Andries Lydia gegrond zoals hierna;

Veroordeelt Andries Lydia in betaling aan appellante van een bedrag van 12.800 F, meer de vergoedende intrest vanaf 15.08.89 tot op de datum van de inleidende eis, hetzij 25.05.90, waarna de gerechtelijke intrest;

..."

N O O T

N O T E

**SCHADE AAN ELEKTRICITEITSKABELS
VEROORZAAKT DOOR BRANDEND GEBOUW**

I) Onrechtstreeks bewijs van gebrek van de zaak

(artikel 1384, eerste lid B.W.)

II) Toepassing van abnormale burenbinder

(art. 544 B.W.)

1. In deze kanttekening worden enkele beschouwingen weergegeven over de twee hierboven afgedrukte uitspraken, met name het arrest van 9 mei 1986 van het Hof van Cassatie in de zaak DE REES T/P.B.E. en het vonnis in beroep van 5 mei 1992 van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Leuven in de zaak P.B.E. T/ NAGELS-ANDRIES. Deze kanttekening betracht geen overzicht te geven van een aantal controversen in de rechtspraak en rechtsleer met betrekking tot de toepassingsvoorwaarden van abnormale burenbinder.

2. Voormelde uitspraken handelen over de volgende rechtsonderwerpen:

a) de buitencontractuele aansprakelijkheid van de bewaarder van een gebouw voor de schade die het gebouw, ingevolge brand ervan, veroorzaakt aan elektriciteitskabels en de onrechtstreekse bewijslevering van het gebrek in het gebouw (artikel 1384, eerste lid B.W.)

b) de aansprakelijkheid van de bewaarder van het gebouw wegens abnormale burenbinder (artikel 544 B.W.).

3. Om ieder misverstand te vermijden dient opgemerkt dat de aansprakelijkheid van de elektriciteitsverbruiker als bewaarder van de aftakking - opgenomen in het leveringsreglement van de elektriciteitsverdelers (Reglement voor de aftakking, het ter beschikking stellen en het afnemen van elektriciteit in laagspanning) - hier niet aan de orde is om volgende redenen:

**DOMMAGES OCCASIONNES A DES CABLES
ELECTRIQUES PAR UN INCENDIE D'IMMEUBLE**

I) Preuve indirecte de défaut de la chose

(article 1384, alinéa premier, C.C.)

II) Application des troubles de voisinage anormaux

(art. 544 C.C.)

1. Cette note commente les deux décisions publiées ci-dessus, en l'occurrence l'arrêt du 9 mai 1986 de la Cour de Cassation en cause de DE REES C/P.B.E. et le jugement d'appel du 5 mai 1992 du Tribunal de première instance de Leuven (Lowain) en cause de P.B.E. C/ NAGELS-ANDRIES.

Cette note n'a pas pour objectif de résumer une série de controverses en matière de jurisprudence et de doctrine relatives aux conditions d'application des troubles de voisinage anormaux.

2. Les décisions dont question traitent des points de droit suivants:

a) la responsabilité extracontractuelle du gardien d'un immeuble pour les dommages que l'immeuble occasionne, par suite d'incendie, aux câbles électriques et l'administration de la preuve indirecte du défaut de l'immeuble (article 1384, alinéa premier, C.C.);

b) la responsabilité du gardien de l'immeuble du chef de troubles de voisinage anormaux (article 544 C.C.).

3. Pour éviter tout malentendu, il faut remarquer que la responsabilité du consommateur d'électricité en tant que gardien du branchement - figurant dans le règlement de fourniture des distributeurs d'électricité (Règlement pour le branchement, la mise à disposition et le prélèvement d'électricité en basse tension) - n'est pas en cause dans le cas présent, et ce pour les raisons suivantes:

a) de "reglementaire" aansprakelijkheid van de gebruiker betreft de bewaring van de aftakking en niet de bewaring van het gebouw waarvan de gebruiker, in zijn hoedanigheid van eigenaar of huurder, bewaarder is;

(Ter verduidelijking: de aftakking wordt in het leveringsreglement omschreven als de uitrusting aangebracht vanaf het elektrisch distributienet tot en met de meetgroep en dienend voor de voeding van de installatie van de abonnee)

b) de "reglementaire" aansprakelijkheid van de gebruiker/bewaarder van de aftakking slaat niet op het gebrek in de aftakking (hiervoor blijft enkel de elektriciteitsverdelers aansprakelijk ingevolge het bovenvermeld leveringsreglement), maar wel op het niet nemen van de nodige schikkingen in hoofde van de elektriciteitsgebruiker om iedere oorzaak van schade aan de aftakking te vermijden evenals het niet op de hoogte stellen van de verdelers van elke beschadiging, afwijking of niet-conformiteit aan de wettelijke voorschriften die bij redelijkerwijze kan vaststellen;

c) de "reglementaire" aansprakelijkheid is bovendien slechts toepasselijk wanneer diegene die de brand heeft doen ontstaan of nagelaten heeft de nodige maatregelen te treffen ook de bewaarder is van de aftakking. Deze laatste voorwaarde is niet altijd vervuld gezien de schade ook kan veroorzaakt worden aan kabels van het distributienet (onderscheiden van de aftakkingen naar de woningen) of aftakkingen die naar naastpalende of achterliggende gebouwen leiden, waarover de persoon die de brand heeft doen ontstaan of door wiens nalatigheid deze ontstaan is, geen bewaarder is.

De "reglementaire" aansprakelijkheid is bijgevolg gesteund op een fout of een nalatigheid van de elektriciteitsgebruiker, namelijk het niet treffen van de nodige handelingen ter voorkoming van schade aan de aftakking die onder zijn/haar bewaring staat.

Het leveringsreglement kan bovendien niet ingeroepen worden wanneer de brand oorzaak is van een gebrekkige zaak (niet de aftakking) waarover de gebruiker de bewaring heeft.

Evenmin aan de orde is de aansprakelijkheid van de gebruiker op grond van de bepalingen van het AREI volgens dewelke de gebruiker moet instaan voor de goede staat van werking en onderhoud van de installatie.

4. Het geschil voor het Hof van Cassatie, 9 mei 1986, DE REES T/P.B.E. handelt over een brand in de schuur van DE REES, waardoor de aansluitingskabel van de elektriciteitsdistributie, welke naar de woning van DE REES liep, beschadigd werd. Volgens de brandweercommandant was de oorzaak van de brand onbekend. Volgens het straf-

a) la responsabilité "réglementaire" du consommateur se rapporte à la garde du branchement et non à la garde de l'immeuble dont le consommateur est le gardien en sa qualité de propriétaire ou de locataire;

(Ajoutons, à titre d'explication, que le branchement est décrit dans le contrat de fourniture comme l'équipement posé à partir du réseau de distribution électrique jusque et y compris le groupe de comptage et servant à l'alimentation de l'installation de l'abonné)

b) la responsabilité "réglementaire" du consommateur/gardien du branchement ne porte pas sur le défaut du branchement (seul le distributeur d'électricité en est responsable conformément au règlement de fourniture précité), mais bien sur le défaut de prendre les dispositions nécessaires dans le chef du consommateur d'électricité en vue d'éviter toute cause de dommage au branchement ainsi que sur la non information du distributeur de tout endommagement, anomalie ou non conformité aux prescriptions légales, qu'il peut raisonnablement constater;

c) la responsabilité "réglementaire" ne peut par ailleurs être invoquée que lorsque celui qui est à la base de l'incendie ou qui a négligé de prendre les mesures nécessaires est également le gardien du branchement. Cette dernière condition n'est pas toujours remplie puisque le dommage peut également être occasionné aux câbles du réseau de distribution (différents des branchements vers les habitations) ou aux branchements conduisant à des immeubles adjacents ou situés à l'arrière, dont la personne qui a occasionné l'incendie ou par la négligence de laquelle celui-ci a eu lieu, n'est pas le gardien.

Cela étant, la responsabilité "réglementaire" est fondée sur une faute ou une négligence du consommateur d'électricité, en l'occurrence le défaut de prendre les mesures nécessaires en vue d'éviter tout endommagement du branchement qui est sous sa garde.

En outre, le règlement de fourniture ne peut pas être invoqué lorsque l'incendie est dû à une chose défectueuse (différente du branchement) dont le consommateur a la garde.

Moins pertinente encore est la responsabilité du consommateur sur la base des dispositions du R.G.I.E. selon lesquelles le consommateur est tenu de veiller au bon état de fonctionnement et d'entretien de l'installation.

4. Le litige soumis à la Cour de Cassation le 9 mai 1986 en cause de DE REES C/P.B.E. porte sur un incendie survenu dans le hangar de DE REES, ayant endommagé le câble de raccordement de la distribution d'électricité, menant à l'habitation de DE REES. La cause de l'incendie était inconnue selon le commandant des pompiers. Le dossier

dossier waren zowel vrijwillige brandstichting, fout van DE REES, de daad van een derde en overmacht of toeval uitgesloten.

Het Hof oordeelde: "... dat artikel 1384, eerste lid B.W. de schadelijder niet verplicht het gebrek van de zaak te bepalen en dat het voldoende is dat de schadelijder bewijst dat de schade niet mogelijk zou zijn geweest indien het gebrek van de zaak niet had bestaan. Het Hof stelde dat de appelrechters na alle mogelijke oorzaken van de brand, andere dan een gebrek in de zaak, te hebben onderzocht en uitgesloten, uit deze eliminatie, in feite, wettig konden afleiden dat de schade enkel door een gebrek van de schuur of een onderdeel ervan is veroorzaakt."

Het Hof bevestigt hiermee haar vroegere arresten nl. Cass., 15.09.83, R.W., 1983-84, 2124; Cass., 18.05.84, R.W., 1984-85, 1167 en Cass., 17.01.86, R.W., 1986-87, 2873 (zie eveneens de noot onder het geannoteerde arrest (verkort) verschenen in het R.W., 1987-88, 1412 waarin tevens verwezen wordt naar de rechtsleer in deze materie).

Het onrechtstreeks bewijs van het gebrek van de zaak werd voordien reeds in de rechtsleer aanvaard als een variante van het bewijs door vermoedens (zie G.Dor, noot onder Cass. 25 maart 1943, R.C.J.B. 1948, 169).

Bijzonder interessant zijn de procedurevoorgaanden (zie onder punt 5 en 6 hierna) van het Cassatiearrest van 09.05.1986 gezien de verdeler zijn vordering tevens had gesteund op artikel 544 B.W. (abnormale burenbinder).

5. De eerste rechter (Vrederecht van het eerste kanton te Leuven, 4 november 1982, niet gepubliceerd) had immers artikel 1382 B.W. als juridische grondslag afgewezen met de overweging dat de brand in de schuur geen fout in hoofde van DE REES uitmaakte gezien de oorzaak onbekend gebleven was, maar had de vordering evenwel toegekend op basis van artikel 544 B.W. (abnormale burenbinder), zich hierbij steunend op de cassatiearresten van 27.04.1962 (R.W. 1962-63, 57) en 28.01.1965 (R.W. 1964-65, 2117) waarin compensatie werd toegekend in geschillen waarbij geen schuldelement aanwezig was.

Het door DE REES ingeroepen argument dat geen compensatie kon worden toegekend wanneer er geen fout begaan was, werd door de vrederechter verworpen met de simpele overweging dat het Franse Hof van Cassatie (Cass. Frankrijk, 15.11.1978) op dit punt een duidelijk van de Belgische cassatierechtspraak afwijkend standpunt inneemt (zie eveneens Zakenrecht, Donnie-Vanneste-Vandenberghbe, V. deel LA nr.244).

Voormeld vonnis is zéér sterk gemotiveerd wat de toepassing betreft van de abnormale burenbinder zonder schuldzaak. De vraag of brand alsdusdanig als een burenbinder dient aanzien, kwam hierbij niet aan de

pénal excluait tant l'incendie volontaire que la faute de DE REES, le fait d'un tiers et la force majeure ou le cas fortuit.

La Cour a jugé: "... que l'article 1384, alinéa premier, du C.C. n'oblige pas la victime du dommage à déterminer le défaut de la chose et qu'il suffit que la victime du dommage prouve que le dommage n'aurait pas été possible si le défaut de la chose n'avait pas existé. La Cour a estimé que les juges d'appel, après avoir examiné et exclu toutes les causes possibles de l'incendie, autres qu'un défaut de la chose, ont, en fait, pu légitimement déduire de cette élimination que le dommage n'a pu être causé que par un défaut du hangar ou d'une partie de celui-ci."

La Cour confirme ainsi ses arrêts précédentes, à savoir Cass., 15.09.83, R.W., 1983-84, 2124; Cass., 18.05.84, R.W., 1984-85, 1167; Cass., 17.01.86, R.W., 1986-87, 2873 (voir également la note sous l'arrêt annoté (abrégé) paru dans R.W., 1987-88, 1412, qui renvoie également à la doctrine en vigueur en la matière).

La preuve indirecte du défaut de la chose était déjà acceptée précédemment par la doctrine comme une variante de la preuve par présomption (cfr. G. Dor, note sous Cass. 25 mars 1943, R.C.J.B. 1948, 169).

Les précédents de procédure (cfr. points 5 et 6 ci-après) de l'arrêt de cassation du 09.05.1986 sont particulièrement intéressants étant donné que le distributeur avait également fondé sa demande sur l'article 544 C.C. (troubles de voisinage anormaux).

5. Le premier juge (Justice de Paix du premier canton de Leuven (Louvain), 4 novembre 1982, décision non publiée) avait en effet rejeté l'article 1382 C.C. comme moyen de droit, estimant que l'incendie survenu dans le hangar ne constituait pas une faute dans le chef de DE REES puisque la cause était restée inconnue, mais avait toutefois admis la demande sur la base de l'article 544 C.C. (troubles de voisinage anormaux), se fondant sur les arrêts de cassation du 27.04.1962 (R.W. 1962-63, 57) et du 28.01.1965 (R.W. 1964-65, 2117) qui accordaient une compensation dans des litiges où n'apparaissait aucun élément de faute.

L'argument invoqué par DE REES, selon lequel il ne pouvait être accordé de compensation si aucune faute n'avait été commise, a été rejeté par le juge de paix, estimant simplement que la Cour de Cassation française (Cass. France, 15.11.1978) adopte à cet égard un point de vue fondamentalement différent de celui de la jurisprudence de cassation belge (cfr. également Zakenrecht, Donnie-Vannest-Vandenberghbe, V. partie LA n° 244).

Le jugement précité est très largement motivé en ce qui concerne l'application des troubles de voisinage anormaux sans faute causale. La question de savoir si l'incendie doit en tant que tel être considéré comme trouble de voisinage

orde. (cfr. punt 6, laatste twee alinea's hierna).

6. In hoger beroep (Rechtbank van Eerste Aanleg te Leuven, 12 oktober 1984, niet gepubliceerd) werd het vonnis van 4 november 1982 bevestigd wat de aansprakelijkheid van DE REES betrof. De rechtbank kende de vordering van de verdeler evenwel toe op grond van artikel 1384, eerste lid B.W. (zie cassatiearrest van 09.05.1986) maar verwierp in tegenstelling tot de eerste rechter artikel 544 B.W. als rechtsgrond.

Opmerkelijk hierbij is dat de rechtbank in hoger beroep de brand wel als een onevenwicht tussen twee naburige erven erkent (abnormale burenbinder) mocht DE REES het onevenwicht doen ontstaan hebben of mocht de brand hem kunnen toegerekend worden, wat in casu niet het geval was volgens de rechtbank.

Op het eerste zicht zou kunnen gedacht worden dat de rechtbank het ontbreken van een daad (in de zin van "gedraging") vanwege DE REES als reden stelt om artikel 544 B.W. niet toe te passen. Er dient immers een daad (gedraging) of verzuim van de verwerende nabuur geweest te zijn opdat er sprake kan zijn van abnormale burenbinder.

De rechtbank motiveerde in casu nochtans dat een **foutief** optreden of een verzuim - van diegene die het onevenwicht heeft doen ontstaan - voorwaarde dient te zijn opdat er sprake zou kunnen zijn van abnormale burenbinder.

Deze overweging van de rechtbank gaat in tegen de gekende rechtspraak van het Hof van Cassatie, met name de arresten van 06.04.1960 (R.C.J.B., 1960, 257) waarin het Hof duidelijk bevestigt dat dergelijke hinder kan ontstaan tengevolge van een foutief optreden of van een niet-foutieve daad. Ook met de arresten van 27.04.1962 en 28.01.1965 (hoger geciteerd) had het Hof reeds aangegeven dat compensatie kon toegekend worden in geschillen waarbij geen schuldelement aanwezig was.

De vraag die de rechtbank in casu zich in eerste instantie had kunnen stellen is te weten of de brand al dan niet oorzaak was van een daad of verzuim van de verwerende nabuur. Zonder hierover te willen uitwijden ben ik van mening dat aan de verwerende nabuur een verzuim tot het stellen van een handeling kan verweten worden gezien de schuur van de verwerende nabuur behept was met een gebrek (zoals de Rechtbank aanvaardde). De rechtbank had bijgevolg de vordering kunnen toekennen op grond van artikel 544 B.W.

Het belang van de uitspraak in beroep ligt bovendien vooral hierin dat zij impliciet bevestigt dat een brand op zichzelf wel als een overlast kan aanzien worden. Of de genotsstoornis al dan niet tot het bovenmatige kan gerekend worden is een kwestie die soeverein door de rechter dient beoordeeld.

n'a pas été soulevée dans ce cadre (cfr. point 6 ci-après, deux derniers alinéas).

6. En instance d'appel (Tribunal de première instance de Louvain, 12 octobre 1984, décision non publiée), le jugement du 4 novembre 1982 se voit confirmé en ce qui concerne la responsabilité de DE REES. Le tribunal admettait toutefois la demande du distributeur sur la base de l'article 1384, premier alinéa, C.C. (cfr. arrêt de cassation du 09.05.1986), mais, à la différence du premier juge, rejetait l'article 544 C.C. comme moyen de droit.

Il faut remarquer à cet égard que le tribunal d'appel reconnaît bien que l'incendie constitue un déséquilibre entre deux propriétés voisines (troubles de voisinage anormaux) si DE REES avait pu faire apparaître le déséquilibre ou si l'incendie avait pu lui être imputé, ce qui, selon le tribunal, n'est pas le cas en l'occurrence.

A première vue, on pourrait penser que le tribunal invoque l'absence d'un acte (dans le sens de "comportement") de la part de DE REES comme raison de l'inapplication de l'article 544 C.C. En effet, il faut qu'il y ait eu un acte (comportement) ou une négligence du voisin défendeur pour qu'il puisse être question de troubles de voisinage anormaux.

Le tribunal motiva cependant en l'espèce qu'une intervention **fautive** ou une négligence - dans le chef de celui qui a fait apparaître le déséquilibre - doit être la condition à laquelle il peut être question de troubles de voisinage anormaux.

Cette considération du tribunal est contraire à la jurisprudence connue de la Cour de Cassation, en l'occurrence les arrêts du 06.04.1960 (R.C.J.B., 1960, 257) dans lesquels la Cour confirme clairement que pareils troubles peuvent survenir tant par suite d'une intervention fautive que par suite d'une intervention non fautive. De même, par les arrêts du 27.04.1962 et du 28.01.1965 (op. cit.), la Cour avait déjà indiqué qu'une compensation pouvait être accordée dans des litiges où n'apparaissait aucun élément de faute.

La question que le tribunal aurait pu se poser, en première instance, en l'espèce est de savoir si l'incendie résultait ou non d'un acte ou d'une négligence du voisin défendeur. Sans s'attarder sur ce point, je pense que l'on peut reprocher au voisin défendeur d'avoir négligé l'accomplissement d'un acte étant donné que son hangar comportait un défaut (tel qu'accepté par le Tribunal). Par conséquent, le tribunal aurait pu accepter la demande sur base de l'article 544 C.C.

En outre, l'importance de la décision apparaît surtout en ce sens où elle confirme implicitement qu'un incendie peut être considéré en soi comme une nuisance. Le juge apprécie souverainement si le trouble de jouissance peut être considéré comme excessif ou non.

Vroegere rechtspraak (zie Rb. Antwerpen, 8ste Kamer, 19.05.83, R.W. 86-87, 550 en de verwijzingen hierbij naar rechtspraak en rechtsleer) stelde immers dat een brand nooit als overlast kon beschouwd worden om reden dat overlast een hinder is die vanaf een bepaalde graad -dit is boven de maat van gewone ongemakken- niet moet geduld worden, terwijl een brand nooit een overlast is die tot het toelaatbare moet worden beperkt. Uitzondering hierop vindt men terug in de beslissing van de Rb. Antwerpen 1.12.1976 (Bull. Ass. 1977, 453).

Dit voorheen door de rechtspraak ingenomen standpunt is sterk aanvechtbaar omdat abnormale burenhinder bv. bij instorting en giftige stoffen (cfr. HET ONROEREND GOED IN DE PRAKTIJK, I.D. 3 - 12 e.v.) wel werd toegepast. Indien men immers instorting en giftige stoffen aanziet als een hinder die tot het toelaatbare dient te worden beperkt, is er geen argument om dit niet toe te passen op brand. Negatief geformuleerd kan men stellen dat indien brand nooit moet geduld worden, zelfs niet tot een toelaatbare grens, dit net zo goed opgaat voor instorting en zeker bij giftige stoffen.

7. Het geschil voor de Rechtbank van Eerste Aanleg te Leuven, 5 mei 1992, P.B.E. T/NAGELS-ANDRIES (hierboven weergegeven) handelt over een brand van een tuinhuisje van huurster ANDRIES ingevolge de ontploffing van een gasfles. Zowel volgens de brandweer als de aangestelde deskundige was de oorzaak van de brand vermoedelijk te vinden in een kortsluiting van de elektrische binneninstallatie van het tuinhuisje.

De rechtbank in beroep oordeelde dat de brand zijn oorzaak vond in de kortsluiting en stelde ANDRIES hiervoor aansprakelijk omdat zij het vermoeden van aansprakelijkheid dat op haar rustte niet kon weerleggen met enig tegenbewijs.

Bijgevolg hoefde de rechter zich niet verder uit te spreken over de vordering gebaseerd op art. 544 B.W. Het was nochtans zeer interessant geweest te weten hoe de rechtbank zou geoordeeld hebben over de nogal vrij manke motivering van de eerste rechter inzake art. 544 B.W.

De vordering van de verdeler was door de eerste rechter (Vrederecht Tienen, 12 november 1990, niet gepubliceerd) afgewezen met de overweging dat de verdeler niet het bewijs geleverd had van het gebrek in de zaak doordat zij voorafgaandelijk aan de expert had gemeld dat de oorzaak van de brand onbekend was.

De vrederechter ging dus niet in op het onrechtstreeks bewijs van de verdeler. Deze beslissing is niet wettelijk verantwoord. De oorzaak van de brand was niet met zekerheid aangeduid zodat door eliminatie van alle andere oorzaken (fout, opzet, overmacht enz.) kon afgeleid worden dat de brand enkel

Or, la jurisprudence existante (cfr. Tr. Anvers, 8ème Chambre, 19.05.83, R.W. 86-87, 550 et les renvois qui y sont faits à la jurisprudence et à la doctrine) établissait qu'un incendie ne pouvait jamais être considéré comme une nuisance parce qu'une nuisance est un trouble qui ne doit pas être toléré à partir d'un certain degré -c.-à-d. au-delà des gênes habituelles-, tandis qu'un incendie n'est jamais une nuisance devant être limitée à ce qui est admissible. La décision du Tribunal d'Anvers du 1.12.1976 fait exception sur ce point (Bull. Ass. 1977, 453).

Ce point de vue adopté précédemment par la jurisprudence est fort contestable parce qu'il est bien question de troubles de voisinage anormaux par ex. en cas d'effondrement et de substances toxiques (cfr. HET ONROEREND GOED IN DE PRAKTIJK, I.D. 3-12 sqq.). Or, si l'on considère l'effondrement et les substances toxiques comme un trouble devant être limité à ce qui est admissible, aucun argument ne peut justifier la non application de ce principe à l'incendie. Formulé d'une manière négative, on peut dire que, si l'incendie ne doit jamais être toléré, pas même jusqu'à une limite admissible, il en va de même pour l'effondrement et plus encore pour les substances toxiques.

7. Le litige porté devant le Tribunal de première instance de Louvain le 5 mai 1992 en cause de P.B.E. C/NAGELS-ANDRIES (publié ci-dessus) porte sur l'incendie d'un abri de jardin de la locataire ANDRIES, consécutif à l'explosion d'une bouteille de gaz. Le service des sapeurs-pompiers comme l'expert désigné étaient d'avis que l'incendie avait probablement été causé par un court-circuit de l'installation électrique intérieure de l'abri de jardin.

Le tribunal d'appel a jugé que l'incendie avait été causé par le court-circuit et en a rendu ANDRIES responsable parce qu'elle n'a pas pu réfuter, à l'aide d'une quelconque preuve contraire, la présomption de responsabilité qui reposait sur elle.

Par conséquent, le juge n'a pas eu besoin de se prononcer davantage sur la demande fondée sur l'article 544 C.C. Il aurait toutefois été fort intéressant de savoir comment le tribunal aurait jugé la motivation assez boiteuse du premier juge en ce qui concerne l'article 544 C.C.

La demande du distributeur a été rejetée par le premier juge (Justice de Paix de Tienen (Tirlemont), 12 novembre 1990, décision non publiée), considérant que le distributeur n'avait pas apporté la preuve du défaut de la chose, puisqu'il avait préalablement signalé à l'expert que la cause de l'incendie était inconnue.

Le juge de paix n'a donc pas fait droit à la preuve indirecte du distributeur. Cette décision n'a pas de justification légale. La cause de l'incendie n'a pas été établie avec certitude, de sorte que l'élimination de toutes les autres causes (faute, acte intentionnel, force majeure, etc.) a permis de déduire que

mogelijk was geweest door een gebrek van het tuinbuisje of haar samenstellende delen.

Het behoort tot de soevereiniteit van de rechter te oordelen of op grond van de feitelijke elementen alle andere oorzaken dan het gebrek van de zaak kunnen uitgesloten worden. Stellen, zoals de rechtbank doet dat om reden dat de oorzaak van de brand onbekend gebleven is geen onrechtstreeks bewijs van het gebrek in de zaak geleverd kan worden, is naar mijn oordeel onwettig.

De afwijzing door de vrederechter van artikel 544 B.W. met de overweging dat abnormale burenhinder enkel niet vermijdbare schade tot voorwerp kan hebben en dus enkel toepassing kan vinden bij hinder zonder schuldorzaak en het in casu ging om een vermijdbare schade ingevolge een foutieve daad, ook al is het onmogelijk te bepalen wie, de eigenaar of de buurder, ervoor had moeten zorgen, lijkt mij daarenboven in kontradiktie met de eerdere overweging van de rechtbank dat de oorzaak van de schade onbekend was.

8. Als conclusie kan gesteld worden dat volgens een vaste cassatierechtspraak het bewijs van het gebrek in de zaak (ingeval van brand waarvan de oorzaak onbekend gebleven is), onrechtstreeks kan geleverd worden, zonder dat het nodig is het gebrek aan te wijzen, door aan te tonen dat de schade geen andere oorzaak kan gehad hebben dan een gebrek van de zaak.

Tot slot kan gesteld worden dat met de vonnissen van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Leuven, 12 oktober 1984 en het Vredegericht van het eerste kanton te Leuven, 4 november 1982 (alsook met het vonnis van Rb. Antwerpen van 1 december 1976) het traditionele kader waarin de theorie van de abnormale burenhinder zich ontwikkeld had, doorbroken werd doordat brandhinder (voor zover er sprake is van een daad of verzuim dat toegemeten kan worden aan de verwerende nabuur) als abnormale burenhinder werd aanvaard.

Paul Bouwens
Bedrijfsjurist

l'incendie n'avait été rendu possible que par un défaut de l'abri de jardin ou de ses parties constituantes.

Le juge peut apprécier souverainement si, sur base des éléments factuels, toutes les raisons autres que le défaut de la chose peuvent être exclues. A mon avis, il est illégal d'affirmer qu'aucune preuve indirecte du défaut de la chose ne peut être fournie par le tribunal du fait que la cause de l'incendie est restée inconnue.

Le rejet de l'article 544 C.C. par le juge de paix, considérant que les troubles de voisinage anormaux ne peuvent avoir pour objet que des dommages inévitables et dès lors n'être invoqués qu'en cas de trouble sans faute causale et qu'il s'agissait, en l'espèce, d'un dommage évitable consécutif à un acte fautif, bien qu'il soit impossible de déterminer qui, du propriétaire ou du locataire, aurait dû y veiller, ce rejet me semble en contradiction avec la considération précédente du tribunal selon laquelle la cause du dommage était inconnue.

8. On peut dire en conclusion que, selon une jurisprudence de cassation établie, la preuve du défaut de la chose (dans le cas d'un incendie dont la cause est restée inconnue) peut être apportée indirectement, sans qu'il soit nécessaire d'établir le défaut, en établissant que le dommage ne peut avoir eu aucune autre cause qu'un défaut de la chose.

Pour terminer, on peut avancer que les jugements prononcés le 12 octobre 1984 par le Tribunal de première instance de Leuven (Louvain) et le 4 novembre 1982 par la Justice de Paix du premier canton de Leuven (Louvain) (ainsi que le jugement du Tribunal d'Anvers du 1 décembre 1976) sont en rupture avec le cadre traditionnel dans lequel la théorie des troubles de voisinage anormaux s'était développée du fait que l'incendie (pour autant qu'il soit question d'un acte ou d'une négligence pouvant être attribués au voisin défendeur) a été accepté comme troubles de voisinage anormaux.

Paul Bouwens
Juriste d'entreprise

JUSTICE DE PAIX DE FOSSES-LA-VILLE - 29 NOVEMBRE 1989

Siège: J.L. Pirmez
Avocats: Me Mélan et Me Kerkhofs

S.A. NONET C/ UNERG

Bris de câbles souterrains • Obligation de l'entrepreneur • Demande des plans • Localisation

Beschadiging van ondergrondse kabels • Verplichting voor de aannemer • Plan-aanvraag • Lokalisatie

Lorsque l'entrepreneur qui connaît l'existence de câbles souterrains néglige de mettre tous les moyens en oeuvre, normalement et facilement à sa portée, pour localiser de manière précise des câbles et éviter un accident prévisible, il ne peut invoquer l'erreur invincible.

De aannemer die het bestaan van ondergrondse kabels kent en nalaat alle normaal en gemakkelijk ter beschikking zijnde middelen aan te wenden om de precieze ligging van de kabels te bepalen en aldus een voorzienbaar ongeval te voorkomen, kan de onoverwinnelijke dwaling niet invoeren.

“... ”

I. LES FAITS

Attendu que la demanderesse sur opposition, alors qu'elle procédait à des travaux de terrassement, a heurté et sectionné un double câble du réseau souterrain de distribution de haute tension et basse tension de la défenderesse sur opposition avec pour double conséquence dommageable une interruption du courant et la réparation du câble;

Que la défenderesse sur opposition chiffre son dommage à la somme de 23.652 F;

Attendu que la demanderesse sur opposition conteste sa responsabilité estimant que le sinistre dont litige “est la conséquence d'une triple faute commise par la demanderesse” à savoir:

- 1° Le câble n'était pas enfoui à la profondeur indiquée sur le plan.
- 2° La position du câble ne correspondait pas au tracé indiqué sur le plan.
- 3° Le câble n'était pas revêtu de la protection en dur imposée par le Règlement Général sur la Protection des Travailleurs.

II. DISCUSSION

Attendu qu'en vertu des articles 233 et 260 bis du RGPT modifié par l'A.R. du 5 août 1974, l'entrepreneur qui exécute “un travail de terrassement, ..., dans le voisinage d'un câble électrique souterrain” outre qu'il doit se conformer aux règles générales de prudence, a l'obligation de demander les plans des installations souterraines **avant** d'entamer les travaux, de procéder à des sondages dans le voisinage des câbles souterrains tandis qu'il lui est interdit de faire usage de machines ou engins mécaniques dans un gabarit limité par deux surfaces verticales à 50 cm de distance du câble sans préalablement s'accorder, avec les propriétaires du câble, sur les conditions à observer;

Attendu que pour s'exonérer de sa responsabilité, l'entrepreneur ne peut invoquer l'erreur invincible “s'il a négligé de mettre en oeuvre **tous les moyens** qui étaient normalement et facilement à sa portée pour éviter un accident prévisible” (Tribunal de Commerce de Courtrai 26/12/72 - JT 21/01/84);

Qu'il a été également jugé que la simple connaissance de l'existence de câbles oblige l'entrepreneur à rechercher leur localisation précise (Appel Mons, 06/11/85);

Que, par ailleurs, les plans ne peuvent être rigoureusement précis; Ils indiquent davantage l'existence des câbles que leur emplacement (Appel Liège 3ème Ch., 23/06/82);

Attendu qu'en l'espèce, il est patent que la S.A. Entreprises NONET n'a pas mis tous les moyens en oeuvre qui étaient à sa portée pour éviter un accident prévisible;

Que la preuve de cette carence résulte à suffisance de l'aveu même fait par la demanderesse sur opposition à l'Expert VERBOIS mandaté par sa compagnie d'assurances;

Qu'en effet, ce dernier déclare, dans un courrier daté du 17 février 1987 adressé à la Société ZURICH;

“L'entrepreneur n'avait pas demandé personnellement les plans des installations souterraines de l'UNERG; il les avait obtenus par l'intermédiaire des Entreprises SODRAEP. Il me précisa cependant: pour effectuer des petits travaux du type d'une entrée de garage, il n'avait pas le temps de les demander”;

Qu'il est donc acquis que le plan dont la demanderesse sur opposition relève les imprécisions pour tenter de s'exonérer de sa responsabilité n'a pas été demandé par celle-ci à la défenderesse sur opposi-

tion, laquelle aurait pu, dans cette éventualité, émettre des réserves;

Qu'il apparaît également que la demanderesse sur opposition n'a pas jugé utile de provoquer une concertation préalable en vue d'obtenir les éclaircissements nécessaires auprès de la défenderesse;

Qu'elle n'a pas davantage procédé à un sondage pour vérifier si l'emplacement réel des installations souterraines correspondait bien aux indications du plan;

Bref, qu'il s'en déduit que l'entrepreneur n'a pris **aucune mesure** susceptible de localiser l'installation souterraine et corrélativement susceptible d'éviter un accident prévisible;

Attendu partant qu'il est incontestable que la S.A. Entreprises NONET commit un ensemble de fautes en relation causale avec l'accident et doit, en conséquence, réparer le préjudice subi par la S.A. UNERG, préjudice dont la hauteur n'est pas contestée par elle;

PAR CES MOTIFS,

Nous Juge de Paix suppléant, statuait contradictoirement et en premier ressort;

Ecartant comme non fondées toutes conclusions autres plus amples ou contraires;

Recevons l'opposition mais la disons non fondée;

Confirmons dès lors, en toutes ses dispositions, le jugement auquel opposition;

Condamnons la demanderesse sur opposition aux frais et dépens des deux instances, non liquidés par elle faute d'état et liquidés à la somme de 7.653F par la défenderesse sur opposition.

“... ”

TRIBUNAL DE COMMERCE DE NAMUR - 14 JANVIER 1992

Siège: F. Royaux

Avocats: Me Laurent loco Me Mélan et Me Kerkbofs

UNERG C/ HOTTAT

Bris de câbles souterrains • Câble enfoui dans une masse de béton • Obligation de localisation

Beschadiging van ondergrondse kabels • Kabel ingewerkt in een betonmassa • Lokalisatieplicht

Un entrepreneur a l'obligation de localiser les câbles, repérés sur plan, préalablement à tout travail de terrassement. Une localisation précise du câble permettrait de constater le tracé réel de celui-ci et, éventuellement son enfouissement dans une masse de béton.

Een aannemer is verplicht om, vóór de aanvang van de grondwerken, de op plan aangeduide kabels te lokaliseren. Door een precieze lokalisatie, kan het werkelijke tracé van de kabel worden vastgesteld alsook de eventuele inwerking ervan in een betonmassa.

“...
EXPOSE DU LITIGE

La demanderesse postule la réparation du dommage causé par le défendeur à un câble de son réseau de distribution d'électricité haute tension, le 27/11/1987, rue Marcel Gourdin à Belgrade lors de travaux de terrassement pour la mise en place d'un câble appartenant à la R.T.T., le dommage étant évalué à la somme de 49.913 F, à majorer des intérêts compensatoires depuis le 27/11/1987;

Le défendeur soutient que sa responsabilité ne peut être engagée, le câble litigieux enfoui dans le béton n'étant pas repérable puisqu'enfoui au sein d'une masse de béton;

DISCUSSION

Attendu qu'il apparaît du dossier que lors du constat rédigé le jour de l'accident, soit le 27/10/87, aucune allusion n'est faite à la solidarité du câble avec la maçonnerie, situation qui sera dénoncée par le rapport de l'expert de la compagnie du défendeur en date du 08/12/87 et qui est présentée à l'heure actuelle comme un cas d'erreur invincible élisive de la responsabilité de l'entrepreneur;

Attendu que les photos versées aux débats ne sont pas explicites;

Attendu qu'il n'est pas contesté que l'entrepreneur se soit procuré le plan lui permettant de repérer le câble;

Attendu qu'il résulte des Art. 260 bis et 192 du Règlement Général sur les installations électriques rendu obligatoire par A.R. du 10/03/87, que l'entrepreneur a l'obligation essentielle et préalable de localiser les câbles souterrains; (Cour de Cassation 26/11/85, JT 1987, p. 408 et 409);

Attendu qu'une localisation précise du câble litigieux impliquait nécessairement pour l'entrepreneur de constater que le câble disparaissait éventuellement dans une masse de béton et de prendre toutes précautions pour découvrir le câble;

Attendu que si cette tâche était impossible comme il le plaide, il lui appartenait de formuler les plus expresses réserves auprès de la demanderesse, avant de poursuivre son travail de terrassement;

Qu'en continuant le travail de terrassement au marteau pic, à l'aveuglette, l'entrepreneur a enfreint les Art. 260 bis

et 192 du Règlement Général sur les installations électriques et a engagé sa responsabilité sur pied des Art. 1382 et 1383 du C.C.;

Attendu que le montant du dommage n'est pas contesté;

Vu les articles 1, 9, 30, 32 à 38, 40 et 41 de la loi du 15 juin 1935;

PAR CES MOTIFS:

LE TRIBUNAL DE COMMERCE

Statuant contradictoirement:

Dit la demande recevable et fondée;

En conséquence, condamne le défendeur à payer à la demanderesse la somme de 49.913 F, à augmenter des intérêts compensatoires puis judiciaires depuis le 27/11/87 jusqu'au complet paiement;

Condamne le défendeur aux dépens de l'instance liquidés, en ce qui le concerne à la somme de 4.950 F et en ce qui concerne la demanderesse à la somme de 9.961 F.

...”

TRIBUNAL DE COMMERCE DE NIVELLES - 15 OCTOBRE 1992

*Siège: Mme Collard-Bovy, Présidente
Avocats: Me Dumont, loco Me Glansdorff, Me Maricot*

ELECTRABEL C/ S.P.R.L. LES ENTREPRISES MELIN - S.C. LES ASSURANCES FEDERALES

**Bris de câbles souterrains • Plan imprécis
• Obligation de localisation de l'entrepreneur • Accotement proche de la voirie**

En l'absence de toutes données renseignant ou permettant même de présumer la présence d'un câble, l'entrepreneur se trouve effectivement devant un cas d'erreur invincible et aucune faute ne peut lui être reprochée si, contre toute attente, il tranche un câble "fantôme".

Il n'en est pas de même lorsque l'entrepreneur connaît l'existence du câble, après consultation d'un plan communiqué sous réserve à titre indicatif et dont l'entrepreneur connaît l'imprécision.

Il a dans ce cas l'obligation de prendre toutes mesures en vue de la localisation du câble, aussi bien en vertu de l'obligation générale de prudence qui s'impose à lui qu'en vertu de dispositions des arrêtés royaux du 05/08/1974 inclus dans le RGPT (art. 260 bis) et du 10/03/1981 instituant le règlement général sur les installations électriques.

A propos de cette obligation de localisation, il faut observer que l'accotement est en soi proche de la voirie, de sorte que la présence d'un câble (au tracé réel par hypothèse imprécis) renseigné en voirie sans indication de distance au bord n'est pas de nature à donner à un entrepreneur prudent la certitude qu'aucun risque n'existe dans la bande contiguë que constitue l'accotement.

Beschadiging van ondergrondse kabels • Onnauwkeurig plan • Localisatieplicht van de aannemer • Berm vlakbij openbare weg

Bij gebrek aan enig gegeven waaruit de aanwezigheid van een kabel blijkt of kan verondersteld worden, staat de aannemer inderdaad voor een geval van onoverwinnelijke dwaling en kan hem geen schuld ten laste worden gelegd, wanneer hij tegen alle verwachtingen in, een "spookkabel" raakt.

Dit is niet zo wanneer de aannemer het bestaan van de kabel kent, na inzage van een plan dat ter informatie en onder voorbehoud werd overhandigd en waarvan de aannemer de onnauwkeurigheid kent.

In dergelijk geval is de aannemer verplicht alle maatregelen te treffen tot localisatie van de kabel, zowel krachtens de hem opgelegde algemene zorgvuldigheidsplicht, als krachtens de in het ARAB opgenomen bepalingen van de koninklijke besluiten van 05/08/1974 (art. 260 bis) en van 10/03/1981 ter invoering van het algemeen reglement op de elektrische installaties.

Wat de localisatieplicht betreft, dient te worden opgemerkt dat de berm zich van nature vlakbij de weg bevindt, zodat een onder de verharde weg opgegeven kabel (zonder vermelding van de afstand tot de kant) niet van aard is om aan een voorzichtige aannemer de zekerheid te geven dat geen risico bestaat in de aangrenzende zone, nl. de berm.

“...
OBJET DE LA DEMANDE

Attendu que l'action tend à la condamnation de la S.P.R.L. ENTREPRISES MELIN au paiement de la somme de 65.238 F en principal outre les intérêts compensatoires, judiciaires et les dépens, à entendre déclarer le jugement commun à la S.C. LES ASSURANCES FEDERALES et dire pour droit que les indemnités éventuellement dues par elle à la S.P.R.L. MELIN seront saisies et privilégiées dans le chef de la demanderesse;

LES FAITS

La S.P.R.L. MELIN exécutait des travaux de voirie à Braine-l'Alleud et, plus particulièrement, ainsi qu'elle le précise, le renouvellement de la voirie et de l'égouttage de la route provinciale;

La S.P.R.L. MELIN avait informé la demanderesse de son intention d'effectuer des travaux et lui avait demandé, par lettre du 23/09/87, les plans de pose et de repérage de ses installations que celle-ci avait communiqué le 09/10/87;

Le 18/10/87, alors qu'elle procédait à l'enlèvement de la bordure de l'accotement au moyen d'une machine Poclair, la S.P.R.L. MELIN arracha un câble souterrain à haute tension enfoui à une profondeur de 40 cm;

Un constat amiable d'accident a été dressé contradictoirement et signé par les parties le 29/10/87;

A la demande des ASSURANCES FEDERALES, le bureau SINEXPERT a été chargé de procéder à une expertise qui s'est tenue le 04/02/88;

Le câble arraché dans l'accotement était renseigné -sur plan- dans la voirie mais ni le plan ni le constat amiable ne donnent l'indication précise de la situation du câble par rapport à la bordure;

Le bureau SINEXPERT évalue l'écart entre position sur plan et situation réelle à 1 m 50 environ, rappelle que la profondeur réglementaire est de 60 cm et en conclut que la S.P.R.L. MELIN a été placée "devant un obstacle invincible";

DISCUSSION

Attendu que la S.P.R.L. MELIN ne conteste par avoir arraché le câble sous-terrain à haute tension mais conteste par contre toute responsabilité, estimant que son préposé se trouvait devant une situation totalement imprévisible;

Qu'elle relève que le plan de repérage qui lui avait été communiqué par la demanderesse renseignait le câble litigieux à l'intérieur de la voirie et non dans l'accotement, alors que c'est pourtant là qu'il fut arraché;

Que la S.P.R.L. MELIN en conclut qu'il existait entre l'enfouissement réel du câble dans l'accotement et sa position renseignée au plan une différence qui a induit son préposé en erreur;

Qu'elle souligne que le bureau SINEXPERT a évalué l'écart à environ 1 m 50 et qu'en outre ce câble n'était enfoui qu'à 40 cm au lieu de 60 cm de sorte que la S.P.R.L. MELIN estime que l'accident trouve sa cause dans la communication erronée d'informations émanant de la demanderesse, considérant que cette dernière se doit de communiquer des renseignements exacts quant à la situation des installations souterraines dont elle est propriétaire et qu'à défaut, elle engage sa responsabilité;

Attendu que la demanderesse fait valoir, quant à elle, que sa lettre d'accompagnement de la communication des plans adressée à la S.P.R.L. MELIN le 09/10/87 attirait l'attention de celle-ci sur les éléments suivants:

- les indications du plan ne sont que des données permettant de délimiter la zone où se situent les installations;

- les canalisations peuvent présenter des écarts au moins égaux à la largeur de leur tranchée;

- des modifications peuvent s'être produites depuis l'établissement des plans (par travaux de voirie, glissements de terrain, etc); suivant un rappel de la réglementation existante (Arrêté Royal 05/08/74 et Arrêté Royal 10/03/81) et de la faculté de demander tous renseignements complémentaires;

Que la demanderesse admet qu'il existait une différence entre le plan et le terrain mais qu'elle considère que rien ne permet d'estimer l'écart réel à 1 m 50 et qu'elle relève qu'en tout état de cause, l'entrepreneur qui reçoit un plan imprécis doit soit demander des précisions, soit opérer des sondages afin de localiser l'emplacement du câble;

Qu'ainsi que la demanderesse le rappelle à juste titre, les plans sont essentiellement destinés aux services qui les établissent pour leurs besoins propres et qu'ils ne sont communiqués aux tiers qui les demandent qu'avec des réserves relatives tant à l'exactitude initiale qu'à la survenance des modifications de sorte que ces plans, qui techniquement ne peuvent être et rester exacts, constituent bien plus le signalement indispensable de la présence d'une canalisation qu'une indication de sa position précise;

Qu'en l'espèce, il n'est pas contesté que la S.P.R.L. MELIN n'a demandé aucune précision et n'a pas procédé à des sondages, alors qu'elle relève elle-même que les plans transmis ne contenaient pas d'indication quant à la position du câble à l'intérieur de la voirie par rapport à la bordure, de sorte qu'elle se trouvait incontestablement en présence de plans imprécis, établis au surplus en 1977, soit 10 ans avant les travaux à entreprendre;

Attendu que la S.P.R.L. MELIN estime que l'obligation de localiser les câbles n'est nullement absolue et qu'elle invoque un arrêt de la Cour de Cassation du 26/10/90 (R.W. 1990-91, 993) aux termes duquel l'entrepreneur qui, après réception du plan, n'a pas consulté le propriétaire et n'a pas localisé le câble, n'a pas commis de faute, dans la mesure où il n'existait pas la moindre donnée qui

indiquait la présence d'un câble ou qui aurait pu en laisser supposer la présence;

Qu'il est évident que dans l'hypothèse de l'absence de toutes données renseignant ou permettant même de présumer la présence d'un câble, l'entrepreneur se trouve effectivement devant un cas d'erreur invincible et qu'aucune faute ne peut lui être reprochée si, contre toute attente, il tranche un câble "fantôme";

Attendu que la S.P.R.L. MELIN tente de faire application en cas d'espèce de l'arrêt de Cassation cité, en créant une scission fictive entre voirie et accotement, considérant que si un câble est renseigné en voirie, l'accotement apparaît quant à lui comme une zone sans risque où elle peut travailler sans investigations ou informations complémentaires préalables;

Qu'il apparaît toutefois que l'accotement est forcément en soi proche de la voirie de sorte que la présence d'un câble (au tracé réel par hypothèse imprécis) renseigné en voirie sans indication de distance au bord n'est pas de nature à donner à un entrepreneur prudent la certitude qu'aucun risque n'existe dans la bande contiguë qu'est l'accotement;

Que l'on ne se trouve dès lors pas dans un cas comparable à celui visé par l'arrêt précité;

Qu'en outre, en l'espèce les travaux consistaient dans l'enlèvement de la bordure de l'accotement et se déroulaient donc à la **jonction** de celui-ci avec la voirie, laquelle contenait, selon les plans, un câble à haute tension qui, vu le danger qu'il peut présenter, devait inciter l'entrepreneur à redoubler de prudence.

Que dans ces circonstances, la S.P.R.L. MELIN peut difficilement soutenir qu'il n'existait aucun risque imaginable à l'endroit de ses travaux en bordure de voirie;

Qu'elle se devait par conséquent, tant en vertu de l'obligation générale de prudence qui s'impose à elle que des dispositions des Arrêtés Royaux du 05/08/74 inclus dans le RGPT (article 260 bis) et du 10/03/81 instituant le règlement général sur les installations électriques, de prendre toutes mesures en vue de la localisation du câble;

Que la S.P.R.L. MELIN ne pouvait se limiter, connaissant l'existence d'un câble à haute tension, à la consultation du plan communiqué sous réserve à titre indicatif et dont elle relève elle-même l'imprécision, de sorte qu'à défaut de toute investigation et information complémentaire, l'écart de 1 m 50 qu'elle invoque n'est pas déterminant et n'est, en outre, pas établi s'agissant d'une estimation (d'ailleurs unilatérale) faite en l'absence d'indication précise de la distance au bord tant du tracé théorique du câble litigieux que de l'endroit de son arrachement;

Attendu par conséquent que l'imprudence fautive de la S.P.R.L. MELIN est la cause directe du dommage de sorte que l'action dirigée contre elle apparaît pleinement fondée;

Qu'il y a lieu de déclarer le présent jugement commun à la seconde défenderesse,

assureur de la responsabilité civile de la S.P.R.L. MELIN et de faire droit à la demande tendant à autoriser, au profit de la demanderesse, la saisie entre les mains de la seconde défenderesse des indemnités dues par elle à son assurée et de les dire privilégiées dans le chef de la demanderesse;

PAR CES MOTIFS:

LE TRIBUNAL,

Statuant contradictoirement,

Vu la loi du 15/06/35 sur l'emploi des langues en matière judiciaire;

Donne acte à la demanderesse de sa reprise d'instance;

Déclare la demande redevable et fondée;

Condamne la première défenderesse à payer à la demanderesse la somme de soixante cinq mille deux cent trente huit francs outre les intérêts compensatoires depuis le 28/10/87 et les intérêts judiciaires;

La condamne aux dépens liquidés à dix mille sept cent quarante cinq francs pour la demanderesse et à cinq cent cinquante francs pour chacune des défenderesses;

Déclare le présent jugement commun à la seconde défenderesse et dit pour droit que les indemnités dues par elle à la première défenderesse en vertu du contrat d'assurance seront saisies entre ses mains au profit de la demanderesse et privilégiées dans son chef;

Autorise l'exécution du présent jugement nonobstant tout recours, sans caution ni cantonnement;

..."

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN - 9 MAART 1992

2de Kamer

Zetelend: dhr Donckers, voorzitter, bb. Van De Velde en Lenders
Advocaten: mr. Mullens en mr. Vrints

N.V. EBES T/ N.V. ALGEMENE BOUWONDERNEMINGEN VAN RIEL EN VAN DEN BERGH

Beschadiging van ondergrondse kabels • Onvolledigheid van het plan • Lokalisatie- plicht

De onvolledigheid van het plan maakt het nog niet onjuist. Bij aandachtige lezing van het plan zou de aannemer vastgesteld hebben dat de kabel in werkelijkheid lag op de plaats aangegeven op het plan. Het niet lokaliseren van de kabel en de foutieve lezing van het plan staat in rechtstreeks oorzakelijk verband met de schade.

Bris de câbles souterrains • Plan incom- plet • Obligation de localisation

Un plan incomplet n'est pas forcément un plan erroné. Si l'entrepreneur avait étudié le plan à fond, il aurait constaté que le câble se trouvait en réalité à l'endroit indiqué sur le plan. La non-localisation du câble et la lecture erronée du plan constituent un lien de causalité direct avec le dommage.

“...
Overwegende dat geïntimeerde ten onrechte aanvoert dat haar vóór de aanvang van de werken een verkeerd plan overhandigd werd; dat het wel zo is dat op het bedoeld plan het Quick-gebouw

niet getekend staat omdat dat gebouw nog niet bestond toen het plan opgemaakt werd maar dat deze onvolledigheid het plan niet onjuist maakt; dat de aangestelden van geïntimeerde onmiddellijk zouden bemerkt hebben dat het

Quick-gebouw nog niet op het plan stond wanneer zij een beetje aandachtig zouden geweest zijn; dat het wijst op een gebrek aan aandacht en voorzorg, zo niet aan de vereiste deskundigheid, dat zij de boord van de parking, die evenwijdig

dig loopt met de beschadigde kabel, als de zijmuur van het Quick-gebouw aanzagen daar die boord een lengte had van ± 28 meter en de gezegde zijmuur maar 14,10 meter lang is; dat de parking trouwens veel ruimer was dan het Quick-gebouw toen was, nl. diepte ongeveer 28 meter en breedte ± 40 meter waar het Quick-gebouw slechts ± 17 meter breed en 14,10 meter diep was (op te merken dat het sedertdien merkkelijk vergroot werd); dat daarenboven de parking aan het G.B.-hoofdgebouw grenst, terwijl het Quick-gebouw op ± 14 meter van dat gebouw stond (staat); dat, tenslotte, nergens op het plan de vermelding stond "Quick-Gebouwen";

Overwegende dat de kabel in werkelijkheid lag op de plaats aangegeven op het plan; dat het plan dus technisch juist was maar de aangestelden van geïntimeerde het onvoldoende hebben bestudeerd en als gevolg daarvan de kabel 4,5 meter verder van de parking situeerden dan waar hij in werkelijkheid en zoals op het plan aangegeven lag;

Overwegende dat erin die voorwaarden geen sprake kan zijn van onoverwinnelijke dwaling in hoofde van geïntimeerde en evenmin van enige fout in hoofde van de bouwheer, zijnde G.W.-Inno-B.M.;

Overwegende dat appellante doet gelden dat geïntimeerde heeft nagelaten haar voorafgaandelijk te raadplegen; dat zulks inderdaad het geval is maar dat uit de stukken blijkt en door appellante niet wordt ontkend, dat zo geïntimeerde haar geraadpleegd had zij hetzelfde plan zou bekomen hebben als datgene dat haar bezorgd werd door de bouwheer; dat er dus geen oorzakelijk verband is tussen de niet-raadpleging door geïntimeerde van de diensten van appellante en de schade;

Overwegende dat appellante verder aanvoert dat geïntimeerde heeft nagelaten de kabel te localiseren; dat inderdaad geïntimeerde de verplichting had de kabel te localiseren krachtens art.192 van het algemeen reglement op de elektrische installaties (K.B. van 10 maart 1981); dat localiseren wil zeggen: "de nodige peilingen uitvoeren om de juiste ligging

van de kabel, aangeduid op het plan, te bepalen"; dat zij zulks nagelaten heeft daar zij anders geconstateerd zou hebben dat de kabel niet lag waar zij hem verkeerdelijk situeerde;

Overwegende dat de nalatigheid van geïntimeerde die erin bestaat de kabel niet te hebben gelocaliseerd -zulks in strijd met art.192 van de K.B. van 10 maart 1981- alsmede haar verkeerde en foutieve lezing van het plan, in rechtstreeks oorzakelijk verband staan met de schade;

Overwegende dat, waar geïntimeerde in bezit gesteld was van juiste plans, de afwezigheid van merktekens haar schuld niet wegneemt; dat de kabel wel degelijk lag in het gabarit van haar werken daar hij anders niet beschadigd zou geworden zijn;

Overwegende dat geïntimeerde als uitvoerster van de werken de bovenaangegeven fouten beging en ervoor verantwoordelijk is; ..."

COUR D'APPEL DE LIEGE - 26 FEVRIER 1993

Siège: M. Caprassé, Président

Avocats: Me Mélan et Me Hoc loco Me D'Heur

ELECTRABEL C/ S.A. TRAVARO

Bris de câbles souterrains • Plan erroné • Obligation de localisation de l'entrepreneur • Sondage insuffisant • Arrêt du repérage sous la voirie

La responsabilité de l'entrepreneur et du distributeur d'énergie est partagée lorsque, d'une part, la localisation du câble sur plan et la situation réelle diffère de plus de 3,46 m et que, d'autre part, l'entrepreneur a arrêté les sondages à l'endroit où ceux-ci devenaient non pas impossibles à effectuer mais seulement plus difficiles; commettant ainsi une imprudence en relation directe avec le dommage.

Beschadiging van ondergrondse kabels • Foutief plan • Lokalisatieplicht van de aannemer • Onvoldoende peiling • Stopgezet- te opsporing onder de openbare weg

De verantwoordelijkheid van de aannemer en van de energieverdeler is gedeeld wanneer, enerzijds, de ligging van de kabel op het plan meer dan 3,46 m afwijkt van de reële situatie en, anderzijds, de aannemer de peilingen gestaakt heeft op een plaats waar deze nog niet onmogelijk waren maar enkel moeilijk; zo werd een onvoorzichtigheid begaan die rechtstreeks met de schade verband houdt.

“...

Vu le jugement rendu le 15 février 1990 par le Tribunal de Commerce de Namur dont aucun acte de signification n'est produit;

Vu l'appel interjeté le 22 août 1990 par la S.A. ELECTRABEL;

Vu les conclusions des 30 septembre et 20 novembre 1992;

Attendu que l'objet de l'action et les circonstances du litige ont été correctement relatés par les premiers juges; que la Cour se réfère à leur exposé, tiré d'éléments révélés par le rapport de l'expert judiciaire, sous réserve de ce qui sera dit ci-dessous concernant l'identification des câbles découverts par l'intimée lors du sondage;

Attendu, certes, que la S.A. TRAVARO ne s'est pas contentée de prendre uniquement connaissance des plans qui lui avaient été remis à l'époque par la S.A. UNERG mais qu'elle a en outre, comme elle en avait d'ailleurs l'obligation, procédé à des sondages destinés à localiser le câble haute tension appartenant à l'appelante;

Attendu qu'avant même que l'expert Boreux soit désigné par le jugement avant dire droit du 31 janvier 1985, l'intimée avait fait appel à l'ingénieur civil Ligot afin d'examiner le problème des responsabilités (cf. conclusions d'instance de l'intimée du 25 octobre 1984); que ce dernier a déposé un rapport, non produit aux débats devant la Cour, mais qui a servi de base aux constatations de l'expert judiciaire;

Qu'il est important de relever à cet égard que le sieur Goffin, représentant de l'intimée, a déclaré à l'ingénieur Ligot "avoir fait exécuter des sondages entre l'égout existant et le filet d'eau, y avoir trouvé deux câbles (probablement de la R.T.T.) mais pas le câble HT (UNERG); les sondages n'ont pas été effectués sous le filet d'eau" (cf. rapport de l'expert judiciaire Boreux, p. 12 - 1er al., p. 13 point 10, p. 38 - 2ème al.);

Que ce n'est qu'au cours des opérations d'expertise judiciaire, et plus précisément lors de la réunion de conciliation du 17 décembre 1985 que le sieur Goffin a fait valoir que le second câble révélé par les sondages a été "non identifié formellement mais attribué à l'UNERG puisque garni d'un couvre-câble en béton" (p. 18 du rapport, point 2.2.b); que, de manière critiquable, l'expert Boreux semble en induire d'emblée, et ce, sans exprimer la moindre réticence à l'égard de cette nouvelle version donnée plusieurs années après les faits, que l'entrepreneur a pu considérer que ce deuxième câble était celui appartenant à l'appelante (p. 38, 39 et 40 du rapport);

Attendu qu'il est en tout cas constant que les sondages ont été limités à la partie comprise entre l'égout existant et le filet d'eau et qu'ils ne se sont donc pas poursuivis ni sous le filet d'eau ni sous la voirie;

Que l'intimée reconnaît qu'elle a arrêté lesdits sondages lorsqu'elle est arrivée à hauteur de la chaussée; qu'elle invoque tout au plus la difficulté mais non l'impossibilité de poursuivre le repérage sous la voirie (point 2.2.e., p. 18 et 19 du rapport d'expertise ainsi que point 2.4.b., p. 26);

Attendu que la S.A. TRAVARO n'établit pas qu'elle se serait réellement trouvée dans un cas d'erreur invincible; qu'au contraire, en s'abstenant de prendre contact avec les services de l'appelante pour procéder au balisage sur place - alors qu'elle avait constaté ou aurait dû constater d'une part que le câble haute tension qu'elle devait rencontrer ne se trouvait pas à l'endroit (ou à proximité immédiate) où le plan semblait le désigner et d'autre part que le câble non identifié qu'elle avait rencontré ne se trouvait pas lui non plus en conformité avec le plan - l'intimée s'est privée d'une occasion de situer avec certitude l'emplacement de la canalisation à préserver et a ainsi commis une imprudence en relation directe avec le dommage, ce qui justifie qu'elle supporte à tout le moins une part de responsabilité comme il sera dit ci-après;

Attendu par ailleurs que l'on ne peut s'empêcher de constater qu'en raison de l'important décalage relevé entre la situation réelle et la localisation sur plan (3,46 mètres), il eut mieux valu que l'appelante s'abstienne, en précisant le motif, de communiquer un plan à ce point erroné; que le devoir d'information du propriétaire de la canalisation, s'il peut se concevoir avec une marge d'erreur même pour un conduit rigide, doit s'entendre de façon raisonnable et ne peut s'exercer sans faute s'il induit véritablement en erreur l'entrepreneur qui, n'ayant pas l'obligation de faire le repérage contradictoire, voudrait faire progresser ses travaux en se fixant sur des points a priori fiables;

Attendu que, compte tenu de l'importance égale des fautes respectives qui sont toutes deux à la base du dommage, il y a lieu de partager par moitié les responsabilités de l'accident;

Que le montant postulé n'étant pas discuté, l'appelante peut donc prétendre à une indemnité en principal de 209.324, soit 104.662 F; 2

PAR CES MOTIFS:

Vu l'article 24 de la loi du 15 juin 1935 sur l'emploi des langues,

LA COUR, statuant contradictoirement,

Reçoit l'appel,

- Emendant le jugement entrepris, dit pour droit que l'intimée a commis, elle aussi, une faute en relation causale nécessaire avec le dommage tel qu'il s'est produit;
- Condamne en conséquence l'intimée à payer à l'appelante 104.662 F à majorer des intérêts compensatoires depuis le 17 septembre 1980;
- Compense les indemnités de procédure et condamne l'intimée à la moitié des autres dépens envers l'appelante, soit selon état déposé, 47.118 ou 23.559 F. 2

..."

TRIBUNAL DE PREMIERE INSTANCE DE CHARLEROI - 5 MARS 1993

Siège: Mme Vanderstraeten

Avocats: Me Mélan, Me Gailly et Me Tassin

S.A. UNERG C/ DANIEL VAN COMPERNOLLE - S.A. ROYALE BELGE

**Dommage aux câbles électriques aériens
• Feu de paille • Responsabilité du gardien
de la chose**

Schade aan elektrische luchtlijnen • Brandend stro • Aansprakelijkheid van de bewaarder van de zaak

Le conducteur du tracteur dont le pot d'échappement rejetait des étincelles, embrasant ainsi la paille qu'il transportait et endommageant par la même occasion les câbles électriques situés au dessus du tracteur, est responsable du vice de la chose dont il a la garde.

De bestuurder van de tractor, waarvan de knalpot vonken ontwikkelde zodat het vervoerde stro vuur vatte en schade berokkend werd aan de boven de tractor gelegen elektrische kabels, is verantwoordelijk voor het gebrek van de zaak waarvan hij de bewaarder is.

“...

Attendu que les demandes de la S.A. UNERG, actuellement POWERFIN et de la S.A. ROYALE BELGE, subrogée à son assuré, ont pour objet la réparation des dommages qu'elles ont respectivement subi le 14 juillet 1989 à la suite de l'incendie de la paille se trouvant sur les remorques du tracteur du défendeur;

Attendu que les demandes sont recevables;

Attendu que le défendeur circulait à Les Bons Villers au volant de son tracteur lorsque la paille qu'il transportait sur la première remorque tractée s'enflamma;

Que le feu se propagea rapidement et le défendeur laissa sur place son convoi en flamme qui endommagea notamment les maisons voisines et les câbles électriques;

Attendu qu'il n'est pas contesté que le feu s'est déclaré de façon tellement subite que le défendeur n'a eu d'autre solution, pour sauver sa vie, que de quitter très rapidement son tracteur avant d'avoir eu le temps de l'éloigner des maisons et des câbles électriques (conclusions du défendeur p. 1);

Que n'est dès lors pas établie la faute que les parties demandresses reprochent au défendeur consistant en l'abandon du

convoi sans se soucier de l'environnement;

Que n'est pas davantage établie la faute du défendeur qui aurait transporté de la paille, matière inflammable avec un tracteur dont le pot d'échappement rejetait des étincelles alors que lors de son audition du 15 juillet 1989, le défendeur n'a émis qu'une hypothèse (il me semble ...) et qu'il n'est pas démontré que le phénomène décrit lui était connu avant les faits;

Attendu que se fondant sur l'article 1384 al. 1 du Code Civil, les parties demandresses doivent établir l'existence du vice de la chose que conteste le défendeur;

Qu'à tort celui-ci prétend imposer aux parties demandresses la preuve de la cause de l'incendie alors que la chose dont il a la garde est la paille;

Que celle-ci enflammée présente incontestablement une caractéristique anormale qui en constitue le vice ainsi que le font valoir à bon droit les parties demandresses;

Que pour échapper à sa responsabilité sur pied de l'article 1384 du Code Civil, le défendeur devrait prouver que le dommage subi par celles-ci a une autre cause que l'incendie de la paille ce qui serait évidemment contraire aux faits;

Que la circonstance que le vice de la chose serait dû à une cause étrangère n'exonère pas le gardien de la chose de sa responsabilité (Cass. 5 juin 1987 Pas. 1987, I, 1220);

Que dès lors les demandes sont fondées en leur principe;

Que l'évaluation des dommages à laquelle procèdent les parties demandresses dans les pièces qu'elles déposent ne fait l'objet d'aucune critique;

Que les montants postulés doivent être alloués;

PAR CES MOTIFS:

LE TRIBUNAL,

Statuant contradictoirement,

Vu les articles 1.9.30.32.34 à 37.40 et 41 de la loi du 15 juin 1935 sur l'emploi des langues en matière judiciaire, usage de la langue française ayant été fait;

Donne acte à la S.A. ROYALE BELGE de son intervention volontaire;

Reçoit les demandes;

Les dit fondées;

<p>Condamne le défendeur à payer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - à la S.A. UNERG, actuellement S.A. POWERFIN, la somme de 112.518 F, intérêts compensatoires à dater du 14 juillet 1989 jusqu'au jour du présent jugement, les intérêts judiciaires ensuite jusqu'à parfait paiement; - à la S.A. ROYALE BELGE la somme de 51.840 F, les intérêts compensatoires à dater du 30 août 1989 jusqu'au jour du présent jugement, les intérêts judiciaires ensuite jusqu'à parfait paiement; 	<p>Délaisse au défendeur ses dépens dans la présente instance et le condamne à payer à la S.A. UNERG, actuellement S.A. POWERFIN, les dépens de celle-ci dans la présente instance non liquidés et à la S.A. ROYALE BELGE les dépens de celle-ci dans la présente instance liquidés à 5.250 F;</p> <p>Dit n'y avoir lieu d'autoriser l'exécution provisoire du présent jugement.</p> <p>..."</p>	<p>Remarque</p> <p><i>Ce jugement est frappé d'appel.</i></p> <p>Opmerking</p> <p><i>Tegen dit vonnis werd beroep aangekend.</i></p>
--	--	--

TRIBUNAL DE PREMIÈRE INSTANCE DE CHARLEROI - 5 FEVRIER 1991

3ème Chambre

Siège: M. Piret, Vice-Président
Avocats: Me De Hennault loco Me Demoisy

S.A. ELECTRABEL C/ S.P.R.L. ROUSSEAU

Bris de câbles souterrains • Plan non conforme à la réalité • Obligation de localisation

Beschadiging van ondergrondse kabels • Planafwijking • Lokalisatieplicht

L'entrepreneur ne peut prêter une "confiance aveugle" aux plans de situation et doit localiser les câbles avant la mise en oeuvre d'engins mécaniques.

De aannemer mag geen "blind vertrouwen" stellen in de situatieplans en moet de kabels lokaliseren alvorens mechanische werktuigen te gebruiken.

La localisation a précisément pour effet de pallier aux éventuelles erreurs de plans.

Het doel van de lokalisatie is juist zich te beveiligen tegen de gevolgen van eventuele vergissingen op plan.

Il n'y a pas d'erreur invincible, lorsque l'accident aurait pu être évité par localisation.

Er is geen sprake van onoverwinnelijke dwaling wanneer het ongeval door lokalisatie had kunnen voorkomen worden.

“...
Attendu que l'appelante fait grief au premier juge d'avoir dit que la responsabilité de la défenderesse, ici intimée n'était pas engagée parce qu'aucune faute n'était démontrée à charge de son préposé;

Attendu que l'entrepreneur de travaux de voirie ne peut prêter une confiance aveugle aux plans de situation des câbles et canalisations qui lui sont remis par les sociétés distributrices de gaz et d'électricité: il est averti par l'expérience et par les

mises en garde des dites sociétés de la fiabilité très relative de ces plans;

Attendu que l'obligation générale de prudence qui pèse sur l'entrepreneur implique que, tant avant que pendant l'exécution des travaux, celui-ci adopte les mesures de précaution qui lui permettront d'éviter tous dommages prévisibles, le critère à prendre en considération étant celui du comportement de l'homme normalement prudent et avisé;

Attendu que l'entrepreneur qui sait travailler dans le voisinage de câbles ou canalisations doit localiser ceux-ci avant de mettre en oeuvre les engins mécaniques destinés aux creusement du sol, cette localisation ayant précisément pour effet de parer aux éventuelles erreurs des plans;

Attendu que seule l'erreur invincible s'apparentant à la force majeure permet à l'entrepreneur de s'exonérer de sa responsabilité en cas de bris de câble ou de canalisation;

Attendu qu'en l'espèce, il est constant que le préposé de l'intimée, qui opérait avec une pelle rétro "Caterpillar", rencontra la conduite de gaz litigieuse environ 1,20 m en deçà de l'endroit où elle était censée se trouver selon le plan fourni par l'appelante;

Attendu qu'une erreur de plan de cet ordre n'est pas de celles que l'intimée ne pouvait prévoir dans les circonstances de la cause; que l'accident aurait été évité

si la conduite avait été localisée précisément avant l'emploi de la pelle mécanique;

Attendu que la demande est dès lors fondée, contrairement à ce qu'a décidé le premier juge, le dommage subi par la demanderesse étant la conséquence du manquement fautif imputable à l'intimée ou à son préposé;

Attendu que l'appel est fondé;

PAR CES MOTIFS,

LE TRIBUNAL,

Statuant contradictoirement en degré d'appel,

(.....)

Condamne la défenderesse, ici intimée à payer à la demanderesse la somme de

ERRATA

1. In het tweede nummer van IUVIS werd op p. 58 punt 3 de publicatie van het Cassatiearrest van 28 juni 1991 aangekondigd. Het Cassatiearrest werd echter bij vergissing niet opgenomen in de rubriek rechtspraak.

In bijlage vindt U het arrest op een losbladige aanvulling, zodat het kan toegevoegd worden aan het vorig nummer.

2. In hetzelfde nummer 2 werd op p. 71 verkeerdelijk melding gemaakt van een uitspraak van het Hof van Beroep te Gent van 30 november 1990.

Het betreft hier geen uitspraak van het Hof van Beroep maar wel van de Rechterbank van Eerste Aanleg te Gent, zetelend in graad van hoger beroep.

1. En p. 58, point 3, du deuxième numéro de IUVIS la publication de l'arrêt de Cassation du 28 juin 1991 était annoncée. Cet arrêt de Cassation n'a toutefois par erreur pas été repris dans la rubrique jurisprudence.

Ci-joint vous trouverez l'arrêt sur une feuille séparée, de sorte qu'il puisse être inséré dans la revue précédente.

2. Dans le même numéro 2 il a été fait à la p. 71 erronément mention d'un jugement de la Cour d'Appel de Gand du 30 novembre 1990.

Il ne s'agit pas ici d'un jugement prononcé en Cour d'Appel mais bien d'un jugement du Tribunal de Première Instance de Gand, siègeant en degré d'appel.

*(B.S. en Publ. E.G. van 01.04.1993
tot en met 31.08.1993)*

WETGEVING

I. Elektriciteit

I.1. Elektriciteitsvoorziening

K.B. van 12 maart 1993 houdende benoeming van een lid van het Vast Elektrotechnisch Comité, B.S., 9 april 1993.

K.B. van 13 april 1993 houdende verklaring van openbaar nut van het aanleggen van elektrische leidingen, B.S., 19 mei 1993.

K.B. van 21 april 1993 houdende goedkeuring van wegvergunningen voor de aanleg van elektrische lijnen, B.S., 5 juni 1993.

K.B. van 10 mei 1993 houdende vernieuwing van mandaten als en benoeming tot leden van het Vast Elektrotechnisch Comité, B.S., 12 juni 1993.

K.B. van 18 mei 1993 houdende verklaring van openbaar nut van het aanleggen van elektrische leidingen, B.S., 5 juni 1993.

K.B. van 19 mei 1993 houdende goedkeuring van wegvergunningen voor de aanleg van elektrische leidingen, B.S., 23 juni 1993.

K.B. van 3 juni 1993 houdende verklaring van openbaar nut van het aanleggen van elektrische leidingen, B.S., 8 juli 1993.

K.B. van 3 juni 1993 houdende vernieuwing van het mandaat van leden van het Vast Elektrotechnisch Comité, B.S., 8 juli 1993.

*(M.B. et J.O.C.E. du 01.04.1993
au 31.08.1993)*

LEGISLATION

I. Electricité

I.1. Distribution d'électricité

A.R. du 12 mars 1993 portant nomination d'un membre du Comité permanent de l'Electricité, M.B., 9 avril 1993.

A.R. du 13 avril 1993 portant déclaration d'utilité publique de l'établissement de canalisations électriques, M.B., 19 mai 1993.

A.R. du 21 avril 1993 portant approbation de permissions de voirie pour l'établissement de canalisations électriques, M.B., 5 juin 1993.

A.R. du 10 mai 1993 portant renouvellement de mandats et nomination de membres du Comité permanent de l'Electricité, M.B., 12 juin 1993.

A.R. du 18 mai 1993 portant déclaration d'utilité publique de l'établissement de canalisations électriques, M.B., 5 juin 1993.

A.R. du 19 mai 1993 portant approbation de permissions de voirie pour l'établissement de canalisations électriques, M.B., 23 juin 1993.

A.R. du 3 juin 1993 portant déclaration d'utilité publique de l'établissement de canalisations électriques, M.B., 8 juillet 1993.

A.R. du 3 juin 1993 portant renouvellement du mandat de membres du Comité permanent de l'Electricité, M.B., 8 juillet 1993.

I.2. Algemeen Reglement op de Elektrische Installaties (A.R.E.I.)

M.B. van 16 maart 1993 tot wijziging van het M.B. van 27 juli 1981 waarbij verschillende normen bindend worden verklaard, de toelaatbare stroom in de elektrische leidingen wordt bepaald en de te volgen regels voor de keuze van de elektrische leidingen worden vastgesteld in uitvoering van de artikelen 11, 117 en 198 van het A.R.E.I., B.S., 4 mei 1993.

K.B. van 30 maart 1993 tot wijziging van het A.R.E.I. (art. 260), B.S., 11 juni 1993.

K.B. van 25 juni 1993 tot wijziging van het A.R.E.I. (art. 86), B.S., 14 juli 1993.

I.3. Veiligheidswaarborgen

M.B. van 16 maart 1993 houdende wijziging van het M.B. van 28 juli 1978 inzake de stekers en de aansluiting van beweegbare apparaten, genomen in uitvoering van het K.B. van 23 maart 1977 tot vaststelling van de veiligheidswaarborgen welke bepaalde elektrische machines, apparaten en leidingen moeten bieden, B.S., 4 mei 1993.

M.B. van 16 maart 1993 betreffende de verlengsnoeren met een koppelcontactstop of met tafelcontactdozen, met of zonder oprolmechanisme, B.S., 4 mei 1993.

M.B. van 18 juni 1993 houdende benoeming van een lid van de bij het K.B. van 23 maart 1977 tot vaststelling van de veiligheidswaarborgen welke bepaalde elektrische machines, apparaten en leidingen moeten bieden, ingestelde Vaste Commissie, B.S., 8 juli 1993.

M.B. van 22 juli 1993 houdende erkenning van laboratoria bedoeld in artikel 7 van het K.B. van 18 juni 1990 tot vaststelling van de veiligheidswaarborgen die de elektrische apparaten, die worden gebruikt bij de uitoefening van de menselijke geneeskunde en de diergeneeskunde, moeten bieden, B.S., 20 augustus 1993.

I.4. Meeteenheden

Nihil

I.5. Prijzen

M.B. van 20 april 1993 houdende bijzondere bepalingen inzake prijzen, B.S., 28 april 1993.

I.2. Règlement Général sur les Installations Electriques (R.G.I.E.)

A.M. du 16 mars 1993 modifiant l'A.M. du 27 juillet 1981 rendant obligatoires diverses normes, déterminant le courant admissible dans les canalisations électriques et fixant des règles à suivre pour le choix des canalisations électriques, en exécution des articles 11, 117 et 198 du R.G.I.E., M.B., 4 mai 1993.

A.R. du 30 mars 1993 modifiant le R.G.I.E. (art. 260), M.B., 11 juin 1993.

A.R. du 25 juin 1993 modifiant le R.G.I.E. (art. 86), M.B., 14 juillet 1993.

I.3. Garanties de sécurité

A.M. du 16 mars 1993 modifiant l'A.M. du 28 juillet 1978 concernant les fiches et les raccordements des appareils mobiles, pris en exécution de l'A.R. du 23 mars 1977 déterminant les garanties de sécurité que doivent présenter certaines machines, appareils et canalisations électriques, M.B., 4 mai 1993.

A.M. du 16 mars 1993 sur les cordons prolongateurs à socle mobile ou à socles multiples, avec ou sans dispositif enrrouleur, M.B., 4 mai 1993.

A.M. du 18 juin 1993 portant nomination d'un membre de la Commission permanente instituée par l'A.R. du 23 mars 1977 déterminant les garanties de sécurité que doivent présenter certaines machines, appareils et canalisations électriques, M.B., 8 juillet 1993.

A.M. du 22 juillet 1993 portant agrégation des laboratoires visés à l'article 7 de l'A.R. du 18 juin 1990 déterminant les garanties de sécurité que doivent présenter les appareils électriques utilisés en médecine humaine et vétérinaire, M.B., 20 août 1993.

I.4. Unités de mesure

Néant

I.5. Prix

A.M. du 20 avril 1993 portant dispositions particulières en matière de prix, M.B., 28 avril 1993.

I.6. Varia

Richtlijn 93/38/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 14 juni 1993 houdende coördinatie van de procedures voor het plaatsen van opdrachten in de sectoren water-en energievoorziening, vervoer en telecommunicatie, Publ. E.G., 9 augustus 1993.

Wet van 22 juli 1993 tot instelling van een bijdrage op de energie ter vrijwaring van het concurrentievermogen en de werkgelegenheid, B.S., 29 juli 1993.

2. Gas

2.1. Gasvervoer

K.B. van 10 maart 1993 houdende verklaring van openbaar nut van de oprichting van gasvervoerinstallaties door middel van leidingen, B.S., 9 april 1993.

K.B. van 10 maart 1993 houdende verklaring van openbaar nut van de oprichting van gasvervoerinstallaties door middel van leidingen, B.S., 19 mei 1993.

K.B. van 9 april 1993 houdende verklaring van openbaar nut van de oprichting van vervoerinstallaties door middel van leidingen, B.S., 19 mei 1993.

K.B. van 29 april 1993 houdende machtiging de onteigening te vervolgen van sommige gronden teneinde er vervoerinstallaties van gasachtige producten door middel van leidingen op te richten en uit te baten, B.S., 8 juli 1993.

K.B. van 18 mei 1993 tot wijziging van het K.B. van 9 mei 1969 betreffende de te nemen veiligheidsmaatregelen bij de oprichting en bij de exploitatie van installaties voor vervoer van gasvormige zuurstof door middel van leidingen, B.S., 11 juni 1993.

K.B. van 25 juni 1993 houdende verklaring van openbaar nut van de oprichting van gasvervoerinstallaties door middel van leidingen, B.S., 31 juli 1993.

2.2. Gasdistributie

Nihil

I.6. Divers

Directive 93/38/CEE du Conseil des Communautés Européennes du 14 juin 1993 portant coordination des procédures de passation des marchés dans les secteurs de l'eau, de l'énergie, des transports et des télécommunications, J.O.C.E., 9 août 1993.

Loi du 22 juillet 1993 instaurant une cotisation sur l'énergie en vue de sauvegarder la compétitivité et l'emploi, M.B., 29 juillet 1993.

2. Gaz

2.1. Transport de gaz

A.R. du 10 mars 1993 portant déclaration d'utilité publique de l'établissement d'installations de transport de gaz par canalisations, M.B., 9 avril 1993.

A.R. du 10 mars 1993 portant déclaration d'utilité publique de l'établissement d'installations de transport de gaz par canalisations, M.B., 19 mai 1993.

A.R. du 9 avril 1993 portant déclaration d'utilité publique de l'établissement d'installations de transport par canalisations, M.B., 19 mai 1993.

A.R. du 29 avril 1993 portant autorisation de poursuivre l'expropriation de certains terrains aux fins d'y établir et exploiter des installations de transport de produits gazeux par canalisations, M.B., 8 juillet 1993.

A.R. du 18 mai 1993 modifiant l'A.R. du 9 mai 1969 déterminant les mesures de sécurité à prendre lors de l'établissement et dans l'exploitation des installations de transport par canalisations d'oxygène gazeux, M.B., 11 juin 1993.

A.R. du 25 juin 1993 portant déclaration d'utilité publique de l'établissement d'installations de transport de gaz par canalisations, M.B., 31 juillet 1993.

2.2. Distribution de gaz

Néant

2.3. Veiligheidswaarborgen

M.B. van 2 april 1993 tot benoeming van leden van de Permanente Commissie ingesteld bij het K.B. van 3 juli 1992 betreffende de veiligheid van gastoestellen, B.S., 20 mei 1993.

2.4. Meeteenheden

Nihil

2.5. Prijzen

M.B. van 20 april 1993 houdende bijzondere bepalingen inzake prijzen, B.S., 28 april 1993.

2.6. Varia

Richtlijn 93/38/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 14 juni 1993 houdende coördinatie van de procedures voor het plaatsen van opdrachten in de sectoren water-en energievoorziening, vervoer en telecommunicatie, Publ. E.G., 9 augustus 1993.

Wet van 22 juli 1993 tot instelling van een bijdrage op de energie ter vrijwaring van het concurrentievermogen en de werk-gelegenheid, B.S., 29 juli 1993.

2.3. Garanties de sécurité

A.M. du 2 avril 1993 portant nomination de membres de la Commission permanente instituée par l'A.R. du 3 juillet 1992 relatif à la sécurité des appareils à gaz, M.B., 20 mai 1993.

2.4. Unités de mesure

Néant

2.5. Prix

A.M. du 20 avril 1993 portant dispositions particulières en matière de prix, M.B., 28 avril 1993.

2.6. Divers

Directive 93/38/CEE du Conseil des Communautés Européennes du 14 juin 1993 portant coordination des procédures de passation des marchés dans les secteurs de l'eau, de l'énergie, des transports et des télécommunications, J.O.C.E., 9 août 1993.

Loi du 22 juillet 1993 instaurant une cotisation sur l'énergie en vue de sauvegarder la compétitivité et l'emploi, M.B., 29 juillet 1993.

lijder zelf, de inspanningen of voorzieningen die de schadelijder - voor of na de onrechtmatige daad - zou hebben getroffen om schadegevallen snel te herstellen, zoals het aanwerven van personeel enz. ... bij de beoordeling van het bestaan en de omvang van de schade niet in aanmerking zijn te nemen; de rechter bij de begroting van de schade tenslotte geen rekening mag houden met gebeurtenissen die vreemd zijn aan de onrechtmatige daad of aan de schade zelf waardoor de toestand zou zijn verbeterd of verslechterd, zodat de feitenrechter die, zoals in casu, bij de beoordeling van het bestaan en de omvang van de schade de kosten van herstel, en meer bepaald de kosten van arbeid en lonen, uitsluit, omdat die herstellingen door het personeel van de schadelijder zelf zijn uitgevoerd en dat volgens de rechtbank op dat ogenblik geen ander of lukratief werk had te verrichten, zodat die voor het herstel van de schade noodzakelijke kosten geen (vergoedbare) schade uitmaken, in strijd met de wettelijke begrippen schade, causaal verband en vergoedingsplicht in de zin van de artikelen 1382-1383 B.W., geen integrale schade loosstelling toekent, die immers eveneens de kosten van herstel door arbeid omvat en die een objectief herstel in de toestand zonder onrechtmatige daad beoogt en het bestreden vonnis ten onrecht bij de beoordeling

van het bestaan en de omvang van de schade, rekening houdt met een gebeurtenis (de herstelling), of met een inspanning van de schadelijder of een voorziening om latere schade te herstellen die vreemd is aan de schade en de onrechtmatige daad zelf, en derhalve de wettelijke begrippen schade, oorzakelijk verband en vergoedingsplicht in de zin van de artikelen 1382-1383 B.W. schendt:

Wat het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat het vonnis aanneemt dat eiseres recht heeft op integrale vergoeding van de schade veroorzaakt door de fout van de voor de onrechtmatige daad aansprakelijke persoon, maar oordeelt dat te dezen de kosten van arbeid en lonen die nodig waren voor de herstelling van de elektriciteitspaal, het gevolg zijn van de op eiseres wegende contractuele verplichting lonen aan haar personeel te betalen en geen schade zijn in de zin van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek;

Overwegende dat de omstandigheid dat een openbaar nutsbedrijf personeel in dienst heeft om herstellingen uit te voeren aan installaties, om welke oorzaak ook die herstellingen nodig zijn, niet meebrengt, zelfs indien dat personeel uitsluitend voor herstellingen in dienst geno-

men is, dat de last van de herstelling moet worden gedragen door dat bedrijf wanneer de schade veroorzaakt is door een fout van een derde;

Dat het vermogen van het bedrijf niet anders wordt aangetast als het bedrijf personeel in dienst neemt om reeds ontstane schade te herstellen of van te voren personeel in dienst neemt om te verwachten schade te kunnen herstellen;

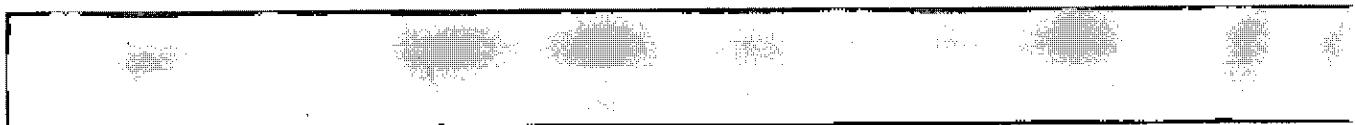
Dat het bestreden vonnis, door op grond van de in het middel weergegeven redenen, de vordering van eiseres af te wijzen voor zover ze betrekking heeft op de kosten "arbeid en verhoging kosten wed-trekkend personeel", de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek schendt;

Dat het onderdeel gegrond is;

OM DIE REDENEN

Vernietigt het bestreden vonnis in zoverre het uitspraak doet over de vordering van eiseres met betrekking tot de kosten van arbeid en lonen die nodig waren voor de herstelling van de elektriciteitspaal, en over de kosten; ..."

3

iuvis

